

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ЕКОНОМІКИ І МЕНЕДЖМЕНТУ**

Кафедра бухгалтерського обліку

ДИПЛОМНА РОБОТА

освітній ступінь - «Магістр»

**на тему: ОБЛІК І АУДИТ РОЗРАХУНКІВ З
ПОСТАЧАЛЬНИКАМИ І ПІДРЯДНИКАМИ**

Виконав: студент спеціальності
8.03050901 «Облік і аудит»
(шифр і назва напряму підготовки, спеціальності)

Прядко Віта Павлівна

(прізвище, ім'я, по-батькові)

підпис

Керівник

к.е.н., доцент Кадацька Алла Миколаївна

(науковий ступінь, вчене звання, прізвище, ім'я, по-батькові)

підпис

Рецензент

Головний бухгалтер СТОВ «Хоробор Агро»

Щерба Алла Олександрівна

(посада, місце роботи, прізвище, ім'я, по-батькові)

підпис

Суми - 2016

СУМСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет економіки і менеджменту

Кафедра Бухгалтерського обліку

Освітній ступінь 8.03050901 «Магістр»

Спеціальність «Облік і аудит»

Затверджую:

Завідувач кафедри

О.П.Славкова

« _____ » _____

201 _____ р.

ЗАВДАННЯ

НА ДИПЛОМНУ РОБОТУ СТУДЕНТА

Прядко Віти Павлівни

(прізвище, ім'я, по батькові)

1.Тема роботи: «Облік і аудит розрахунків з постачальниками і підрядниками (база практичного дослідження СТОВ «Дружба-Нова» Варвинського району, Чернігівської області)»

керівник роботи **Кадацька Алла Миколаївна, к.е.н., доцент**

(прізвище, ім'я, по-батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджена наказом по університету від

02. 12. 2015 р.

№ 4754 -н

2. Строк подання студентом закінченого проекту (роботи) «25» січня 2016 року

3. Вихідні дані до проекту (роботи):

первинні та зведені документи, реєстри синтетичного та аналітичного обліку, статутні та установчі документи, фінансова, статистична та податкова звітність, законодавчо - нормативні акти з питань обліку і аудиту, монографії, фахові наукові статті та доповіді на міжнародних науково-практичних конференціях з питань сучасного стану та вдосконалення обліку, аналізу і аудиту.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити):

дослідити економічну сутність категорій «постачання», «придбання», «заготівля»;

вивчити законодавчо-нормативну базу з теми дослідження;

провести підбір та аналіз наукових літературних джерел з тематики дослідження;

навести організаційно – економічну характеристику підприємства;

розкрити стан організації обліку розрахунків з постачальниками і підрядниками;

виявити недоліки та запропонувати шляхи вдосконалення;

проаналізувати сучасний стан незалежного аудиту та запропонувати шляхи покращення;

сформулювати висновки та пропозиції.

5. Дата видачі завдання:

20 жовтня 2014 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів дипломного проекту(роботи)	Строк виконання етапів проекту (роботи)	Примітка
1.	Визначення та затвердження теми дослідження, складання плану – графіку виконання роботи	жовтень 2014 р.	
2.	Підбір та аналіз літературних джерел, підготовка першого теоретичного розділу	грудень 2014 р. - березень 2015 р.	
3.	Збір аналітичної інформації, обробка результатів дослідження та підготовка другого розділу роботи	червень 2015 р.	
4.	Підготовка третього розділу дипломної роботи	жовтень 2015 р.	
5.	Підготовка і публікація тез доповідей на наукових конференціях, статей	вересень 2014 р. – грудень 2015 р.	
6.	Підготовка висновків, пропозицій та узгодження з керівником	грудень 2015 р.	
7.	Підготовка кінцевого варіанту магістерської роботи	грудень 2015 р.	
8.	Виконання та публікація автореферату	до 25 січня 2016 р.	
9.	Опрацювання зауважень керівника, перевірка на автентичність	4 - 10 січня 2016 р.	
10.	Рецензування магістерської дипломної роботи	18 - 23 січня 2016 р.	
11.	Представлення дипломної роботи на кафедру, деканат факультету	до 25 січня 2016 р.	
12.	Підготовка доповіді, презентації до дипломної роботи та її попередній захист	1 - 4 лютого 2016 р.	
13.	Захист дипломної роботи магістра	05.02 - 06.02. 2016 р.	

Студент

(підпис)

Прядко В.П.

(прізвище та ініціали)

Керівник проекту (роботи)

(підпис)

Кадацька А.М.

(прізвище та ініціали)

Перевірку на автентичність проведено.
Дипломна робота допущена до захисту

(підпис)

(прізвище та ініціали)

АНОТАЦІЯ

Прядко В.П. Облік і аудит розрахунків з постачальниками і підрядниками (база практичного дослідження СТОВ «Дружба-Нова» Варвинського району Чернігівської області). – Рукопис.

Магістерська дипломна робота на здобуття освітнього рівня «Магістр» за спеціальністю 8.03050901 «Облік і аудит». Сумський національний аграрний університет. – Суми, 2016.

У магістерській дипломній роботі розкриті теоретичні та практичні аспекти розвитку обліку та аудиту розрахунків з постачальниками і підрядниками.

У роботі розкрито логічну структуру процесу придбання майна, облікову та договірну політику, що дозволяє упорядкувати уявлення про процес придбання майна, уникнення його втрат, застосування санкцій в системі управління економічним суб'єктом; запропоновані загальні етапи формування облікової інформації для цілей внутрішнього контролю й оподаткування у світлі ПКУ.

З метою забезпечення внутрішніх та зовнішніх користувачів інформацією щодо розрахунків з постачальниками та підрядниками підприємства в роботі запропоновано порядок облікового відображення витрат на розміщення оголошення в процесі придбання майна, а також списання та відновлення безнадійної кредиторської заборгованості, внесено пропозиції щодо змін у формі Балансу (Звіту про фінансовий стан).

Ключові слова: постачальники, підрядники, розрахунки, кредиторська заборгованість, облікова політика, безнадійна заборгованість, аудит розрахунків з постачальниками і підрядниками.

АННОТАЦИЯ

Прядко В.П. Учет и аудит расчетов с поставщиками и подрядчиками (база практического исследования СООО «Дружба-Нова» Варвинский район Черниговской области). – Рукопись.

Магистерская дипломная работа на соискание образовательного уровня «Магистр» за специальностью 8.03050901 «Учет и аудит». Сумской национальной аграрный университет. – Суми, 2016.

В магистерской дипломной работе раскрыты теоретические и практические аспекты развития учета расчетов с поставщиками и подрядчиками.

В работе раскрыто логическую структуру процесса приобретения имущества, учетную и договорную политику, позволяющую упорядочить представления о процессе приобретения имущества, предотвращения его потерь, применения санкций в системе управления экономическим субъектом; предложены общие этапы формирования учетной информации для целей внутреннего контроля и налогообложения в свете НКУ.

С целью обеспечения внутренних и внешних пользователей информацией по расчетам с поставщиками и подрядчиками предприятия в работе предложен порядок учетного отражения затрат на размещение

объявления в процессе приобретения имущества, а также списание и восстановление безнадежной кредиторской задолженности, внесены предложения об изменениях в форме Баланса (Отчета о финансовом состоянии).

Ключевые слова: поставщики, подрядчики, расчеты, кредиторская задолженность, учетная политика, безнадежная задолженность, аудит расчетов с поставщиками и подрядчиками.

SUMMARY

Pryadko V. P. Accounting and audit of payments to suppliers and contractors (base of practical research LLC “Druzhba-Nova” village Varva area Chernihiv region). It is Manuscript.

Master's degree diploma work on the receipt of educational level «Magister» after speciality 8.03050901 «Accounting and audit». Sumy national agrarian university. Sumy, 2016.

In the master thesis work reveals the theoretical and practical aspects of accounting and auditing payments to suppliers and contractors.

The logical structure of property acquisition process, accounting and contractual policy have been disclosed in the thesis, which enables to order ideas about property acquisition process, avoidance of its losses, sanctions' applying in the system of managing the business entity; general stages of accounting information formation have been suggested for the purposes of internal control and taxation under Tax Code of Ukraine.

In order to provide internal and external users of information on payments to suppliers and contractors enterprises in the proposed order of your display costs of placing ads in the acquisition of property and the cancellation and recovery of uncollectible accounts receivable, included proposals for changes in the form of the Balance Sheet (Statement of Financial state).

Keywords: suppliers, contractors, payments, accounts payable, accounting policy, hopeless debt, audit of payments to suppliers and contractors.

ЗМІСТ

ВСТУП	9
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ ТА АУДИТУ РОЗРАХУНКІВ З ПОСТАЧАЛЬНИКАМИ ТА ПІДРЯДНИКАМИ	14
1.1. Економіко-правовий аспект розрахунків підприємств з операцій придбання	14
1.2. Організаційно-методичні аспекти обліку розрахункових операцій підприємства	28
1.3. Нормативно-законодавче регулювання обліку і аудиту з постачальниками і підрядниками	39
1.4. Теоретико-методологічні основи обліку і аудиту розрахунків з постачальниками і підрядниками	42
РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ РОЗРАХУНКІВ З ПОСТАЧАЛЬНИКАМИ І ПІДРЯДНИКАМИ	57
2.1. Організаційно-економічна характеристика підприємства	57
2.2. Організація інформаційних систем обліку розрахунків з постачальниками	69
2.3. Організація первинного обліку розрахунків з постачальниками і підрядниками	73
2.4. Організація синтетичного і аналітичного обліку розрахунків з постачальниками і підрядниками	76
2.5. Розробка облікової політики з питань обліку розрахунків з постачальниками і підрядниками	80
2.6. Шляхи вдосконалення обліку розрахунків з постачальниками і підрядниками	86
РОЗДІЛ 3. АУДИТ РОЗРАХУНКІВ З ПОСТАЧАЛЬНИКАМИ І ПІДРЯДНИКАМИ	96

3.1. Методика проведення аудиторської перевірки	96
3.2. Аудит розрахунків з постачальниками і підрядниками	105
3.3. Внутрішній аудит як інструмент посилення обліково-аудиторської складової операцій розрахунків з постачальниками і підрядниками	111
3.4. Документальне оформлення аудиторської перевірки	118
ВИСНОВКИ	123
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	130
ДОДАТКИ	140

Актуальність теми. Перехід України до нових умов господарювання змінив правове положення підприємств. У новій економіці вони діють на базі різних форм власності і з застосуванням різних організаційно-правових форм. Зовсім іншого значення набули облік і оцінка результатів діяльності підприємств. Це стало необхідним для встановлення майнових відносин із засновниками, інвесторами, контрагентами, а також з державою - із приводу сплати податків і інших обов'язкових платежів до бюджету та позабюджетних фондів. Публічні інтереси зажадали, щоб бухгалтерський облік майна, зобов'язань, усіх господарських операцій, виявлення результатів їхнього проведення, об'єктів оподатковування і т.д. проводилися за єдиними правилами, що дає можливість забезпечити однаковість усіх фінансових відносин підприємств із державою, іншими суб'єктами, що мають право вимагати представлення інформації про діяльність підприємства.

Господарська діяльність будь-якого суб'єкта господарювання пов'язана з використанням коштів, матеріальних і нематеріальних цінностей. Основою їх безперервного кругообігу є господарські процеси. Однією з важливих передумов подальшої діяльності підприємства є процес постачання, що тісно пов'язаний з розрахунковими операціями, які можуть призводити до утворення зобов'язань. Через різницю у часі між моментами постачання та сплати за рахунками у підприємства виникає поточна кредиторська заборгованість за товари, роботи та послуги. Даний вид зобов'язань є тимчасово вільними обіговими коштами та здійснює суттєвий вплив на фінансову стійкість та платоспроможність суб'єкта господарювання. Тому їх розмір потрібно ретельно контролювати. Причиною виникнення значної кредиторської заборгованості часто стає недосконалість розрахунків з постачальниками та підрядниками, недбалість працівників, шахрайство та зловживання службовими повноваженнями. Як наслідок - порушення фінансової й розрахункової дисциплін. Тому правильне, ефективне та своєчасне ведення розрахунків з постачальниками та підрядниками,

достовірне відображення облікової та аналітичної інформації набуває великого значення, що свідчить про необхідність їх вдосконалення.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дипломна робота ОКР «Магістр» виконана відповідно до напрямків науково-дослідних робіт Сумського національного аграрного університету з теми «Організаційно-економічні основи функціонування, уніфікації обліково-аналітичних процедур та оперативного контролю сільськогосподарських підприємств». (Державний реєстраційний номер 0114 U 001560)

Метою магістерської дипломної роботи є науково-теоретичне обґрунтування та розробка рекомендацій з удосконалення обліку і аудиту процесу придбання майна підприємством, формування в бухгалтерському обліку інформації щодо невиконання договорів, виявленні розходження в супровідних документах з метою одержання якісного майна, недопущення втрат майна при транспортуванні, своєчасних розрахунків з постачальниками і підрядниками.

Для досягнення зазначеної мети визначені наступні завдання:

- систематизувати теоретичні положення щодо узгодженості категорій «постачання», «постачальник», «підрядник» у праві та бухгалтерському обліку, надати власну дефініцію поняття «процес постачання» та «постачальник»;
- деталізувати принципи й механізм дії в межах моделі кругообороту капіталу, обґрунтувати початкову та завершальну стадії кругообороту капіталу;
- розробити методику відображення в бухгалтерському обліку витрат на переддоговірний процес з придбання майна;
- Розробити методику відображення у обліку безнадійної кредиторської заборгованості;
- внести корективи щодо відображення кредиторської заборгованості перед постачальниками та підрядниками до фінансової звітності, а саме до Балансу (Звіту про фінансовий стан)

- запропонувати методику та механізм здійснення аудиту розрахунків з постачальниками та підрядниками.

Об'єктом дослідження є облікове відображення розрахунків з постачальниками і підрядниками, витрат на придбання майна та поетапний контроль їх здійснення, наслідки відхилень від умов з виконання договорів у діяльності СТОВ «Дружна Нова» Варвинського району Чернігівської області.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних і практичних питань організації та методики бухгалтерського обліку і здійснення аудиту процесу придбання майна на різних стадіях створення та розвитку підприємства.

Робоча гіпотеза дослідження ґрунтується на припущенні, що процес обліку придбання майна підприємством – це обліково-правовий акт, що поетапно здійснюється на основі договору й усі його складові знаходять відображення в системі бухгалтерського обліку.

Методи дослідження. Методологічною основою дослідження є діалектичний метод пізнання. Для розкриття сутності та змісту категорій застосовувались методи теоретичного узагальнення – аналіз і синтез, індукція і дедукція, системний підхід, порівняння, аналогія, абстрагування. Метод причинно-наслідкового зв'язку, абстрактно-логічний та метод групування використовувались для виділення об'єктів і елементів договірної політики, облікової політики, удосконалення порядку розрахунку, обліку, оподаткування та відшкодування збитків в процесі придбання майна; історичний і логічний методи – при дослідженні теоретичних аспектів категорій та виявлення факторів, що впливають на механізм придбання майна.

Інформаційною базою дослідження є праці вітчизняних і зарубіжних вчених, нормативні документи України й інших країн світу з бухгалтерського обліку, аудиту, господарського та цивільного права, матеріали науково-практичних конференцій, довідково-інформаційні видання.

Науково-практична новизна одержаних результатів полягає в обґрунтуванні теоретико-методологічних положень і розробці практичних рекомендацій з удосконалення бухгалтерського обліку та аудиту розрахунків з постачальниками та підрядниками.

Отримані в ході дослідження науково-практичні результати мають важливе значення для подальшого розвитку й удосконалення бухгалтерського обліку і аудиту розрахунків з постачальниками та підрядниками. Основні наукові положення полягають у наступному:

- 1) Доведено, що процес постачання еволюціонував із точки зору зміни цільових показників та використання нових методів обслуговування покупців;
- 2) запропоновано авторське визначення понять «постачальник» і «підрядник»;
- 3) розроблено комплексне відображення витрат на розміщення оголошення в процесі придбання майна;
- 4) запропоноване відображення безнадійної кредиторської заборгованості в бухгалтерському та “податковому” обліку;
- 5) запропоновано зміни до форми Балансу (Звіту про фінансовий стан) у аспекті відображення простроченої кредиторської заборгованості, що значною мірою посилить інформативність звітності підприємства і допоможе постачальникам краще розуміти якість майбутніх економічних відносин з даним суб’єктом господарювання.

Практичне значення одержаних результатів. Одержані результати спрямовані на підвищення рівня організації та ведення обліку розрахунків з постачальниками і підрядниками. Впровадження запропонованих рекомендацій дасть необхідний імпульс і сприятиме зростанню якості облікової інформації. Результати магістерської роботи можуть бути використані при веденні обліку та аудиту підприємствами України.

Апробація результатів дослідження. Результати даного дослідження апробовані, оцінені та можуть бути використані у практичній діяльності

СТОВ «Дружба-Нова» Варвинського району, Чернігівської області. Окремі результати магістерської дипломної роботи можуть бути використані в навчальному процесі Сумського національного аграрного університету при викладенні певних облікових дисциплін.

Структура, зміст та обсяги магістерської роботи. Магістерська робота за структурою включає в себе вступ, три основних розділи, присвячених дослідженню ведення бухгалтерського обліку у базовому підприємстві, висновки, список використаної літератури на 10 сторінках, що налічує 89 джерел. Основний зміст роботи викладений на 129 сторінках, робота містить 23 рисунків та 14 таблиць, 3 додатки.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ ТА АУДИТУ РОЗРАХУНКІВ З ПОСТАЧАЛЬНИКАМИ ТА ПІДРЯДНИКАМИ

1.1. Економіко-правовий аспект розрахунків підприємств з операцій придбання

У процесі господарської діяльності підприємства вступають у взаємовідносини з іншими суб'єктами господарювання щодо придбання товарно-матеріальних цінностей, робіт чи послуг із метою забезпечення їх безперервного функціонування. Основними наслідками проведення господарських операцій є виникнення зобов'язань, що призводить до появи кредиторської заборгованості, у тому числі перед постачальниками та підрядниками.

Негативні явища у вітчизняній економіці (зокрема, її тінізація) значно погіршують розрахункову дисципліну суб'єктів господарювання та створюють проблеми платежів. Економісти вважають, що тінізація економіки України набула тотального характеру й оцінюється окремими експертами та дослідниками в обсязі 60% ВВП. Більшість експертів вважає, що 25-50% обороту приватних підприємств не відображені в документах бухгалтерського обліку (тіньовий оборот). На їх думку, рівень тінізації залежить від того, що це за підприємство, “хто за ним стоїть”. У більшості малих підприємств “тінь” сягає 80-90% [17].

У таких умовах господарювання на перший план підприємства висувають задоволення власних потреб і порушують виконання фінансових зобов'язань перед партнерами. Такі явища негативно відображаються на розвитку економіки України та потребують пошуку шляхів для їх усунення.

Розрахунки з постачальниками та підрядниками виникають унаслідок договірних відносин, що опосередковують процес придбання, відповідно

детального аналізу потребує цей процес. Поняття “придбання” значно ширше понять “заготівля”, “постачання”, оскільки для створення запасів цінностей підприємство має їх придбати.

На підприємстві здійснюються операції з постачання, які забезпечують діяльність оборотними засобами, необхідними для досягнення основної мети створення підприємства - одержання прибутку. Досить часто під процесом постачання розуміють поставку та заготівлю цінностей.

Відповідно “поставка” означає передачу одним суб’єктом економічних відносин іншому на певних умовах товарно-матеріальних цінностей. Постачання розглядається як процес передачі товарів одним суб’єктом господарювання іншому.

Терміни “поставка” та “постачання” вживаються переважно як синоніми. Поняття “процес постачання” доцільно вживати, коли йдеться про підприємство-постачальника, який організовує цей процес і задовольняє потреби споживача. Під постачанням слід розуміти динамічний процес руху цінностей від однієї сторони іншій, “поставка” відображає статику і стосується моменту часу, у який відбувається передача цінностей.

Термін “заготівля” можна розглядати як процес, що полягає в забезпеченні безперервності діяльності суб’єкта господарювання через акумулювання засобів виробництва на складах. Підприємство самостійно досліджує фактори зовнішнього середовища, наявні на ринку ресурси, знаходить постачальників. Для того, щоб здійснювати будь-яку діяльність, суб’єкт господарювання, насамперед, має здійснити ряд активних дій щодо налагодження зв’язків із зовнішнім середовищем із приводу руху цінностей - як надходження, так і їх вибуття. Налагодження таких зв’язків та їх надійне функціонування забезпечують підприємству успішну та прибуткову діяльність.

Оскільки процес заготівлі передбачає формування запасів на майбутнє, він пов’язаний із нагромадженням активів. Разом із цим щодо необоротних засобів вживання такого терміна є недоцільним, оскільки виробниче

підприємство не утримує, наприклад, основні засоби на складах із метою їх експлуатації через декілька років. Відповідно поняття заготівлі стосується оборотних активів - запасів, наявність яких має забезпечувати безперервність виробничого процесу.

Суб'єкт господарювання отримує необхідні засоби в результаті їх придбання чи обміну, що створює процес руху ресурсів. Звідси, придбання можна визначити як процес руху цінностей від підприємства-продавця до підприємства-покупця, що виконання договірних умов і задоволення потреб сторін економічних відносин.

Основне завдання процесу постачання полягає в забезпеченні потреб виробничого процесу в ресурсах - сировині, матеріалах, паливі, тарі, запасних частинах, малоцінних і швидкозношуваних предметах тощо. Таким чином, процес постачання предметів праці є важливою передумовою здійснення основної діяльності підприємства. Цей процес має відбуватися безперервно й рівномірно, оскільки надлишок або нестача цінностей негативно впливає на кінцевий результат господарської діяльності [7, с.408].

Процес постачання еволюціонував із точки зору зміни цільових показників та використання нових методів обслуговування покупців (табл. 1.1) [13, с.34].

Таблиця 1.1

Етапи розвитку процесу постачання[13, с.34]

Етапи	Цільові показники	Методи і концепції, які використовуються
1	2	3
До 1975 р. - постачання, орієнтоване на виконання замовлень	кількість і ціна	дослідження ринку постачання; розміщення замовлень на матеріали

1975-1985 рр. - інтегроване матеріально-технічне постачання	витрати і якість	маркетинг постачання; аналіз вартості і стандартизація; “пошук глобальних джерел”
продовження таблиці 1.1		
1	2	3
1985-1995 рр. - управління постачанням	загальні витрати на володіння вартістю; термін виведення продукту на ринок; гнучкість	аутсорсинг і рішення “виробляти або купувати”; передчасне визначення обсягів закупівель у постачальників; “точно у строк”; логістика постачання
1995 р. - теперішній час - зовнішнє управління ресурсами	вартість підприємства і спроможність до змін	управління мережами і кооперативними об’єднаннями; створення команд, що діють спільно; управління постачальниками; електронне постачання

Із даних табл. 1 простежується стрімкий розвиток процесу постачання та перетворення його з функції поставки, орієнтованої на виконання замовлень, на функцію здійснення стратегічної взаємодії у сфері постачання, що істотно впливає на успіх підприємницької діяльності й потребує використання відповідного інструментарію управління.

Постачання може здійснюватись із певними особливостями, що розкриваються у видах постачання (табл. 1.2) [7,с.153].

Таблиця 1.2

Види постачання [7,с.153].

Види	Характеристика
1	2
Поставка	Особливий вид купівлі-продажу: оплачувана передача товарів продавцем (постачальником) покупцеві (замовникові)

Поставка відфактурована	Поставка, що є наслідком реально здійсненої угоди, за якою виписано та подано покупцеві товарний документ (рахунок із переліком, відправленого товару чи наданих послуг із зазначенням їх вартості, дати виписування, назви й адреси продавця і покупця, іншими даними)
продовження таблиці 1.2	
1	2
Поставка негайна	Умова угоди купівлі-продажу, за якою куплений товар передають покупцеві безпосередньо після укладання угоди
Поставка невідфактурована	Надходження матеріальних цінностей на підприємство (до організації, установи) без рахунків постачальників, їх оприбутковують за актами приймання. Після надходження документів постачальників записи сторнують і показують фактичну вартість поставки
Постачання складське	Форма матеріально-технічного постачання, за якої надходження продукції від підприємства-виробника до підприємства-споживача здійснюється через бази та склади постачально-збутових організацій. Складське постачання зумовлює для підприємства-споживача додаткові витрати, пов'язані з переробкою та зберіганням товарів на складах
Постачання транзитне	Форма матеріально-технічного постачання, за якої підприємство-виробник здійснює поставки безпосередньо підприємству-споживачеві, не використовуючи баз та складів постачально-збутових організацій. На відміну від складського постачання, транзитне постачання забезпечує скорочення часу перебування засобів виробництва у сфері обігу, зниження витрат на завантажувально-розвантажувальні роботи й на зберігання товарів на складах

У свою чергу, можна виділити фактори, що впливають на вибір постачальника:

- 1) умови платежу;
- 2) цінова конкурентоспроможність;
- 3) гарантійні строки;
- 4) географічне місце розташування;
- 5) ремонт і післяпродажне обслуговування;
- 6) відповідність продукції постачальника стандартам якості;

7) виробнича потужність та обсяги випуску продукції за останні роки;

8) можливість закупівель безпосередньо у виробників або оптовиків.

Рішення з постачання приймаються в умовах, коли змінюються як зовнішні фактори господарювання (економічні, політичні, соціальні, культурні, технічні, законодавчі, юридичні, ринок, кон'юнктура, взаємовідносини пропозиція), так і внутрішні (план відділами, зміна асортименту), що породжує наявність проблеми й обмеження.

Узагальнена схема інструментів взаємодії підприємства і постачальника наведена на рис. 1.1.

Рис. 1.1. Інструменти взаємодії підприємств у сфері постачання [86, с.277-278]

Процес постачання можна віднести за ознаками до лінійного бізнес-процесу на малих підприємствах, оскільки, якщо підприємство має незначні обсяги діяльності, у такому випадку наявність лише відділу постачання може задовольнити потреби в управлінні рухом виробничих запасів від постачальників (рис. 1.2).

Відповідно менеджер із постачання надає звітність як керівництву підприємства, так і бухгалтерській службі для здійснення ними своїх функцій і контролю за діяльністю відділу постачання.

У випадках, коли підприємство має розгалужену організаційну структуру та значні обсяги діяльності, відділу постачання досить складно врахувати всі сторони постачальницького процесу.

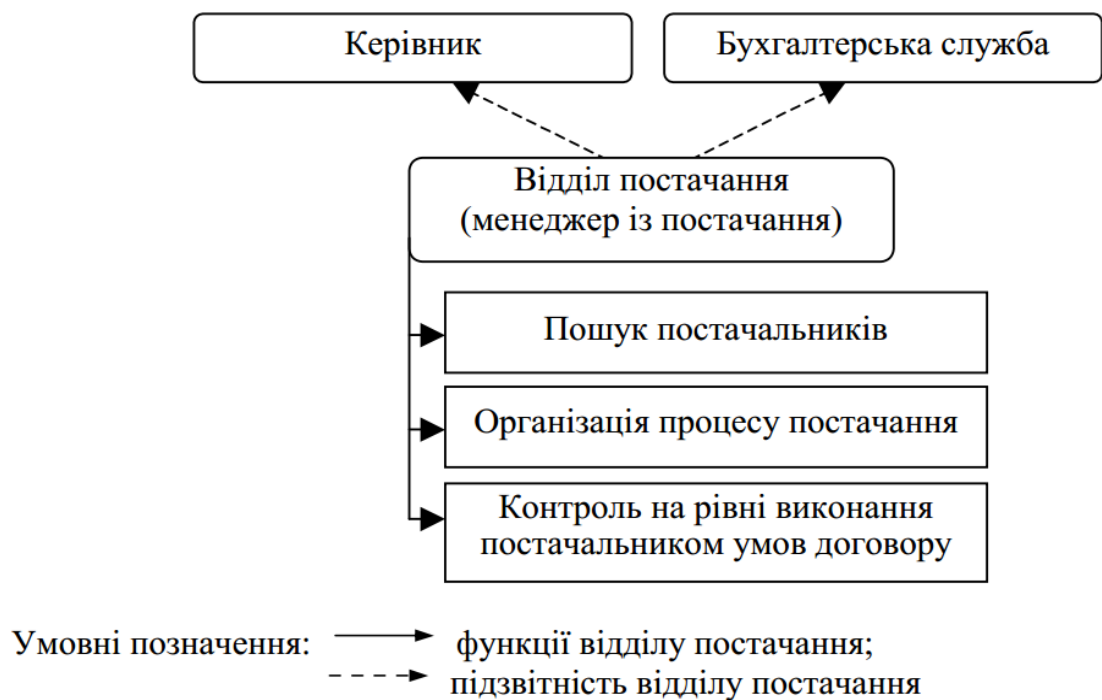

Рис. 1.2. Лінійний бізнес-процес постачання на малих підприємствах

У такому разі відділ постачання може делегувати свої повноваження іншим структурним підрозділам за центрами відповідальності (рис. 1. 3).

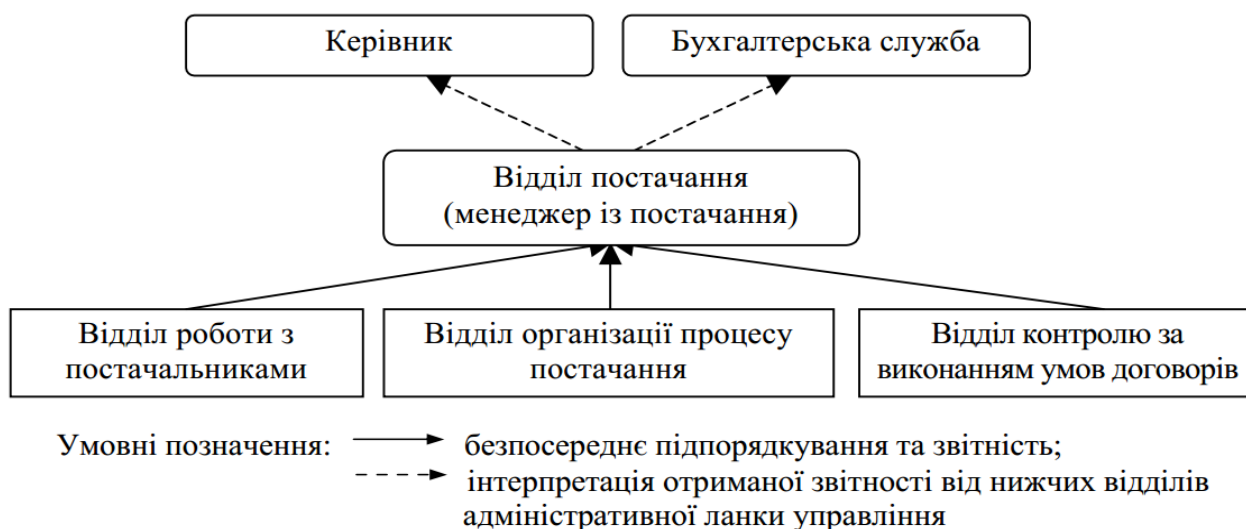

Рис. 1.3. Функціональний бізнес-процес постачання на великих підприємствах.

Інструментарій стратегічного управління постачанням має чотири важелі. Це відповіді на питання: що? (об'єкт постачання), де? (ринок постачання) і у кого? (постачальник) і на яких умовах? (умови придбання). Звідси центральним питанням процесу постачання є розрахункові операції з постачальниками та підрядниками. Процес постачання полягає в тому, що підприємство укладає договори з постачальниками на необхідні йому фактори виробництва, організовує їх доставку та складування, перераховує кошти постачальникам за отримані цінності [13, с.34].

Заборгованість у бухгалтерському обліку підприємства відображається як наслідок його цивільних зобов'язань, що виникають у результаті визначеної домовленості. Домовленість, оформлена договором, є визначеною дією суб'єктів, які беруть у ній участь (юридичних чи фізичних осіб), результатом якої є виникнення товарних і грошових зобов'язань. Договір зобов'язує одну сторону - кредитора - надати певні цінності або виконати роботи та послуги належної якості (товарна частина угоди), а іншу сторону - дебітора, - оплатити в установленій договором термін виконанні першою стороною зобов'язання (грошова частина угоди) [25, с.320].

У колишньому СРСР договори, які пов'язували між собою головних учасників господарського обороту, а точніше державні, кооперативні та інші

громадські організації, укладалися для виконання планових актів. Волевиявлення контрагентів у таких договорах складалося під прямим чи опосередкованим впливом отриманих від державних органів завдань [1, с.74].

В умовах ринкових відносин договір є основним юридичним актом, з якого випливають зобов'язальні правовідносини. Він є головним засобом регулювання товарно-грошових зв'язків, що визначають зміст правовідносин та обов'язки їх учасників. Загальні положення договорів, умови і порядок укладання, внесення змін та розірвання передбачені в Цивільному та Господарському кодексах України.

Господарський кодекс України проголошує “свободу договорів” і створює необхідні гарантії для її здійснення [13, с.34].

Відповідно до ст. 179 ГКУ при укладанні договорів сторонами враховуються принципи визначення змісту договору (рис. 1.4).

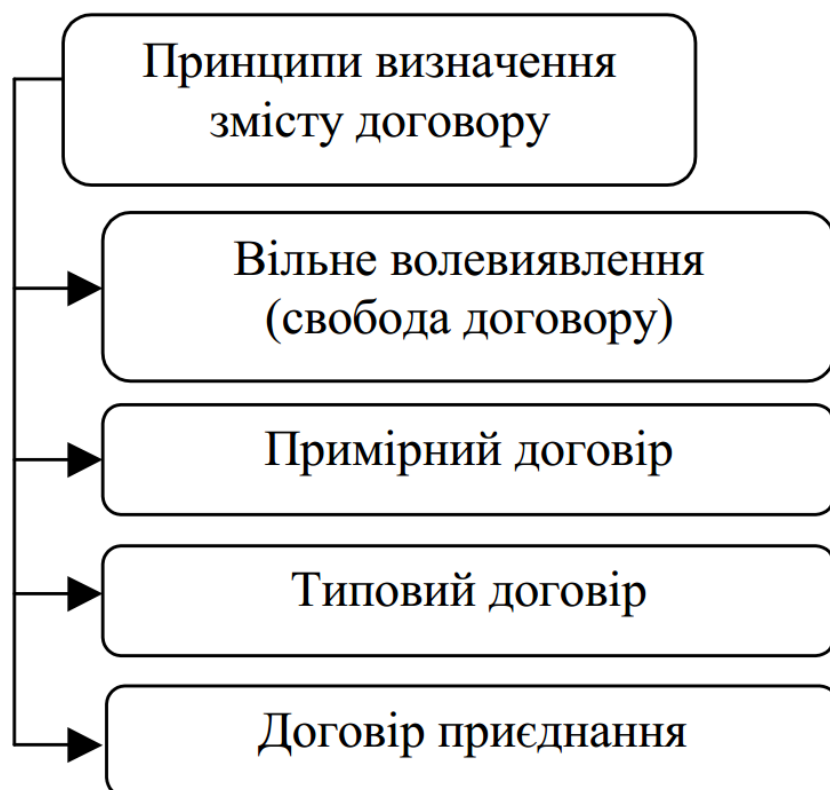

Рис. 1.4. Принципи визначення змісту договору відповідно до ГКУ

Наведені принципи базуються на таких положеннях:

- 1) вільне волевиявлення, коли сторони мають право погоджувати на свій розсуд будь-які умови договору, що не суперечать законодавству;

- 2) примірний договір, рекомендований органом управління суб'єкта
- 3) господарювання для використання при укладанні договорів, коли сторони мають право за взаємною згодою змінювати умови, передбачені примірним договором, або доповнювати його зміст;
- 4) типовий договір, затверджений Кабінетом Міністрів України, іншим органом державної влади, чи у випадках, передбачених законодавством, коли сторони не можуть відступати від змісту типового договору, але мають право конкретизувати його умови;
- 5) договір приєднання, запропонований однією стороною для інших можливих суб'єктів, коли ці суб'єкти в разі вступу в договір не мають права наполягати на зміні його змісту.

На будь-якому ефективно функціонуючому підприємстві процеси укладання договорів відбуваються постійно. Вони формують залежність підприємства від навколишнього середовища та забезпечують безперебійність його діяльності.

Функціонування підприємства може розглядатися як набір договорів між суб'єктами, які тим чи іншим чином причетні до його роботи. Ці договори можуть бути різними: явними або неявними, короткостроковими або довгостроковими.

Одним із видів договірних відносин є купівля-продаж, коли одна сторона передає або зобов'язується передати майно (товар) у власність другій стороні (покупцеві), а покупець приймає або зобов'язується прийняти майно (товар) і сплатити за нього певну грошову суму. Товаром за договором купівлі-продажу можуть бути будь-які речі з дотриманням правил, передбачених ЦКУ. Договір може бути укладений на купівлю-продаж товару, що є в наявності у продавця в момент укладання договору, а також товару, що буде створений чи придбаний продавцем у майбутньому. У договорі купівлі-продажу, крім зобов'язань передати у власність покупця товар та одержати за нього визначену договором ціну, наводяться вимоги до

якості, умов постачання, визначається порядок розрахунків, відповідальність сторін тощо.

Вітчизняним законодавством передбачається можливість укладання договору поставки, коли продавець (постачальник) зобов'язується передати в установлений строк товар у власність покупця з метою використання його в підприємницькій діяльності або в інших цілях, не пов'язаних з особистим, сімейним, домашнім або іншим подібним використанням, а покупець зобов'язується прийняти товар і сплатити за нього певну грошову суму. Порівняльна характеристика договору поставки з договором купівлі-продажу наведена в табл. 1.3.

Таблиця 1.3

Порівняння договору купівлі-продажу та поставки

Ознаки	Процес купівлі-продажу	Процес поставки
Підстава, виникнення відносин	Договір купівлі-продажу	Договір поставки
Сторони економічних відносин	Продавець, покупець ¹	Продавець (постачальник),
Предмет відносин	Товар (майно), майнові права, право вимоги	Товар
Призначення отриманого товару	Не визначається	Лише на господарські потреби суб'єкта господарювання
Виконання зобов'язань ²	Визначається договором	Визначається договором

¹ Суб'єкти договірних відносин не обов'язково мають займатися господарською діяльністю.

² Якщо у договорі не визначено чітких строків, або зазначеного посилання на подію, виконання зобов'язання має відбутися одразу після здійснення цієї події. У разі, якщо така умова відсутня, кредитор має право вимагати в будь-який строк виконання боржником своїх зобов'язань. Боржник, у свою чергу, після одержання вимоги в 7-денний строк має виконати своє зобов'язання, якщо законодавством не передбачено негайного виконання.

Будь-яка сторона договірних відносин може виступати боржником або кредитором. Це залежить від того, що сторона планує отримати в результаті укладання договору: дохід чи блага, необхідні для ведення діяльності.

У договорі поставки особливою умовою є те, що отримані за ним активи не мають використовуватися для власних потреб, а тільки для ведення господарської діяльності. Таким чином, при виконанні договору поставки дотримується принцип бухгалтерського обліку - автономності.

Ознакою, яка суттєво вирізняє договір поставки від договору купівлі-продажу, є цільове використання набутого в результаті таких відносин майна. Постачання, яке здійснюється за цим договором, має плановий характер, відбувається у строки, що часто не притаманно процесу купівлі-продажу.

У будь-яких договірних відносинах особливе значення має момент переходу права власності, що є необхідною умовою процесу купівлі-продажу. При переході права власності мають дотримуватися такі умови [72]:

- 1) наявність права на майно, що передається, у його відчужувача; наявність договору;
- 2) здійснення факту реалізації такого наміру.

Важливим питанням процесу постачання за укладеними договорами є терміни й порядок постачання. Якщо договором передбачене постачання окремими партіями протягом терміну дії договору, але періоди поставок не визначені, постачання має здійснюватися рівномірними партіями помісячно, якщо інше не передбачено чинним законодавством, впливає із сутності зобов'язань чи звичаїв ділового обігу.

Окрім розглянутих особливостей договорів купівлі-продажу й поставки в господарській діяльності можуть використовуватися й інші види договорів, пов'язані з надходженням на підприємство активів (рис. 1.5).

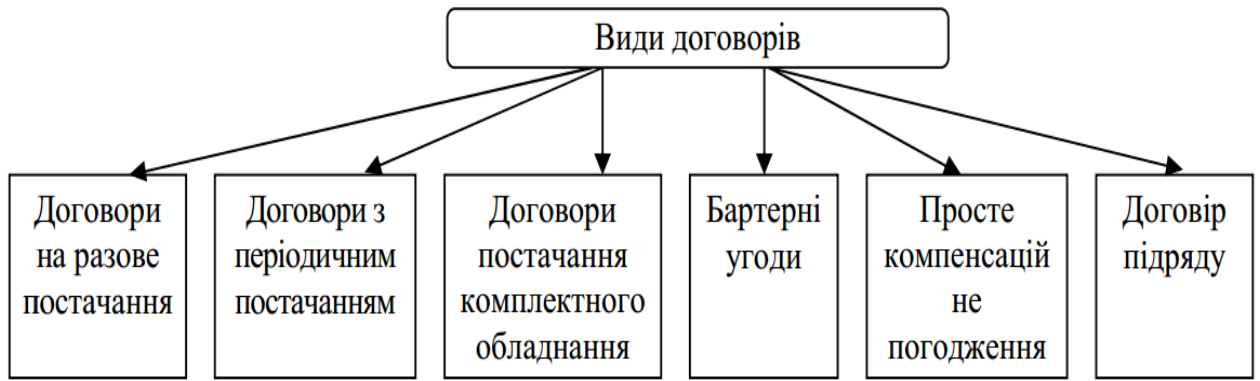

Рис. 1.5. Договори, пов'язані з надходження активів на підприємство

Невід'ємною складовою процесу придбання та договірних відносин є його суб'єкти, зокрема постачальники та підрядники.

Більшість авторів дотримуються думки, що постачальники - це підприємства (установи, організації), які здійснюють постачання товарно-матеріальних цінностей, продукції. Зазначають, що постачальник, окрім забезпечення підприємства необхідними товарно-матеріальними цінностями, також може надавати послуги та виконувати роботи. Крім того, автори вважають, що постачальник виступає виробником продукції, а деякі зазначають, що постачальник може виступати як її виробником, так і лише брати участь в обігу продукції.

У науковому розумінні доцільніше використовувати таке тлумачення: **“постачальник”** – це суб'єкт господарювання, який вводить в обіг товар чи безпосередньо бере в цьому участь, здійснюючи постачання товарно-матеріальних цінностей (необоротних активів, сировини, матеріалів, палива, будівельних матеріалів, запасних частин тощо), надаючи послуги (подачу електроенергії, газу, води, пари тощо), і виконуючи роботи (поточний і капітальний ремонт основних засобів тощо).

Розкриваючи поняття **“підрядник”**, більшість дослідників вважає, що підрядник - це підприємство (установа, організація або особа), яка виконує будівельно-монтажні роботи для замовника за договором підряду. У науковому вжитку доцільніше використовувати таке визначення:

“підрядник” - це будівельно-монтажна організація, яка виступає учасником будівництва, основною діяльністю якої є виконання і передача замовнику передбачених контрактом будівельних і монтажних робіт (спорудження будівель і споруд, здійснення їх реконструкції та капітального ремонту), виконаних на свій ризик і за обумовлену ціну в установлені строки.

Первинною ланкою економічних відносин виступає заборгованість, яка внаслідок свого виникнення зумовлює наявність зобов’язань і необхідність проведення розрахунків за ними. Тобто заборгованість визначає обсяг фінансового зобов’язання чи грошового боргу, який підлягає погашенню (поверненню) протягом певного терміну й вимагає проведення відповідних розрахунків.

Під зобов’язаннями слід розуміти розрахункові взаємовідносини між підприємствами у процесі господарської діяльності в результаті чого виникають незакінчені розрахунки. Через зобов’язання одна особа (боржник) повинна здійснити на користь іншої особи (кредитора) певну дію: передати майно, виконати роботу, сплатити кошти чи утриматися від певної дії, а кредитор має право вимагати від боржника виконання його зобов’язання.

Порядок і форми розрахунків між постачальниками та підрядниками визначаються в господарських договорах (безготівкова, готівкова, бартер, закупівля у кредит чи з передоплатою). Розрахунки є важливою основою виконання зобов’язань, основною формою реалізації товарно-грошових відносин.

Розрахунки проводяться шляхом готівкових або безготівкових перерахунків через установи банків. Готівку використовують в окремих випадках для розрахунків за товари та послуги. Між підприємствами, організаціями та фінансово-кредитними установами розрахунки здійснюються в безготівковій формі. Платежі шляхом безготівкових перерахунків через банк є основною формою розрахунків.

1.2. Організаційно-методичні аспекти обліку розрахункових операцій підприємства

У період ринкових перетворень української економіки одним із ймовірних шляхів зміцнення фінансового становища підприємств є контроль за фактичним станом їх розрахунків, динамікою дебіторської та кредиторської заборгованості, виявлення фактів навмисного спотворення облікових даних суб'єктами господарських зв'язків. При цьому важливого значення набувають питання законності обмінних операцій, їх доцільності, документальної обґрунтованості та правильності відображення у бухгалтерському обліку та фінансовій звітності.

Існуючі методологічні засади, як і практика організації бухгалтерського обліку розрахунків, не використовують можливостей підсилення позитивного впливу обліку і контролю за дотриманням розрахунково-платіжної дисципліни суб'єктів підприємницької діяльності. Тому одним із напрямів вирішення проблеми ефективного управління розрахунками є виявлення адекватних їхній сутності класифікаційних ознак, розробка науково обґрунтованої системи їх обліку. Поряд з тим, додаткового осмислення потребує низка питань, пов'язаних із зростанням ролі розрахунків як важливішого об'єкта обліку: питання обліку договірних зобов'язань і прав; створення умов поліпшення облікової інформації та приведення її у відповідність до потреб зовнішніх й внутрішніх користувачів.

Розвиток товарного виробництва у світі склав підґрунтя інтернаціоналізації економіки і бізнесу, обумовив потребу в системі розвинених розрахунків і вплинув на формування вимог до їх механізму. З точки зору державних інтересів готівково-грошові розрахунки ускладнюють здійснення контролю за грошовим обігом юридичних і фізичних осіб. Тому в Україні прийняте законодавство, що обмежує готівково-грошові розрахунки і передбачає особливу систему контролю за їх здійсненням.

У даний час в економічній літературі не виділено чітке поняття форми розрахунків. Зокрема, Л. А. Рибіна, викладаючи власне розуміння цієї категорії визначає форму розрахунків як “...вид носіїв боргових вимог на кошти, які відрізняються структурою документів і документообігом, часом і місцем виконання розрахунків, ступенем гарантії платежів” [71, с.156]. Діюче законодавство України не розкриває змісту терміну “форма розрахунків”, натомість наводиться перелік форм розрахунків, які застосовуються при проведенні переказу, а саме: “акредитивна, вексельна, інкасова, за гарантійними зобов’язанням, за чеками, з використанням документів на переказ (рис. 1.6) [79, с.156].

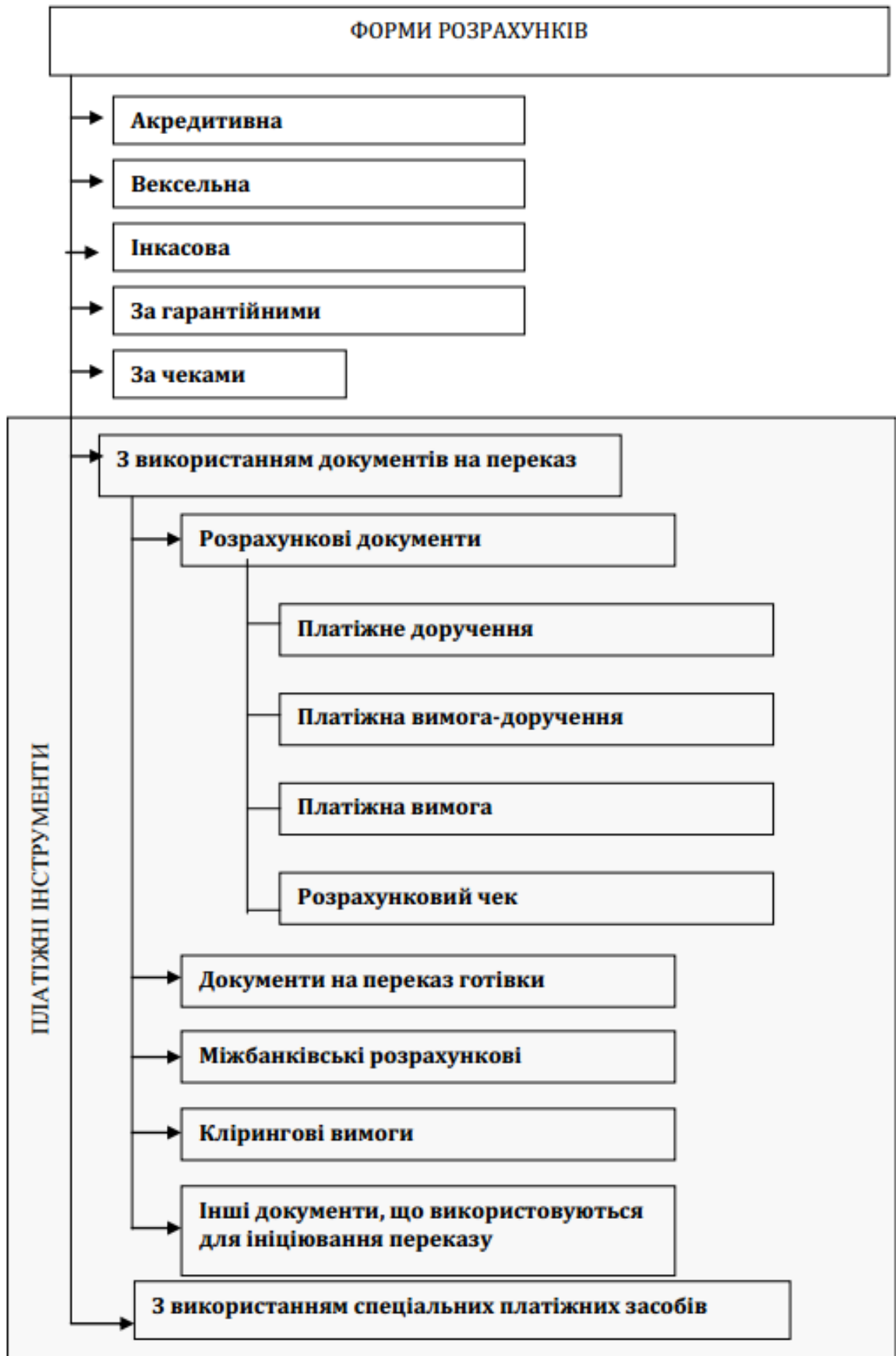

Рис. 1.6. Форми розрахунків підприємств [79, с.156]

Результати проведених досліджень свідчать, що поняття “розрахунок” та “платіж” тісно пов’язані. Так, наприклад, В. А. Ющенко дає таке визначення безготівкових розрахунків: “безготівкові розрахунки - це платежі, що здійснюються як у вигляді матеріального обігу паперових документів, так і у вигляді магнітних записів, магнітного зчитування, руху електронних повідомлень” [51, с.18].

Економічна енциклопедія трактує поняття “платіж” як фінансово-грошові операції, пов’язані з розрахунками громадян, підприємств і організацій між собою, а також органами фінансово-кредитної системи [16, с.754]. Сучасний економічний словник визначає поняття розрахунку як сплату грошей за зобов’язаннями [79, с. 26].

В Україні сьогодні застосовуються такі специфічні форми безготівкових розрахунків, як залік взаємних зобов’язань й бартер. При заліку зустрічних вимог відбувається різке скорочення руху коштів, при бартерній формі - рух коштів відсутній, що свідчить про безгрошову форму розрахунків.

В ході дослідження зроблено висновок про те, що розрахунок у підприємницькій діяльності - це погашення зобов’язань одного підприємства перед іншим. Платіж - спосіб погашення зобов’язань, який передбачає використання грошових коштів при здійсненні розрахунку.

Методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про фінансові інструменти та її розкриття у фінансовій звітності визначаються П(С)БО 13 “Фінансові інструменти”, згідно з яким фінансовий інструмент - це контракт, який одночасно приводить до виникнення (збільшення) фінансового активу в одного підприємства і фінансового зобов’язання або інструмента власного капіталу в іншого. Аналогічно дане поняття трактується у міжнародних стандартах фінансової звітності (IAS 32 “Фінансові інструменти”. Таким чином, фінансові інструменти включають як первісні інструменти, наприклад, дебіторську й кредиторську заборгованість та цінні папери, які надають право власності, так і похідні інструменти,

наприклад, фінансові опціони, ф'ючерсні та форвардні контракти. Отже, платіжними інструментами розрахункових відносин можуть бути також фінансові інструменти, що призводить до виникнення певних особливостей стосовно об'єктів обліку в розрахунках, а саме: фінансові інструменти, на відміну від розрахунково-платіжних документів, є самостійними об'єктами бухгалтерського обліку. Використання фінансових інструментів у розрахунках надає підприємствам більш широкі можливості у прийнятті рішень щодо забезпечення своєчасного виконання зобов'язань.

На особливості методики бухгалтерського обліку безготівкових розрахунків із використанням платіжних вимог впливає також предмет розрахунків. Як правило, ним може бути заборгованість перед бюджетом, заборгованість перед митними органами, фіктивні кошти, які незаконно перебувають в обігу, сума фінансових санкцій, висунутих підприємству за порушення розрахунків з бюджетом, сума боргу за векселем, розрахунки за претензіями. У разі стягнення коштів як фінансових санкцій зазначені суми у бухгалтерському обліку відображаються у складі витрат звітного періоду з відповідним впливом на фінансові результати, що відображені саме в бухгалтерському обліку [85, с.73]. При цьому особливості методики обліку безготівкових розрахунків визначаються залежно від таких характеристик господарської операції:

- 1) Форма розрахунку.
- 2) Платіжний інструмент розрахунків та форма оплати.
- 3) Місцезнаходження економічного агента.
- 4) Наявність фактичного руху коштів при здійсненні розрахунків.
- 5) Результати здійснення розрахунків: завершення господарської операції або утворення дебіторської (кредиторської) заборгованості.

Вибір ефективної форми розрахунків сприяє поліпшенню фінансового стану підприємства, зростанню його прибутку без залучення додаткових

капітальних вкладень. Тому в умовах ринку вибір форми розрахунків, на нашу думку необхідно здійснювати за такими критеріями:

- 1) надійність, шляхом гарантування своєчасності надходження коштів на рахунок виробника продукції в повному обсязі;
- 2) контроль через належний рівень взаємного і банківського контролю за виконанням договірних зобов'язань;
- 3) прискорення документообігу;
- 4) прискорення обігу коштів через скорочення термінів отримання товарно-матеріальних цінностей і термінів їх оплати покупцями;
- 5) мінімальна трудомісткість розрахункових операцій.

У ринковому середовищі підприємницька діяльність будується на системі укладених договорів постачання продукції (робіт, послуг). Оскільки договір є основним інструментом, який переміщує матеріальні та фінансові ресурси підприємства, то причини, які створюють передумови до виникнення і несвоєчасного погашення заборгованостей, можуть впливати, власне, із господарських договорів.

Аналіз результатів оцінки стану договірних відносин показав, що:

- 1) складанням господарських договорів на підприємствах у більшості випадків займаються керівник та головний бухгалтер, але практика господарювання свідчить і про залучення кваліфікованих спеціалістів;
- 2) дотримання договірної дисципліни своїми партнерами переважна більшість підприємств оцінює як “посередньо”. Серед причин, що спонукають такі підприємства до подальшої співпраці із недобросовісними партнерами, є: найкоротша відстань доставки продукції, втрата головних ринків збуту, відсутність іншого партнера, вказівка керівництва;
- 3) негативний вплив на стан фінансово - договірних відносин в аграрному середовищі справляє також перегляд раніше укладених угод з приводу коригування закупівельних цін та переоформлення угод на операції товарообмінного характеру;

4) в умовах недотримання договірних зобов'язань партнерами деякі підприємства не намагалися оскаржити свої права в судовому порядку. Свідчення тих, кому доводилося захищати інтереси свого підприємства в такий спосіб дозволяють зробити умовне припущення про те, що на сьогодні суд задовольняє лише кожен четвертий позов підприємств, що свідчить про відносно низький рівень підтримки інтересів товаровиробника з боку законодавства. Проте, функцію правового захисту суб'єктів господарювання облік виконує лише у тому випадку, коли договірні відносини оформляються своєчасно, правильно й у повному обсязі.

Договір є основним інструментом фінансово-господарських відносин, виконання його є гарантією фінансової стабільності. Інтеграція поглядів провідних економістів з власними спостереженнями відносно стану та обліку договірних відносин в ринковому середовищі дала підставу для визначення головних особливостей таких відносин:

1) У взаємовідносинах між суб'єктами при здійсненні операцій товарного змісту (коли об'єктом обліку є продукція, виконані роботи, надані послуги) характерним є складання таких господарських договорів, як: договір купівлі-продажу; договір постачання; договір підряду; договір бартеру; договір про надання послуг; договір зберігання; договір оренди; договір про товарний кредит.

2) З огляду на те, що практика господарювання примножує випадки систематичного невиконання договорів, ігнорування договірних умов, внаслідок чого частіше за все втрачають товаровиробники, при укладанні угоди особливу увагу необхідно приділяти її суттєвим умовам. В даний час економічна література не дає прямої відповіді на запитання, які саме умови договору слід вважати суттєвими. В загальному розумінні - це предмет та ціна договору [12, с. 22].

Особливістю договору як первинного документу є те, що він не знаходить свого відображення на балансових рахунках бухгалтерського обліку. В той же час він є джерелом зобов'язання, а інформація про сукупний

розмір прав та зобов'язань підприємства може бути корисною для прийняття відповідних рішень його власниками (особливо при управлінні дебіторською заборгованістю), а також інвесторами та кредиторами [46, с.88] (рис 1.7).

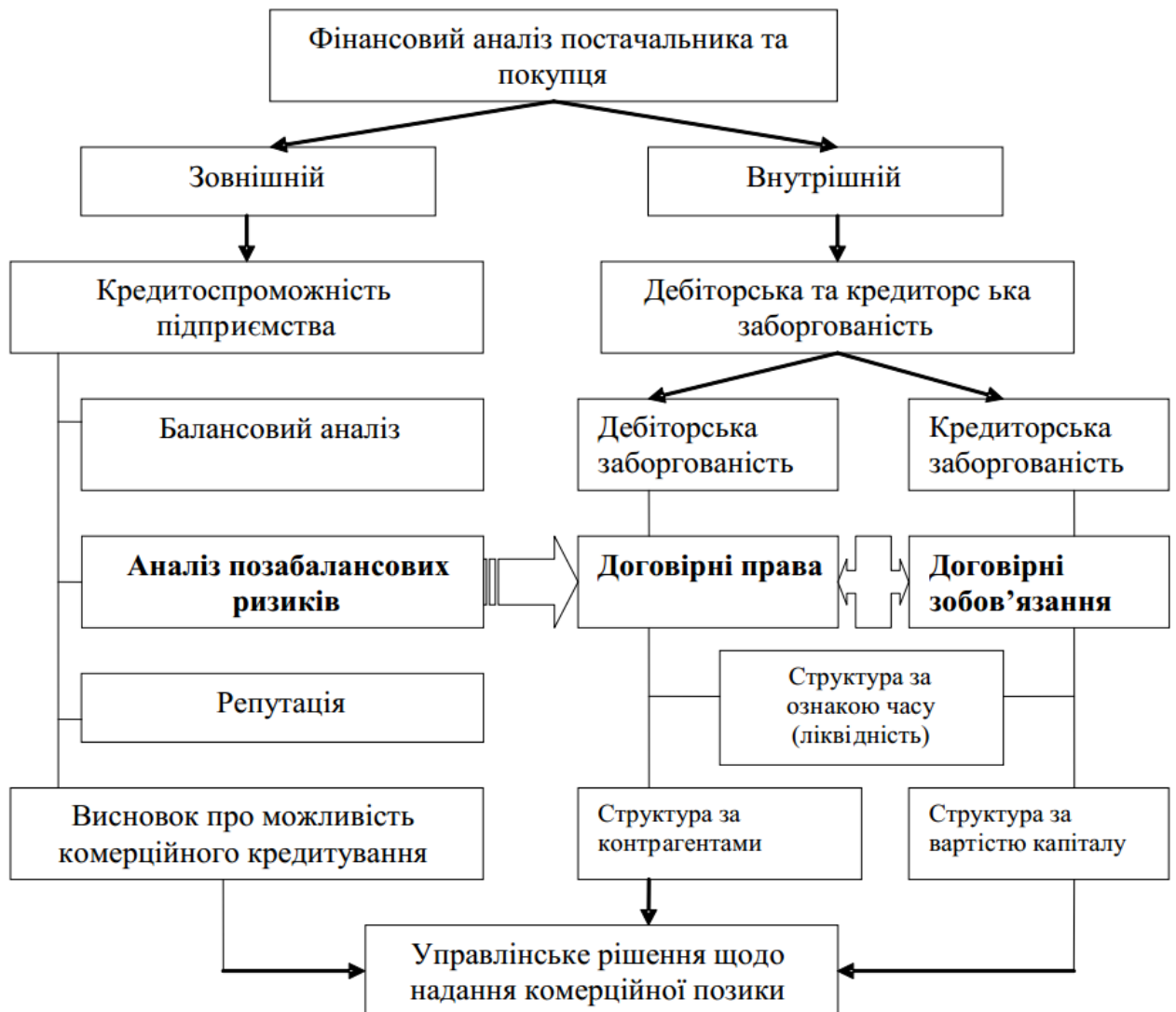

Рис. 1.7. Аналіз договірних прав та зобов'язань у процесі формування рішення з управління заборгованістю [46, с. 88]

Таким чином, договірні зобов'язання і права як фактор аналізу потрібно враховувати: при управлінні дебіторською заборгованістю, коли визначається кредитоспроможність партнера (або при аналізі кредитоспроможності позичальника); при прогнозуванні грошових потоків на власному підприємстві.

Згідно з компромісною позицією низки вчених, договірне право перед відображенням його в обліку повинно пройти перевірку на відповідність

певним “критеріям визнання”, таким, як корисність та твердість контракту: зобов’язання, виконання якого не можна уникнути в повній сумі або без виплати неустойки, може розглядатися як “тверде”.

В даному випадку висновок бухгалтера про визнання договору таким, що підлягає відображенню в обліку, матиме суб’єктивний характер.

Тому вважаємо, що поза балансом потрібно обліковувати всі договірні права та обов’язки підприємств, а відповідність договору “критеріям неухильності” необхідно визначати на момент його укладення: корисність визначається власниками підприємства, виходячи з його інтересів, твердість контракту насамперед залежить від того, наскільки юридично грамотно складено цей документ і визначається наявністю методів забезпечення неухильного виконання договірних зобов’язань. Роль головного бухгалтера при укладанні договорів (контрактів), в першу чергу, полягає в ретельному контролі за їх фінансовими та платіжними умовами.

Для узагальнення інформації про наявність та рух зобов’язань по укладених контрактах, а також контролю за їх виконанням призначено позабалансовий бухгалтерський рахунок 03 “Контрактні зобов’язання”. Слід зауважити, що План рахунків бухгалтерського обліку підприємств і організацій розглядає можливість обліку деривативів та інших контрактів, розкриття інформації щодо яких передбачено відповідними Положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку [46, с.93].

Для товаровиробника традиційним залишається укладання господарських договорів товарного змісту, а операції за деривативом можна віднести до категорії другорядних. Тому вважаємо за доцільне розширити поняття “інших контрактів”, що підлягають обов’язковому позабалансовому обліку, за рахунок господарських договорів за товарними операціями. Такі позабалансові зобов’язання підприємств можуть привертати увагу кредиторів, оскільки можливі претензії щодо активів фірми безпосередньо зменшують розмір коштів, які б могли бути направлені на погашення боргів кредиторам, і, навпаки - інформація про розмір позабалансових прав

підприємства зменшує ризик неповернення боргів. В зв'язку з цим доцільно в сучасних умовах господарювання введення в облік таких позабалансових рахунків, як “Договірні права” та “Договірні зобов'язання”.

Головною особливістю, яка визначає прийоми та методи відображення господарських договорів на позабалансових рахунках, є врахування такої умови договору, як спосіб оплати (повна передоплата, часткова передоплата, оплата після одержання продукції).

Одним із напрямів удосконалення розрахункових взаємовідносин суб'єктів господарювання є підвищення аналітичної цінності облікової інформації. Отже, при побудові аналітичного обліку договірних відносин необхідно звернути увагу на ряд важливих моментів:

1) Класифікація розрахунків за економіко-правовим змістом. Розрахунки за попередньо укладеними договорами пропонуємо класифікувати як комерційні, що, в свою чергу, поділяються в залежності від об'єкта обліку на товарні та фінансові.

2) Види господарських договорів (договір купівлі-продажу, договір постачання, договір підряду, договір бартеру, договір про надання послуг, договір зберігання, договір оренди, договір про товарний кредит).

3) Економічні агенти. Аналітичний облік необхідно вести за кожним окремим договором та суб'єктом договірних зв'язків.

4) Умови та строки розрахунку. Необхідно враховувати для встановлення суми прострочених зобов'язань та розрахунку величини матеріального відшкодування.

До цього часу неузгоджено, що ж купує підприємство: капітал, активи, ресурси чи майно. В бухгалтерському обліку правова категорія “майно” не застосовується, у праві відсутні поняття “капітал”, “ресурси”, “активи”. В Податковому кодексі ці питання також неузгоджено. В Україні підприємство купує майно, а в обліку відображає його як активи.

На методологію бухгалтерського обліку майна мають вплив норми Цивільного кодексу України про право власності і складові його речових

прав. В обліку застосовуються різноманітні поняття: капітал, активи, ресурси, засоби виробництва, необоротні та оборотні активи тощо. Це ускладнює не лише процес ведення обліку та складання звітності, але й навчання студентів.

Процес придбання майна в обліку тісно пов'язаний з такими категоріями як активи та заборгованість (рис. 1.8.).

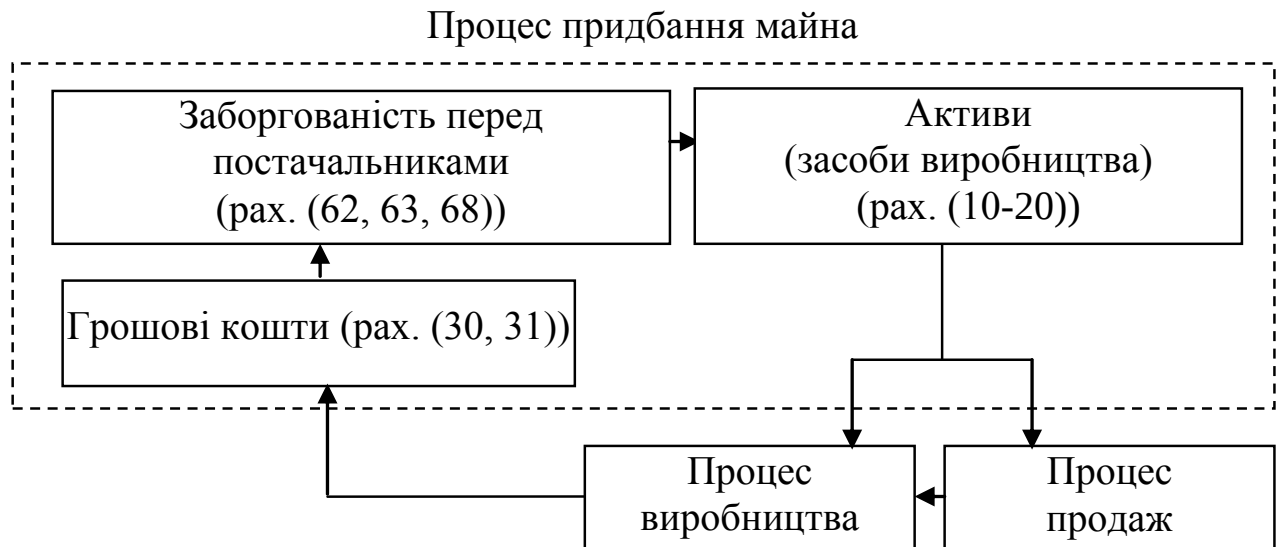

Рис. 1.8. Відображення процесу придбання майна в обліку

Таким чином, позабалансовий облік договірних зобов'язань на підприємстві починається з моменту набуття договором юридичної сили. При цьому слід враховувати, що зобов'язання оцінюються за вартістю, вказаною у господарському договорі, або додатках до нього (специфікаціях).

Інформація щодо позабалансових зобов'язань підприємства може бути корисною для його кредиторів, оскільки можливі претензії щодо активів підприємства безпосередньо зменшують розмір коштів, які б могли бути направлені на погашення боргів кредиторам. Ці обставини змушують кредиторів до моменту видачі позик проводити оцінку ризиків за позабалансовими зобов'язаннями позичальників.

Відображення договірних прав і зобов'язань на позабалансових рахунках обліку має свої особливості і полягає в тому, що вони, як правило,

не відображаються у фінансовій звітності. Водночас в реальному житті майже не існує підприємств, які б не мали зобов'язань, що підлягають обов'язковому виконанню у майбутньому. Такі обов'язки включають суттєві потенційні вимоги до даного підприємства, що в підсумку вплине на його майновий стан. Тому фінансові менеджери підприємства також повинні володіти повною інформацією про позабалансові ризики з метою їх подальшого хеджування.

1.3. Нормативно-законодавче регулювання обліку і аудиту з постачальниками і підрядниками

Законодавчі основи регулювання бухгалтерського обліку визначені Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999 р. №996-XIV, який визначає правові принципи регулювання організації, ведення бухгалтерського обліку і складання фінансової звітності та поширюється на всіх юридичних осіб незалежно від організаційно-правових форм і форми власності, а також на представництва іноземних суб'єктів господарської діяльності, які зобов'язані вести бухгалтерський облік і подавати фінансову звітність відповідно до чинного законодавства [65].

Система нормативного регулювання бухгалтерського обліку представлена п'ятьма рівнями, кожний з яких охоплює ряд документів (рис. 1.9).

Облік розрахунків з постачальниками є найважливішою ділянкою бухгалтерської роботи, оскільки на цьому етапі формується основна частина грошових надходжень підприємств.

Правові засади ведення обліку розрахунків з постачальниками і підрядниками регламентується П(С)БО 11 «Зобов'язання» [56], а технологія обробки облікової інформації залежить від обраної на підприємстві форми бухгалтерського обліку.

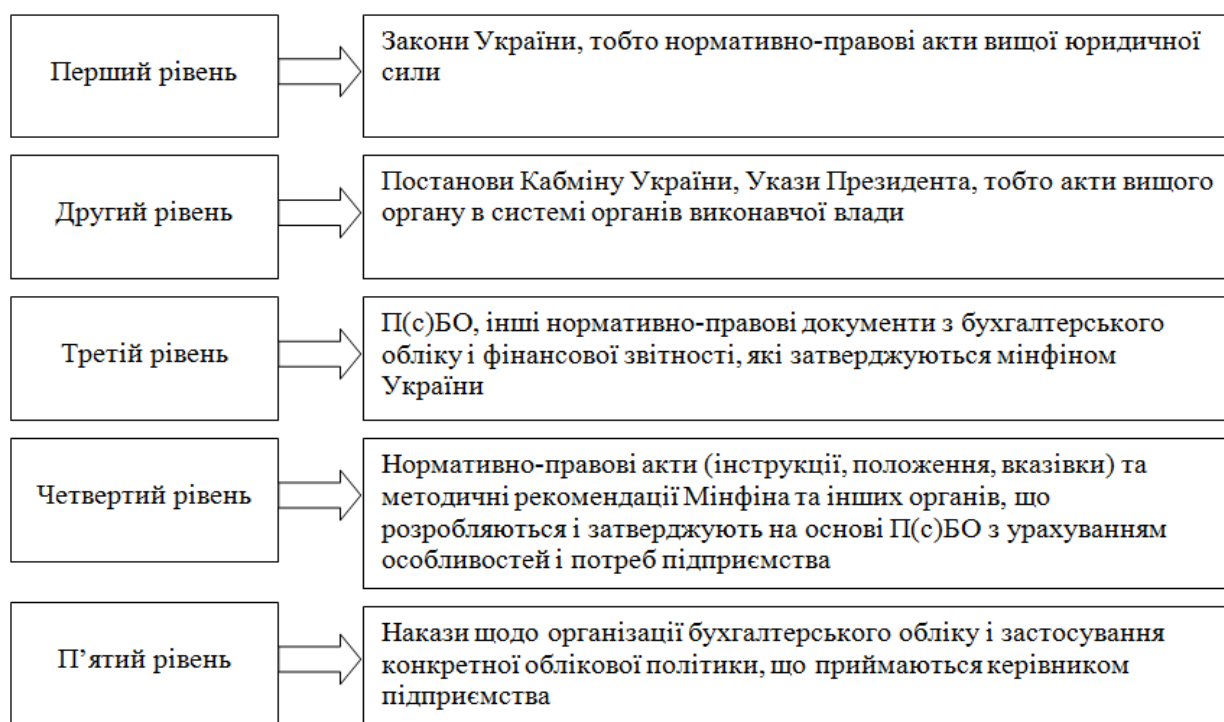

Рис. 1.9. Рівні нормативного регулювання бухгалтерського обліку.

Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги може бути як позитивним елементом фінансово-господарської діяльності, так і негативним. Порівняно із зобов'язаннями за отриманими кредитами банків, векселями, облігаціями, вона є «дешевою» заборгованістю. Також виникає можливість користуватися коштами інших підприємств. З іншого боку, якщо величина кредиторської заборгованості є досить великою, то відбуватиметься зниження платоспроможності суб'єктів господарювання. Це може стати причиною відмови інших підприємств та фінансових структур від співпраці.

Згідно з Планом рахунків для обліку розрахунків з постачальниками і підрядниками призначений рахунок 63 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками». На рахунку 63 "Розрахунки з постачальниками та підрядниками" ведеться облік розрахунків з постачальниками та підрядниками за одержані товарно-матеріальні цінності, виконанні роботи і надані послуги. На цьому рахунку учасник промислово-фінансової групи веде облік розрахунків за одержані від учасників ПФГ товарно-матеріальні цінності (роботи, послуги).

За кредитом рахунку 63 "Розрахунки з постачальниками та підрядниками" відображається заборгованість за одержані від постачальників та підрядників товарно-матеріальні цінності, прийняті роботи, послуги, за дебетом - її погашення, списання тощо.

Рахунок 63 "Розрахунки з постачальниками та підрядниками" має такі субрахунки:

631 "Розрахунки з вітчизняними постачальниками"

632 "Розрахунки з іноземними постачальниками"

633 "Розрахунки з учасниками ПФГ"

На субрахунку 631 "Розрахунки з вітчизняними постачальниками" ведеться облік розрахунків за одержані товарно-матеріальні цінності, виконані роботи, надані послуги з вітчизняними постачальниками та підрядниками.

На субрахунку 632 "Розрахунки з іноземними постачальниками" ведеться облік розрахунків з іноземними постачальниками та підрядниками за одержані товарно-матеріальні цінності, виконані роботи, надані послуги.

Аналітичний облік ведеться окремо за кожним постачальником та підрядником в розрізі кожного документа (рахунку) на сплату[23].

Необхідність аудиторської діяльності виникла в Україні з переходом до ринкових відносин, регулюється низкою законодавчих актів, основним з яких є Закон України «Про аудиторську діяльність» від 22.04.93 р. № 3125-12, остання редакція якого прийнята 14.09.2006 р. № 140-V і набула чинності з 19.01.2007 р. Цей Закон визначає правові засади здійснення аудиторської діяльності в Україні та спрямований на створення системи незалежного фінансового контролю з метою захисту інтересів користувачів фінансової й іншої економічної інформації [64].

Предметом аудиторської діяльності є аудиторські послуги, які згідно із Законом поділяють на аудит та інші послуги, а за міжнародною аудиторською практикою містять послуги з виконання завдань з надання впевненості (аудит історичної фінансової інформації,

огляді історичної фінансової інформації, інші завдання з надання впевненості) та супутні послуги.

Рішенням Аудиторської палати України «Про застосування стандартів аудиту» № 320/1 від 29.12.2015р. в Україні для обов'язкового застосування при виконанні завдань з 1 лютого 2016 року в якості національних стандартів аудиту Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг видання 2014 року [66].

Таким чином, облік і аудит розрахунків з постачальниками регулюється великою кількістю нормативно-правових, законних і підзаконних актів, знання вимог яких є необхідною умовою правильного ведення обліку та здійснення аудиту.

1.4. Теоретико-методологічні основи обліку і аудиту розрахунків з постачальниками і підрядниками

В умовах фінансово-господарської діяльності, кожне підприємство здійснює розрахунки з постачальниками. Криза платежів, яка є наслідком низького рівня договірної, розрахунково-платіжної, касової дисципліни ще раз переконує, що питання удосконалення систем взаємовідносин і організації обліку розрахунків між підприємствами є актуальним.

Орловський Д. Л. і Копп А. М. пишуть, що в умовах конкуренції актуальною задачею для багатьох українських підприємств є збереження конкурентоспроможності та підвищення ефективності своєї діяльності. В умовах конкуренції актуальною задачею для багатьох українських підприємств є збереження конкурентоспроможності та підвищення ефективності своєї діяльності. На сучасному етапі економічного розвитку як ніколи гостро постає питання розвитку логістики та управління ланцюгами поставок. Так, доля логістичних витрат, одного з найважливіших показників оцінки ефективності логістичних систем, в структурі ВВП (валовий

внутрішній продукт) в розвинених країнах складає 10-12%. В Україні значення даного показника складає близько 15%[40].

Зменшення витрат на логістичні процеси представляється можливим за допомогою застосування процесного підходу до управління цими процесами. Важливими логістичними бізнес-процесами торгівельного підприємства, які потребують постійного контролю та удосконалення, є процеси постачання продукції. Для вирішення подібних задач накопичено чимало досвіду, який потрібно аналізувати та застосовувати, враховуючи особливості конкретного підприємства. Одним з таких підходів є використання референтних моделей.

Передумови до використання референтної моделі. У сучасній практиці в процесі аналізу діяльності підприємств використовуються референтні моделі. Вони являють собою еталонну схему організації бізнесу, розробляються для конкретних галузей промисловості на основі реального досвіду впровадження в різних підприємствах по всьому світу і включають перевірені на практиці процедури і методи організації управління. У моделях визначені типові бізнес-процеси та їх показники, горизонтальні і вертикальні зв'язки і бізнес-правила, що діють в різних областях. Однією з таких моделей є SCOR (Supply-Chain OperationsReference) [40].

Референтна модель логістичних бізнес-процесів SCOR. Модель SCORна сьогоднішній день визнається в якості міжнародного міжгалузевого стандарту при плануванні та управлінні ланцюжками поставок. Модель визначає три рівні показників (рис. 1.10).

Перший рівень використовують для діагностики загального стану логістичної системи. Ці показники також відомі як стратегічні показники і ключові показники ефективності KPI (KeyPerformanceIndicators). Бенчмаркінг показників цього рівня допомагає встановити реалістичні цілі, які підтримують стратегічні цілі. Другий рівень показників служить для діагностики першого рівня. Діагностична взаємодія допомагає визначити першопричину або причини проблем зниження ефективності на першому рівні.

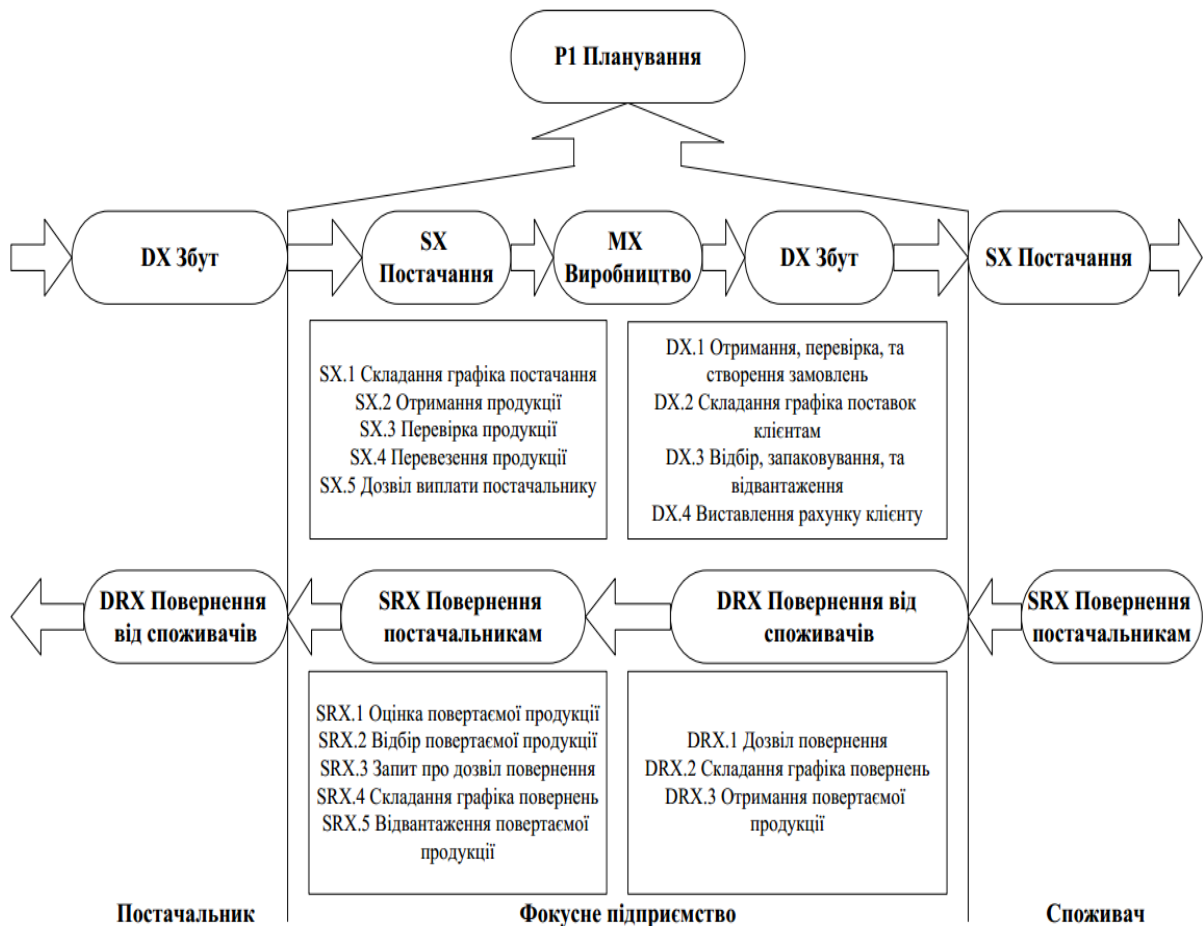

Рис. 1.10. Рівні моделі SCOR [40, с. 33]

Показники третього рівня служать для діагностики другого рівня. Аналіз показників від першого до третього рівнів називається розкладанням. Розкладання допомагає визначити процеси (що поєднані з показниками першого і другого рівнів), які необхідно розглянути більш детально[40].

Потриваєва Н. В. і Сус О. Ю. звертаються увагу, що вивчення особливостей обліку кредиторської заборгованості в сучасних умовах господарювання є актуальним, оскільки раціональна його організація впливає на величину оборотного капіталу підприємства, дозволяє ефективно використовувати залучені кошти та уникає прострочення кредиторської заборгованості [62].

Від початку формування ринкових відносин в Україні і досі, пишуть Потриваєва Н. В. і Сус О. Ю., існує багато актуальних питань, пов'язаних з обліком кредиторської заборгованості:

а) для прийняття зацікавленими особами адекватних та вчасних рішень щодо існуючої політики управління в процесі антикризового регулювання фінансово-господарського стану істотне значення мають актуальність і якість інформації про стан розрахунків з кредиторами, що формується на базі даних бухгалтерського обліку конкретних суб'єктів господарювання. Це зумовлює неможливість отримання інформації про кредиторську заборгованість в обсязі і вигляді, достатньому для проведення аналізу розрахунків з кредиторами;

б) невирішені проблеми відображення в обліку довгострокової кредиторської заборгованості, оцінки поточної кредиторської заборгованості за продукцію, товари, роботи та послуги;

в) застосовувати у наших умовах традиційні за кордоном методики аналізу кредиторської заборгованості не завжди доцільно через відсутність необхідного обсягу вірогідної і доступної інформації щодо розрахунків з кредиторами. Крім цього, загальна криза неплатежів, характерна для сучасної української економіки, змушує сумніватися в об'єктивності, своєчасності і корисності отриманих результатів аналізу. Використання вітчизняних методик не дає змоги однозначно оцінити стан кредиторської заборгованості, а також ступінь його впливу на фінансово-господарський стан підприємств [62].

Особливістю кредиторської заборгованості за товари, роботи та послуги є одночасність виникнення джерел фінансових ресурсів і напрямків їх розміщення, тобто на відміну від кредиторської заборгованості в грошовій формі одночасно відбуваються такі стадії кругообігу фінансових ресурсів: “розміщення (виробництво продукції, що підприємство повинно відвантажити)” – “формування джерела (вартість отриманої сировини, матеріалів, електроенергії тощо)” – “використанням фінансових ресурсів (використання сировини, матеріалів, електроенергії у виробничому процесі)”. Наприклад, підприємство отримало сировину і використовує її для виробництва своєї продукції [62].

Облік кредиторської заборгованості, пишуть Потриваєва Н. В. і Сус О. Ю., здійснюється з метою недопущення прострочення термінів платежу та доведення заборгованості до висування штрафних санкцій до підприємства. Організована належним чином система розрахунків повинна достатньою мірою відображати та характеризувати господарську діяльність з необхідною конкретизацією. За умов автоматизації необхідно впровадити низку заходів, які забезпечуватимуть економічну стійкість та конкурентоспроможність підприємства[62].

Волинчук Ю. В. і Куделя І. О. вказують, що постачання є важливою ланкою в діяльності підприємства, оскільки від якості і обсягу поставлених матеріалів та термінів поставки залежать: ритмічність процесу виробництва, дотримання термінів виконання контракту, якість виготовленої продукції, наявність чи відсутність запасів тощо[Волинчук].

Логістичне управління процесом постачання, як його бачать Волинчук Ю. В. і Куделя І. О., здійснюється у декілька етапів, відображених на рисунку 1.11.

Планування процесу постачання розпочинається із встановлення потреби в матеріальних ресурсах і визначення величини завезення кожного виду, профілю, марки, розміру сировини, матеріалу, палива, розрахунку балансів матеріально-технічного забезпечення.

Організація процесу постачання включає в себе збір інформації про необхідну продукцію, участь у ярмарках, виставках-продажах, аукціонах тощо; аналіз всіх джерел задоволення потреб в матеріальних ресурсах з метою вибору найбільш оптимального, укладання з постачальниками господарських договорів на поставку продукції, одержання й організацію завезення реальних ресурсів, організацію складського господарства, забезпечення цехів, діляниць, робочих місць необхідними матеріальними ресурсами [10].

Рис. 1.11. Етапи логістичного управління процесом постачання [10, с. 36]

Наступним етапом є безпосереднє здійснення процесу постачання, який передбачає проведення заходів щодо закупівлі, транспортування, складування матеріальних ресурсів та їх належного зберігання.

Завершальним етапом є контроль за процесом постачання, який здійснюється на основі контролю за виконанням договірних зобов'язань постачальників, дотриманням ними термінів постачання продукції, контролю за витрачанням матеріальних ресурсів у виробництві, вхідного контролю за

якістю і комплектністю матеріальних ресурсів, які надходять, контролю за виробничими запасами, аналізу діяльності постачальницької служби і підвищення її ефективності [10].

Масленніков Є. та Казічева Л. пишуть, що облік розрахунків з постачальниками є однією з найважливіших ділянок бухгалтерського обліку, оскільки на цьому етапі відбувається надходження або вибуття грошових коштів. Саме тому облік розрахунків з постачальниками необхідно постійно удосконалювати та покращувати [34]:

1) Необхідно стежити за співвідношеннями дебіторської і кредиторської заборгованості, адже значне переважання дебіторської заборгованості створює загрозу фінансовій стійкості підприємства і робить необхідним залучення додаткових засобів; перевищення кредиторської заборгованості над дебіторською може призвести до неплатоспроможності підприємства;

2) Доцільно проводити аналіз складу і структури кредиторської заборгованості за конкретними постачальниками, а також терміни утворення заборгованості або терміни їх можливого погашення, що дозволить своєчасно виявити прострочену заборгованість і вжити заходів щодо її стягнення;

3) Контролювати оборотність кредиторської заборгованості, а також стан розрахунків щодо простроченої заборгованості, так як в умовах інфляції будь-яка відстрочка платежу призводить до того, що підприємство реально отримує лише частину вартості поставленої продукції, тому бажано розширити систему авансових платежів;

4) На високому рівні організувати роботу з договорами, розробити стандартну форму, в якій можливо відображати максимально необхідну та доречну інформацію.

Отже, завдяки впровадженню запропонованих заходів по вдосконаленню обліку розрахунків з постачальниками буде більш

ефективним управління кредиторською заборгованістю, що врешті решт призведе до підвищення фінансової стійкості підприємства[34].

Коваль Л.І. пише, що сучасний етап розвитку вітчизняної економіки свідчить про те, що в Україні спостерігається зміна ролі бухгалтерського обліку на підприємстві. Це пов'язано з трансформацією оподаткування підприємств за правилами чинного Податкового кодексу України (далі - ПКУ), який створив законодавчі умови для пріоритетності бухгалтерського обліку [26].

В бухгалтерському обліку підприємства відображається і дебіторська, і кредиторська заборгованість, що свідчить про його економічну активність. Під час здійснення господарської діяльності зазначена заборгованість може набувати статусу безнадійної. У роботі Коваль Л.І. розглядаються проблемні питання відображення в обліку підприємства безнадійної кредиторської заборгованості [26].

Коваль Л.І. пропонує підхід з трактування та відображенням в обліку безнадійної кредиторської заборгованості, списаної внаслідок закінчення терміну позовної давності, відновленням її у зв'язку з перериванням цього терміну, який на її думку, має прикладний характер і може бути використані у практичній діяльності підприємств [26].

Лук'янова Т.В. пише, що система обліково-аналітичного забезпечення є складовою загальної системи управління, її суть полягає в об'єднанні облікових та аналітичних операцій в один процес, проведенні оперативного мікроаналізу, забезпеченні безперервності даного процесу і використанні його результатів при формуванні рекомендацій для прийняття управлінських рішень. При цьому загальна методологія та нормативні положення обліку й аналізу вдосконалюються для раціонального використання в єдиній обліково-аналітичній системі [32].

Обліково-аналітична система - це система, що базується на даних бухгалтерського обліку, включаючи оперативні дані, і використовує для економічного аналізу статистичну, виробничу, довідкову та інші види

інформації. Тому обліково-аналітична система становить збір, опрацювання та оцінку всіх видів інформації, що використовується для прийняття управлінських рішень на макро- і мікрорівнях [32].

Оснoву обліково-аналітичної системи становить обліково-аналітична інформація, що включає інформацію, яку продукує бухгалтерський облік (у тому числі й аналітичний поряд із синтетичним) та інформацію, яка готується методами економічного аналізу, що видно з наведеної схеми на рисунку 1.12 [32].

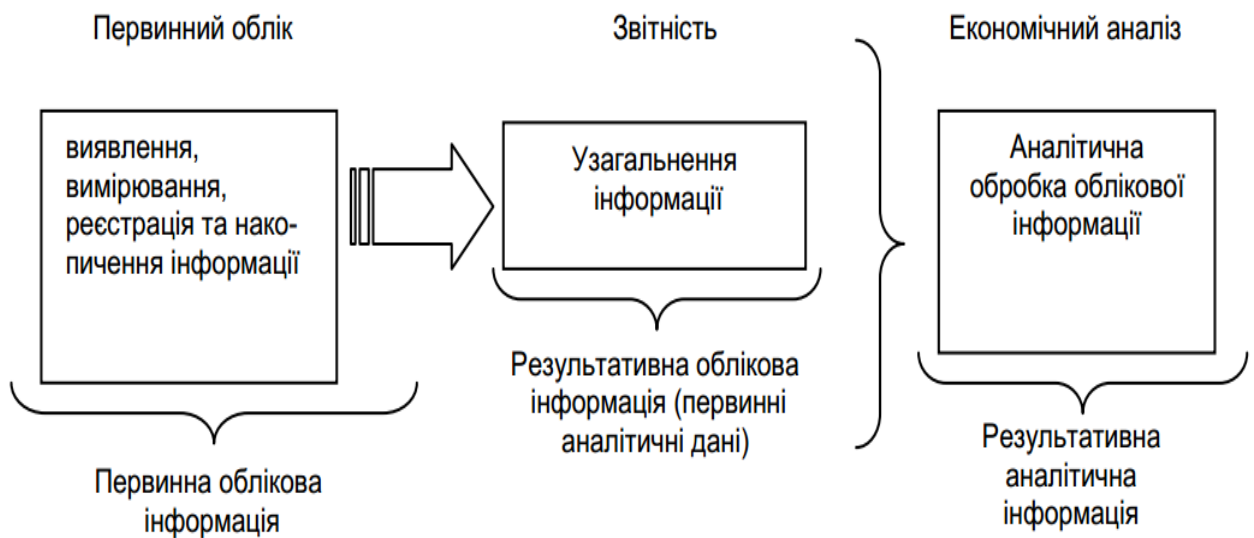

Рис. 1.12. Схема процесу обліково-аналітичного забезпечення [32, с. 23]

Група авторів у складі Л. М. Янчева, Н. С. Акімова, Н. В. Бойченко, Т. А. Наумова пишуть, що у сучасних умовах господарювання під впливом зовнішніх і внутрішніх факторів (посилення конкурентних відносин, стрімкий розвиток і використання сучасних технологій, комп'ютерних інформаційних систем) господарюючі економічні суб'єкти перетворюються на більш складні економічні системи. Для забезпечення управління цими системами необхідні нові підходи й інструменти, які дозволять їм ефективно функціонувати не тільки в поточному періоді, а і в довгостроковій перспективі. У цих умовах посилюється потреба в запровадженні та подальшому розвитку такої форми внутрішньофірмового контролю, як внутрішній аудит [88].

Внутрішній аудит як суб'єкт внутрішньогосподарського контролю призначається для забезпечення інформацією про всі аспекти діяльності підприємства.

Група авторів у складі Л. М. Янчева, Н. С. Акімова, Н. В. Бойченко, Т. А. Наумова пишуть, що аудит розрахунків із постачальниками й покупцями та, як результат, аудит дебіторської й кредиторської заборгованостей дозволяє не тільки дати оцінку ступеня диверсифікованості щодо постачань ресурсів і продажу продукції, виявити борги, за якими минув термін задоволення позову, а й виявити слабкі сторони системи бухгалтерського обліку і внутрішнього контролю.

Концептуальний підхід до організації й методики проведення аудиту (аудиторської перевірки) має бути розроблений з урахуванням стратегії аудиту. Стратегія аудиторської перевірки мусить виходити зі змісту внутрішньофірмових стандартів. Узагальнена модель стратегії може бути покладена в основу формування загального плану та програми аудиту конкретної організації, а також використана для складання робочих документів аудитора. На рис. 1.13 подано загальну модель стратегії для аудиту розрахунків із дебіторами й кредиторами за товарними операціями.

У стратегії аудиту можна виділити три основні групи аспектів: організаційні, методичні й інформаційні. Організаційні аспекти стратегії аудиторської перевірки пов'язані з формуванням групи виконавців, розподілом обов'язків, установленням термінів перевірки, що є важливим для її якісного проведення. Методичні аспекти стратегії розкриваються в таких документах, як Загальний план і Програма перевірки.

На думку колективу авторів, у структурі методичного забезпечення стратегії внутрішнього аудиту розрахунків із дебіторами й кредиторами мають бути виділені такі елементи: інформаційне забезпечення аудиту; предметні області перевірки; зміст і процедури перевірки предметних областей; зміст і форма подання звіту аудитора за результатами перевірки [88].

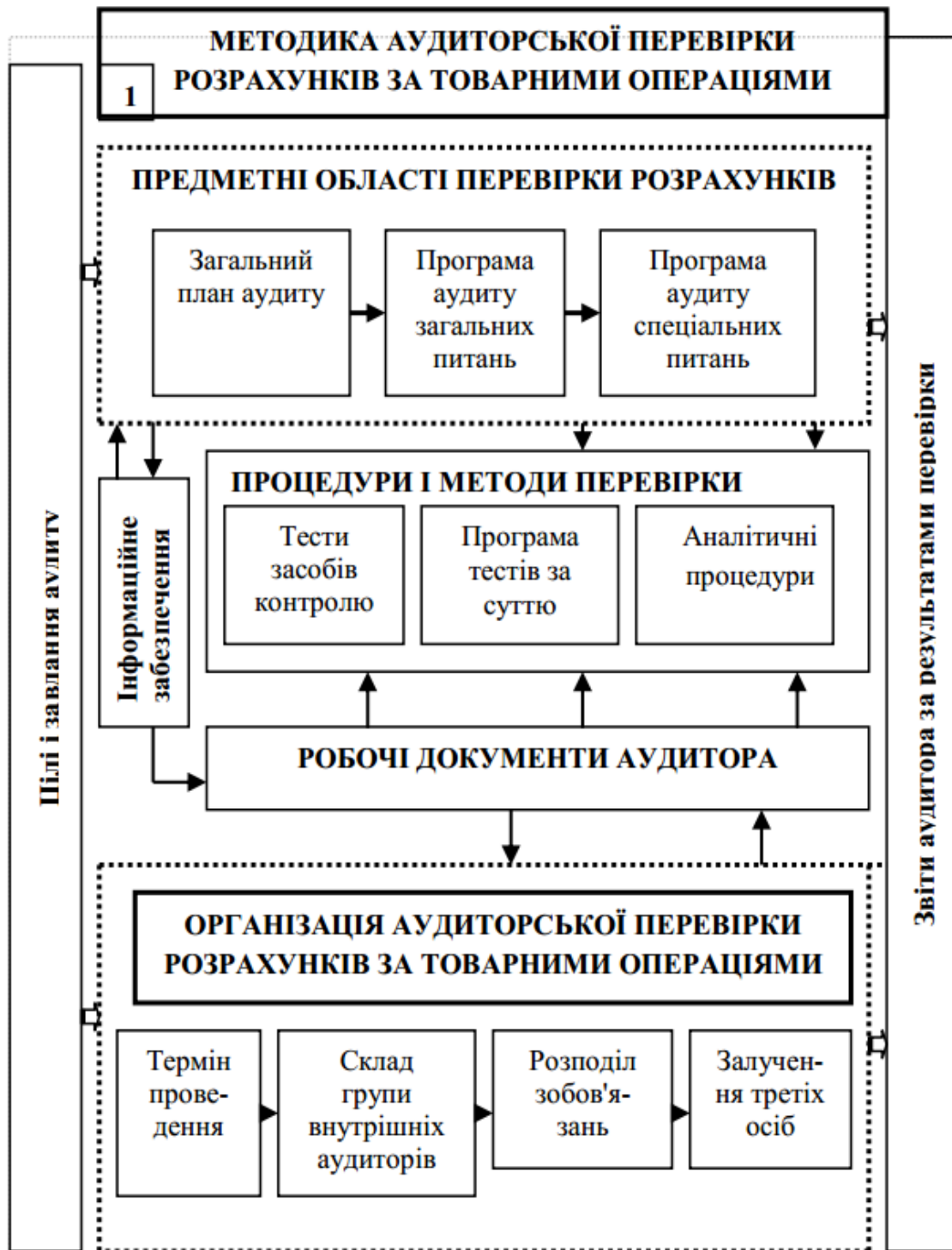

Рис. 1.13. Стратегія аудиторської перевірки розрахунків за товарними операціями [88,с.11]

Буряк Р.І. пише, що в Україні у розрахунку на тисячу жителів систем управління якістю за стандартами ISO серії 9000 менше ніж, наприклад, у Китаї – у 3,5 рази, у Іспанії – у 30 разів, у Італії – у 40 разів. При цьому, на думку експертів, не більше 20% сертифікованих систем управління якістю в

україні реально функціонують. Цепослаблює конкурентні позиції вітчизняних підприємств, у тому числі й аграрних, на внутрішньому ринку і на ринках країн СНД та ЄС[5].

Тобто, об'єктом аудиту є аграрне підприємство, яке підлягає перевірці. Аудит у сфері якості поділяється на три види: аудит систем менеджменту якості; аудит якості продукції; аудит якості процесів. Таким чином, внутрішній аудит проводиться для внутрішніх цілей як правило самим підприємством, або ж за дорученням його керівництва. Такий аудит може бути основою для декларування відповідності системи вимогам стандарту ДСТУ ISO 9001:2009. До зовнішніх аудитів відносять «аудит другою стороною» або «аудит третьою стороною».

Буряк Р.І. вважає, що процес внутрішнього аудиту системи менеджменту якості діяльності аграрного підприємства повинен мати чітко визначену послідовність, або ж алгоритм (рис. 1.14).

Отже, після сертифікації системи менеджменту якості діяльності аграрного підприємства на відповідність стандарту ДСТУ ISO 9001:2009, або ж міжнародного стандарту ISO 9001:2008, організація повинна гарантувати, що його вимоги продовжують виконуватись. Для цього існують три види дій: внутрішні аудити; періодичний аналіз з боку керівництва підприємства; планові наглядові аудити системи менеджменту якості та аудити, які проводяться третьою стороною (реєстратором) [5].

Марчук У.О. пише, що міжнародні стандарти не тільки узагальнюють накопичений досвід різних країн, але й активно впливають на розвиток національних систем. Актуальною проблемою теперішнього часу є організація впровадження міжнародних стандартів у сфері обліку, контролю та аудиту, оскільки стратегія реформування в Україні передбачає застосування МСФЗ, МСБО, МСА та різних міжнародних стандартів з контролю (COSO, SAC, SAS, COBIT, Sarbanes-Oxley Act), що характерні для більшості країн зрозвинутою інфраструктурою ринкових відносин. Впровадження цих стандартів є необхідною умовою активного

розвитку України та її співпрацю ззарубіжними країнами з розвиненою економікою[33].

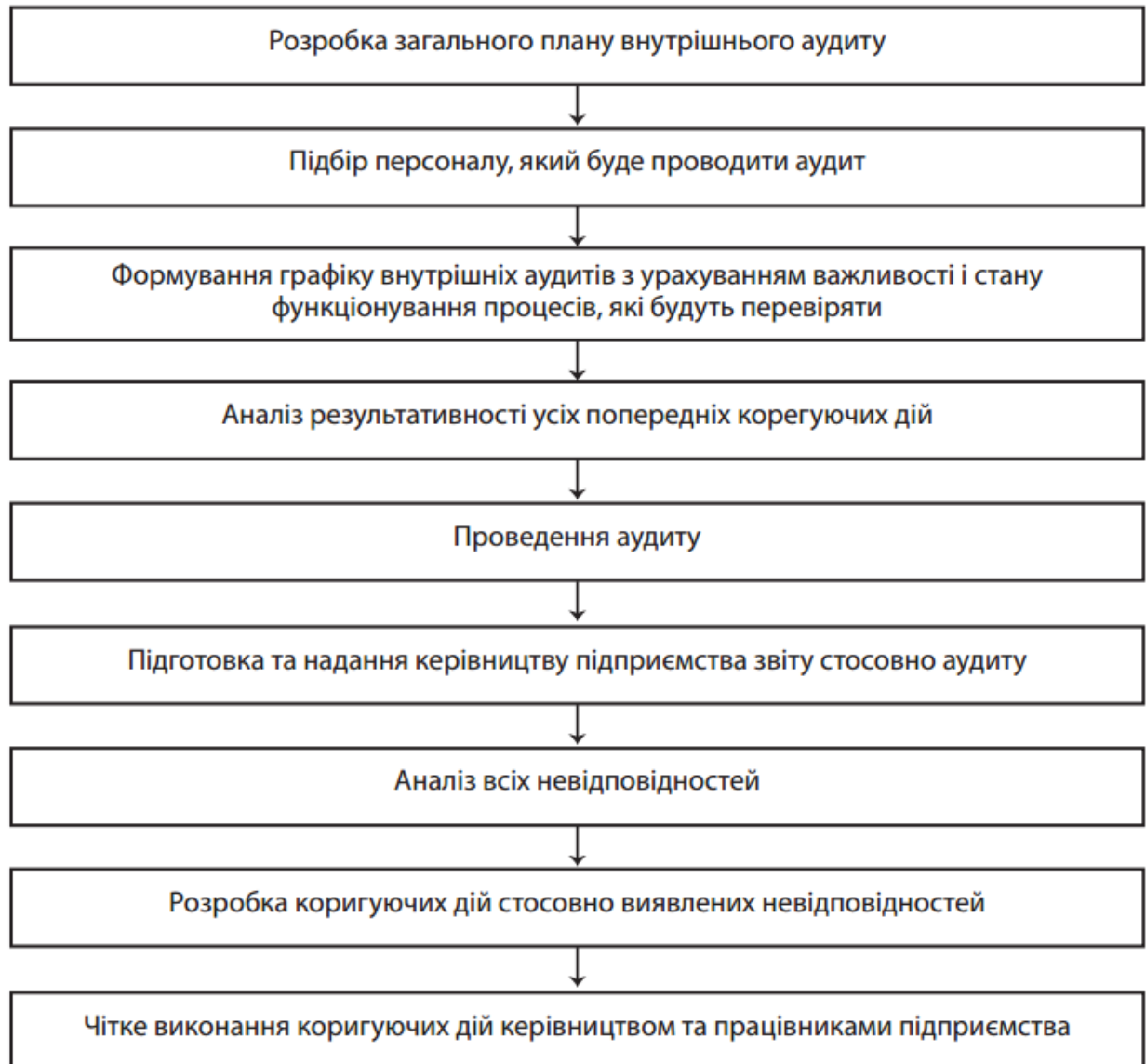

Рис. 1.14. Алгоритм процесу внутрішнього аудиту системи менеджменту якості діяльності аграрного підприємства [5, с.213]

Марчук У.О. пише, що Міністерство фінансів України регулярно вносить зміни в Національні стандарти, наближуючи їх до міжнародних, тим самим скорочуючи розрив між вітчизняною системою обліку, контролем та аудитом і загальноприйнятою світовою практикою, тому комплексне впровадження міжнародних стандартів в Україні це лише питання часу. Деякі країни Європи та СНД вже зробили ряд кроків у цьому напрямку. З огляду на

це Україні варто взяти до уваги досвід найближчих сусідів, щоб уникнути типових помилок і взяти на озброєння найбільш прогресивні підходи [33].

Марчук У.О. відмічає найбільшу відмінність МСФЗ та ПСБО. Так, МСФЗ передбачає велику кількість приміток, що детально розкривають суть операцій. Наприклад, в ПСБО відсутній звіт, що розкриває інформацію в розрізі сегментів бізнесу, немає вимог про розкриття інформації про суми невикористаних кредитних коштів, про виділення сум, що відносяться до часток участі в спільній діяльності, МСФЗ містять більш докладні вимоги до розкриття інформації про облікову політику, тощо.

Крім того, МСФЗ орієнтовані на відображення об'єктивної інформації про поточний фінансовий стан компанії. Тому в їх основі лежать дані про реальну, тобто справедливу (ринкову) вартість активів і зобов'язань. Оцінювати можна різними способами — цей процес віддається «на відкуп» суб'єкту господарської діяльності. При цьому немає єдиних вимог — є тільки набір загальних підходів. Тому формування політики оцінки активів і пасивів за МСФЗ є найбільш трудомістким завданням при переході на міжнародні стандарти [33].

Таким чином, узагальнення та оцінка положень основних нормативних актів щодо внутрішньогосподарського та внутрішнього контролю свідчить, що за кордоном, у країнах з розвиненою ринковою економікою, приділяється більше уваги впровадженню ефективних механізмів контролю. В них визначені чіткі принципи його дії, категорії, елементи, відповідальність і повноваження суб'єктів, а також передбачено створення гнучких моделей контролю з метою забезпечення потреб управлінського персоналу.

Слід зазначити, що питання, пов'язані з організацією, методологією та розвитком обліку, контролю та аудиту розрахунків з постачальниками і підрядниками не дістало належного висвітлення в науковій і практичній вітчизняній літературі, та діючій законодавчій базі і набувають особливої актуальності. Ефективним та раціональним підходом є запровадження міжнародних положень з обліку, складання фінансової звітності, контролю та

аудиту і розробка власних положень через коректне використання інших стандартів враховуючи світовий досвід з належною практикою. Такі дії мають супроводжуватися не тільки створенням методичного та навчального забезпечення, а й законодавства, організації, методології та в цілому вдосконалення національних підходів до діяльності з урахуванням кращої світової практики і загальновизнаних міжнародних стандартів.

РОЗДІЛ 2

ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ РОЗРАХУНКІВ З ПОСТАЧАЛЬНИКАМИ І ПІДРЯДНИКАМИ

2.1. Організаційно-економічна характеристика підприємства

Сільськогосподарське товариство з обмеженою відповідальністю «Дружба-Нова» знаходиться у Варвинському районі, Чернігівської області. Юридична адреса підприємства наступна: вул. Комарова, буд. 59, смт. Варва, Варвинський район, Чернігівська область, 17600. Директором підприємства є Макуха Ігор Володимирович, головним бухгалтером – Ісаєва Т.Б.

Компанія «Дружба-Нова» заснована в 2001 році. Історія її розвитку доводить відому, але далеко не всіма усвідомлену істину: успіху завжди можна досягти з нуля. Головні його складові - воля і цілеспрямованість у співдружності з чітким розрахунком, не позбавленим елементів здорового ризику. «Дружба-Нова» сьогодні - потужне агропромислове підприємство.

Із 2013 року СТОВ «Дружба-Нова» входить до холдингу KernelHolding S.A..

В групі компаній більше 5000 голів великої рогатої худоби. СТОВ «Дружба-Нова» займається такими видами діяльності як:

- рослинництво,
- тваринництво,
- агрохімсервіс.

Тваринництво. Введено в дію молочно-товарний комплекс із сучасним доїльним залом BOU-MATIC "XpresswaySupreme". Він обладнаний системою автоматичного підгону тварин, зручними воротами обертального типу, системою контролю за молоковіддачею кожної корови для швидкого і зручного видоювання.

Рослинництво. Структура сівозміни зосереджена на досягненні максимальної продуктивності ґрунтів і економічної ефективності виробництва. Сільськогосподарське товариство з обмеженою відповідальністю "Дружба-Нова" з Чернігівщини одним із перших в Україні впроваджує елементи точного землеробства.

Розподіл культур у сівозміні здійснюється з урахуванням оптимізації навантаження на зернозбиральну техніку і зерносушильний комплекс .

Агрохімсервіс. Вимірювальна агрохімічна лабораторія. Сучасна технологія моніторингу ґрунтів. Створення електронних агрохімічних картограм. Польові та вегетаційні дослідження. GPS моніторинг. Зараз фактично на кожному транспортному засобі встановлений GPS-навігатор, який в реальному часі фіксує рух техніки, поточну швидкість та інші параметри.

Ефективна інфраструктура логістики і зберігання. Стратегічно розташована поблизу земельних ресурсів. Одночасне зберігання до 110 тис. тонн. 2 елеваторних господарства із залізничною гілкою.

Розглянемо детальніше організаційно-економічну характеристику господарства здійснену базуючись на даних фінансової (додаток А) та статистичної (додаток Б) звітності СТОВ «Дружба-Нова».

Розглянемо інформацію про спеціалізацію підприємства (табл. 2.1). Спеціалізація виробництва у сільськогосподарських підприємствах характеризується багатьма показниками, основним з яких є структура товарної продукції. Тому значення певної галузі сільськогосподарського підприємства визначається часткою її товарної продукції у загальній кількості товарної продукції господарства.

Із приведеної інформації видно, що СТОВ «Дружба-Нова» має високий рівень спеціалізації і спеціалізується на виробництві зернових та зернобобових культур, адже до господарств, що спеціалізуються на виробництві продукції однієї галузі, слід відносити ті, у яких ця галузь дає

понад 50% товарної продукції. Тобто «Дружба-Нова» - це зернове господарство.

Таблиця 2.1

Обсяг та структура товарної продукції СТОВ «Дружба-Нова»

Назва галузі та видів продукції	2012р.		2013р.		2014 р.		В середньому за 2012-2014 роки	
	Доход (виручка від реалізації) тис.грн.	Питома вага,%	Доход (виручка від реалізації) тис.грн.	Питома вага,%	Доход (виручка від реалізації) тис.грн.	Питома вага,%	Доход (виручка від реалізації) тис.грн.	Питома вага,%
Зернові і зернобобові	527001	73,1	527997	61,9	654013	67,5	569670	67,2
Соняшник	109855	15,2	144848	17,0	145167	15,0	133290	15,7
Соя	0	0,0	0	0,0	21077	2,2	7026	0,8
Ріпак озимий	31857	4,4	46336	5,4	0	0,0	26064	3,1
Інша продукція рослинництва	151	0,0	214	0,0	1229	0,1	531	0,1
Разом по рослинництву	668864	92,8	719395	84,3	821486	84,7	736582	86,9
Вирощування (в живій масі) ВРХ	588	0,1	404	0,0	14002	1,4	4998	0,6
Вирощування (в живій масі) свиней	0	0,0	206	0,0	1459	0,2	555	0,1
молоко	64	0,0	2993	0,4	17105	1,8	6721	0,8
Інша продукція тваринництва	7	0,0	0	0,0	132	0,0	46	0,0
Разом по тваринництву	659	0,1	3603	0,4	32698	3,4	12320	1,5
Разом по тваринництву і рослинництву	669523	92,9	722998	84,7	854184	88,1	748902	88,3
Послуги в рослинництві і тваринництві	51547	7,1	130506	15,3	115339	11,9	99131	11,7
Всього продукція сільського гос-ва та послуги	721070	100,0	853504	100,0	969523	100,0	848032	100,0

Зернові та зернобобові культури в середньому за три роки займають 67,2% у структурі товарної продукції підприємства. Далі з великим відривом йде соняшник – 15,7%. Слід також вказати на той факт, що СТОВ «Дружба-Нова» в останній із досліджуваних років відмовилася від ріпака озимого, який у 2012, а також у 2013 року вирощувався поряд із зерновими і соняшником, а натомість стала вирощувати сою. Однак частка, що ріпака озимого, що сої не є дуже значною, щоб це спеціально виділяти. Важливо також підкреслити, що хоча в середньому за три роки галузь тваринництва має тільки 1,5%, однак, якщо розглядати це в динаміці, то можна відзначити, що тваринництво стало посідати значну більшу частину у структурі товарної продукції підприємства (рис. 2.1).

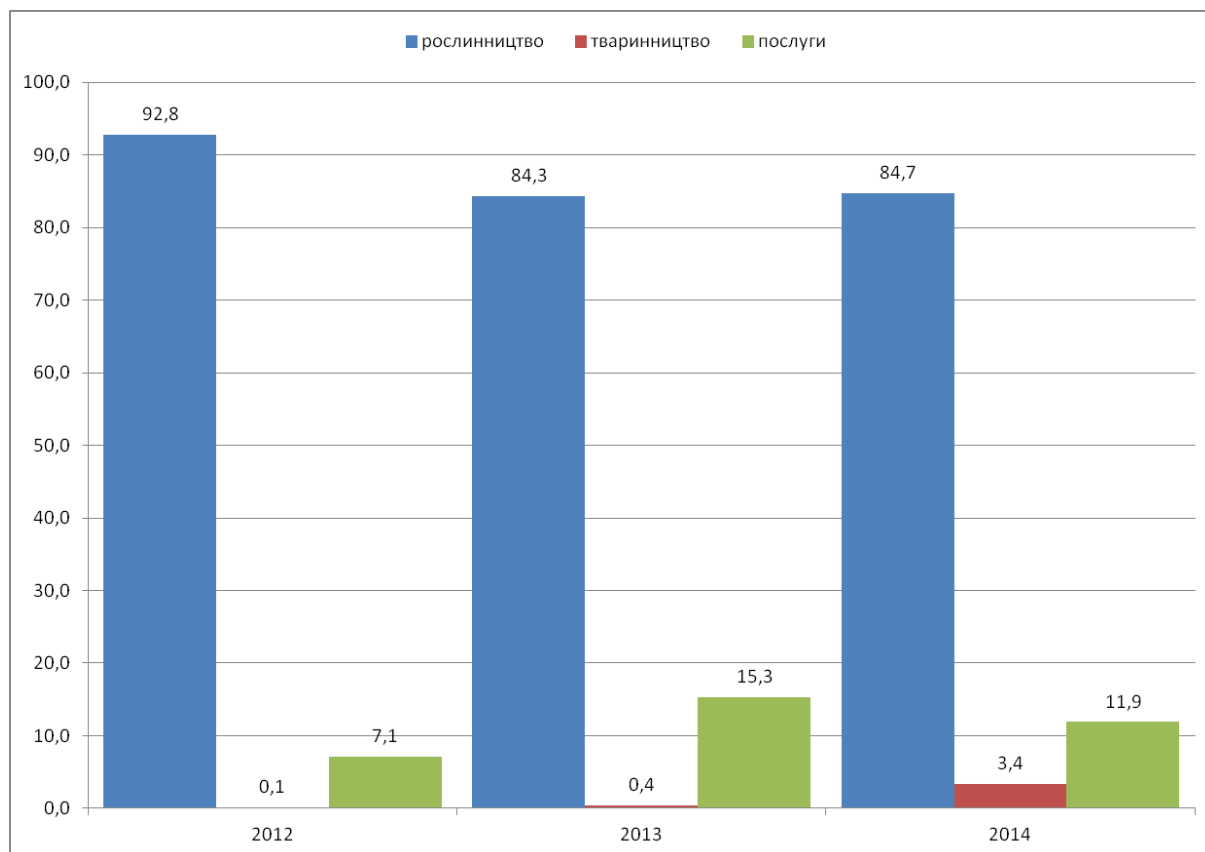

Рис. 2.1. Співвідношення між галузями у СТОВ «Дружба-Нова»,%

Враховуючи, що СТОВ «Дружба-Нова» має вимірювальну агрохімічну лабораторію, сучасна технологію моніторингу ґрунтів, має обладнання для створення електронних агрохімічних картограм, виконує польові та вегетаційні дослідження, здійснює GPS моніторинг, а також має багато

сучасної продуктивної сільськогосподарської техніки у своєму розпорядженні не дивує той факт, що послуги у рослинництві і тваринництві займають таку високу частку у структурі товарної продукції господарства. Так, у 2013 році підприємство надало таких послуг на 130 млн. грн., що є серйозною сумою для звичайного сільськогосподарського підприємства, а СТОВ «Дружба-Нова» надало на таку суму тільки послуг.

Необхідно відзначити, що недостатня розвинутість галузі тваринництва не додає енергетичного ефекту до розвитку підприємства, адже багато чого із галузі рослинництва може бути використане при вирощуванні ВРХ чи годівлі корів. Однак, із динаміки розвитку тваринницької галузі у СТОВ «Дружба-Нова» видно, що підприємство знає свої слабкі сторони і рухається у правильному напрямку.

Розглянемо розмір та структуру землекористування СТОВ «Дружба-Нова» (табл. 2.2)

Таблиця 2.2.

Склад та структура землекористування СТОВ «Дружба-Нова»

Найменування угідь	Площа угідь, га.			Структура у % до загальної площі			Відхилення +,- 2014 р від 2012р., га
	2012 рік	2013 рік	2014 рік	2012 рік	2013 рік	2014 рік	
Всього с.-г. угідь	75150,5	77587,0	87471,0	100,0	100,0	100,0	12320,5
У тому числі рілля	70165,3	71423,0	78731,0	93,4	92,1	90,0	8565,7

Хоча журнал «Фокус»¹ ставить СТОВ «Дружба-Нова» у десятку найбільших агрохолдингів в Україні і припускає йому 100000 га, статистична звітність СТОВ «Дружба-Нова» (додаток Б) показує іншу картину, напевно, неприкрашену. На кінець 2014 року у СТОВ «Дружба-Нова» було у

¹20 самых успешных аграриев Украины. Рейтинг Фокуса <https://focus.ua/ratings/235005/>

розпорядженні 87471 га с.-г. угідь, із них 78731 га ріллі. Тут варто додати кілька зауважень. По-перше, вся земля, що є в розпорядженні СТОВ «Дружба-Нова» орендована. По-друге, підприємство за аналізовані три роки наростило с.-г. угіддя на 12320,5 га, а ріллі – 8565,7 га. Іншими словами, за аналізований період, підприємство збільшило своє землекористування у розмірах сумісними із розмірами дуже великого, за сучасними мірками, сільськогосподарського підприємства.

Щоб порівняти площу землі, що її має в своєму розпорядженні СТОВ «Дружба-Нова» зазначимо, що у Сумській області у 2014 році було с.-г. угідь 1698,6 тис. га, а ріллі – 1225,9 тис. га. Іншими словами СТОВ «Дружба-Нова» за розмірами складає 5,1% с.-г. угідь та 6,4% ріллі Сумської області. Необхідно також зазначити, що СТОВ «Дружба-Нова» обробляє землі у дев'яти районах Чернігівської області, а також у Сумській і Полтавській областях.

Розглянемо забезпеченість підприємства трудовими ресурсами та ефективність їх використання у СТОВ «Дружба-Нова» (табл. 2.3).

Наведені у таблиці дані свідчать про те, що середньооблікова чисельність працівників СТОВ «Дружба-Нова» за період спостереження збільшилася на 474 особи до 1834 особи у 2014 році. Розподіл за галузями виробництва (рис. 2.2) працівників свідчить про те, що на 171 особу збільшилася зайнятість в рослинництві до 1531 осіб у 2014 році і тваринництво, в якому у СТОВ «Дружба-Нова» у 2012 році не було зайнятих у 2014 році стало джерелом роботи і заробітної плати для 303 осіб. Темпи зростання становлять близько 35%. Дещо нижчі темпи – 25% зростання ми виявили у питанні забезпеченні робітників активами. 1319831,0 тис. грн. активів припадало у 2014 році на одного працівника, що дорівнює 124,2% до рівня 2012 року. Більше, порівняно із вартістю активів, збільшення кількості зайнятих осіб призвело до нижчої забезпеченості активами в розрахунку на одного працівника.

Таблиця 2.3

**Забезпеченість трудовими ресурсами та ефективність їх використання у
СТОВ «Дружба-Нова»**

Показники	2012р.	2013р.	2014р.	2014 в % до 2012р ·	Відхиленн я 2014р. від 2012 р. (+,-)
Середньорічна чисельність працівників, зайнятих в сільськогосподарсько му виробництві всього, осіб в т.ч.	1360	1082	1834	134,9	474
в рослинництві	1360	782	1531	112,6	171
Тваринництві	0	300	303	-	303
Середньорічна вартість активів, тис.грн.	1063059, 0	1160636, 5	1319831, 0	124,2	256772
Вартість активів, що припадають на одного працівника, тис.грн.	781,7	1072,7	719,6	92,1	-62
Відпрацьовано одним працівником днів в середньому по господарству	272,0	269,0	273,0	100,4	1
Коефіцієнт використання річного фонду робочого часу	99,0	98,0	99,0	100,0	0
Припадає чистого доходу на одного середньорічного працівника, тис. грн.	58998,4	78882,1	52863,8	89,6	-6135

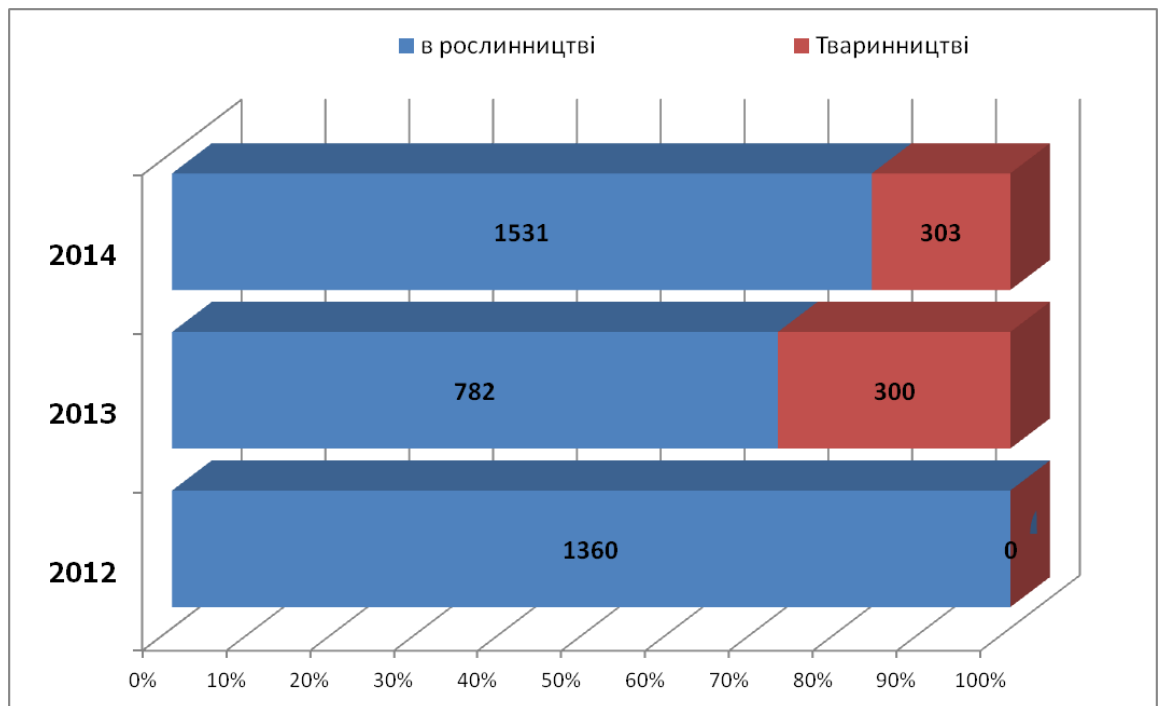

Рис. 2.2. Середньооблікова чисельність зайнятих осіб у розрізі галузей виробництва, осіб

Коефіцієнт використання річного фонду робочого часу не змінився і залишився на рівні 99%. Віддача від одного працівника також зменшилася - чистого доходу на одного середньорічного працівника у 2014 році припадало 52863,8 тис. грн., або лише 89,6% порівняно з базисним роком.

Розглянемо показники забезпеченості підприємства фондами та ефективність їх використання (табл. 2.4).

З приведених даних можна сказати, що вартість основних виробничих фондів підприємства період спостереження збільшилася на 24,2% до 1219831 тис. грн. Швидші темпи зростання вартості основних виробничих фондів порівняно із темпами зростання розмірів с.-г. угідь господарства призвели до збільшення фондобезпеченості до 1508,9 тис. грн. (106,7%). Натомість зростання кількості працівників швидшими темпами, порівняно із вартістю основних виробничих фондів призвело до того, що фондоозброєність праці працівників знизилася до 719,6 тис. грн. (92,1%).

Результативні показники використання основних виробничих фондів СТОВ «Дружба-Нова» за період спостереження знизилися: фондovіддача знизилася (97,3%), натомість фондомісткість зросла (102,8%).

Таблиця 2.4

**Забезпеченість фондами та ефективність їх використання у
СТОВ «Дружба-Нова»**

Показники	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2014 р. у % до 2012 р.
1	2	3	4	5
Вартість основних виробничих фондів, тис. грн.	1063059,0	1160636,5	1319831,0	124,2
Фондозабезпеченість тис. грн.	1414,6	1495,9	1508,9	106,7
Фондоозброєність, тис. грн.	781,7	1072,7	719,6	92,1
Фондовіддача, грн.	0,8	0,7	0,7	97,3
Фондомісткість, грн.	1,3	1,4	1,4	102,8

Розглянемо основні економічні показники діяльності СТОВ «Дружба-Нова» (табл. 2.5).

СТОВ «Дружба-Нова» за період спостереження мало кілька відмінних відрізків діяльності з точки зору результативності діяльності, однак загальний висновок полягає в тому, що на сьогодні СТОВ «Дружба-Нова» працює зі збитком.

При цьому підкреслимо, що чистий дохід підприємства за період спостереження збільшився на 167 млн. грн. до майже одного мільярда

гривень (969523 тис. грн.). Валовий прибуток підприємства взагалі збільшився у 5 разів, порівняно із базисним роком. Однак, як відомо прибуток є важливим показником ефективної діяльності підприємств.

Таблиця 2.5

Динаміка основних економічних показників діяльності СТОВ «Дружба-Нова»

Показники	2012 рік	2013 рік	2014 рік	2014 в % до 2012р.	Відх. +, - 2014 р. від 2012 р.
Чистий дохід тис. грн.	802378	853504	969523	120,8	167145,0
в т.ч. на 100 га. сільськогосподарських угідь, тис. грн.	1067,7	1100,1	1108,4	103,8	40,7
1 середньорічного працівника, тис. грн.	590,0	788,8	528,6	89,6	-61,3
Валовий прибуток, тис. грн.	54304,0	54069,0	272139,0	501,1	217835,0
в т.ч. на 100 га. сільськогосподарських угідь, тис. грн.	72,3	69,7	311,1	430,6	238,9
1 середньорічного працівника, тис. грн.	39,9	50,0	148,4	371,6	108,5
Чистий прибуток (збиток), тис.грн.	163439,0	-257097,0	-292303,0	-178,8	-455742,0
в т.ч. на 100 га. сільськогосподарських угідь, тис. грн.	217,5	-331,4	-334,2	-153,7	-551,7
1 середньорічного працівника, тис. грн.	120,2	-237,6	-159,4	-132,6	-279,6

Рівень рентабельності (збитковості), %	11,6	-17,0	-21,5	-186,1	-33,1
---	------	-------	-------	--------	-------

Проте якість роботи підприємства не можна оцінювати за масою прибутку. Для того щоб точно обчислити прибутковість підприємства, потрібно зіставити прибуток з витратами підприємства або з обсягом виробничих фондів підприємств. Таке зіставлення характеризує рентабельність. Вона в свою чергу показує прибутковість, доходність підприємства.

Коли заходить мова про чистий фінансовий результат діяльності СТОВ «Дружба-Нова», то зазначимо, що тільки у 2012 році він був позитивним, у 2013 та 2014 роках господарство отримувало збитки 257 та 292 млн. грн. відповідно, що вилилося у збитковості відповідно у -17% та - 21,5%. (рис. 2.3).

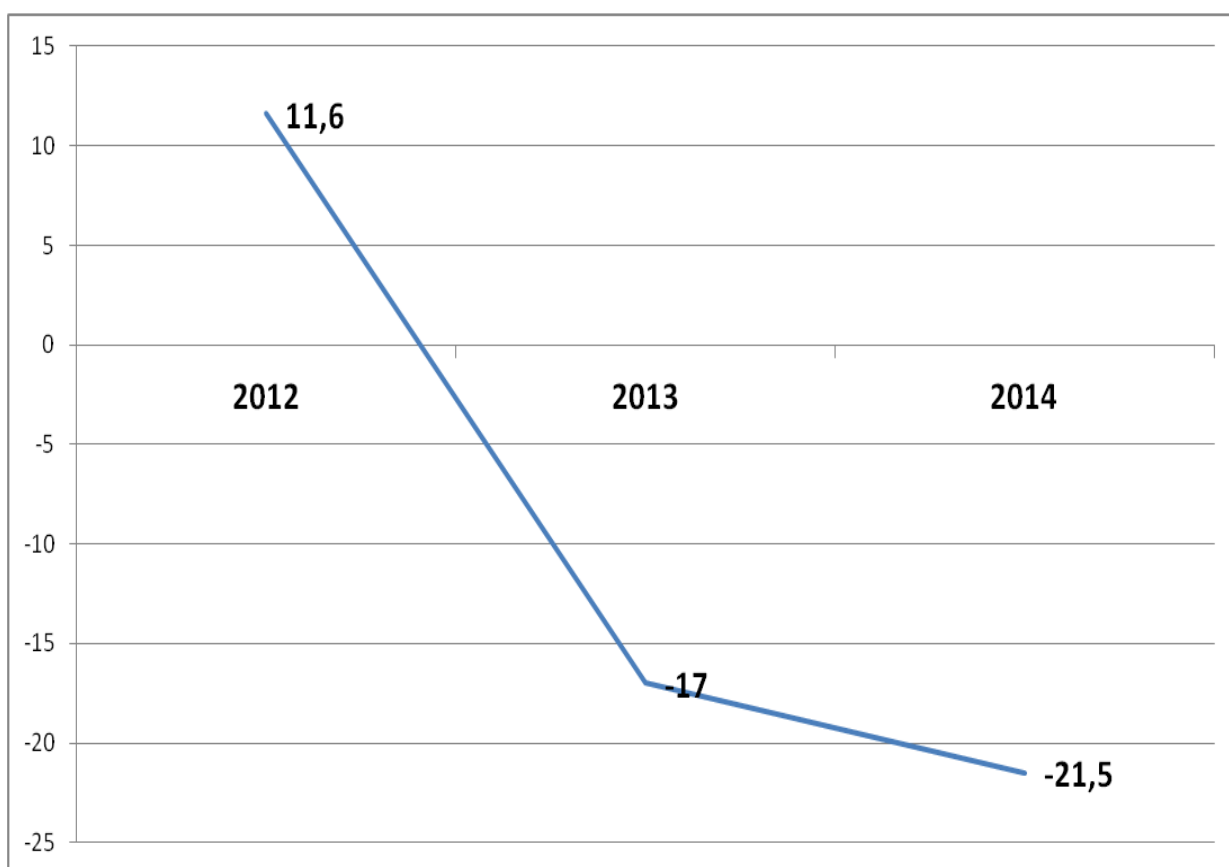

Рис. 2.3. Динаміка рівня рентабельності (збитковості) СТОВ «Дружба-Нова», %

Організаційно-економічна характеристика СТОВ «Дружба-Нова» дає підставки стверджувати, що за період спостереження господарство:

1) має високий рівень спеціалізації і спеціалізується на виробництві зернових та зернобобових культур (67,2%). Зернові та зернобобові культури в середньому за три роки займають 67,2% у структурі товарної продукції підприємства. Далі з великим відривом йде соняшник – 15,7%;

2) Враховуючи, що СТОВ «Дружба-Нова» має вимірнувальну агрохімічну лабораторію, сучасна технологію моніторингу ґрунтів, має обладнання для створення електронних агрохімічних картограм, виконує польові та вегетаційні дослідження, здійснює GPS моніторинг, а також має багато сучасної продуктивної сільськогосподарської техніки у своєму розпорядженні не дивує той факт, що послуги у рослинництві і тваринництві займають таку високу частку у структурі товарної продукції господарства (11,7%);

3) На кінець 2014 року у СТОВ «Дружба-Нова» було у розпорядженні 87471 га с.-г. угідь, із них 78731 га ріллі. Щоб порівняти площу землі, що її має в своєму розпорядженні СТОВ «Дружба-Нова» зазначимо, що у Сумській області у 2014 році було с.-г. угідь 1698,6 тис. га, а ріллі – 1225,9 тис. га. Іншими словами СТОВ «Дружба-Нова» за розмірами складає 5,1% с.-г. угідь та 6,4% ріллі Сумської області. Необхідно також зазначити, що СТОВ «Друба-Нова» обробляє землі у дев'яти районах Чернігівської області, а також у Сумській і Полтавській областях;

4) середньооблікова чисельність працівників СТОВ «Дружба-Нова» за період спостереження збільшилася на 474 особи до 1834 особи у 2014 році. Розподіл за галузями виробництва працівників свідчить про те, що на 171 особу збільшилася зайнятість в рослинництві до 1531 осіб у 2014 році і тваринництво, в якому у СТОВ «Дружба-Нова» у 2012 році не було зайнятих у 2014 році стало джерелом роботи і заробітної плати для 303 осіб;

5) вартість основних виробничих фондів підприємства період спостереження збільшилася на 24,2% до 1219831 тис. грн. Швидші темпи зростання вартості основних виробничих фондів порівняно із темпами зростання розмірів с.-г. угідь господарства призвели до збільшення фондобезпеченості до 1508,9 тис. грн. (106,7%). Натомість зростання кількості працівників швидшими темпами, порівняно із вартістю основних виробничих фондів призвело до того, що фондоозброєність праці працівників знизилася до 719,6 тис. грн. (92,1%);

6) Результативні показники використання основних виробничих фондів СТОВ «Дружба-Нова» за період спостереження знизилися: фондівдача знизилася (97,3%), натомість фондомісткість зросла (102,8%);

7) СТОВ «Дружба-Нова» за період спостереження мало кілька відмінних відрізків діяльності з точки зору результативності діяльності, однак загальний висновок полягає в тому, що на сьогодні СТОВ «Дружба-Нова» працює зі збитком - тільки у 2012 році він був позитивним, у 2013 та 2014 роках господарство отримувало збитки 257 та 292 млн. грн. відповідно, що вилилося у збитковості відповідно у -17% та – 21,5%.

2.2. Організація інформаційних систем обліку розрахунків з постачальниками

Організація управління й обліку на підприємстві сьогодні неможливі без застосування інформаційних технологій і ефективного їх використання.

Поширення інформаційних технологій (ІТ) в економіці та, зокрема, у бухгалтерському обліку, принесло із собою масштабні революційні зміни. Інформаційні системи (ІС) почали змінювати звичну структуру управління. В умовах ринкової економіки саме бухгалтерія є основним органом формування масивів управлінської інформації, а облікова бухгалтерська система охоплює практично весь процес формування, опрацювання й передавання для потреб управління техніко – економічної інформації.

Автоматизація і введення ІС бухгалтерського обліку на підприємстві і підготовка фінансової звітності в податкові органи в умовах перехідної економіки України є однією з найбільш важливих задач. Ситуація така, що сам по собі бухгалтерський облік на підприємстві може розглядатися як внутрішня справа підприємства, а основою для оцінки фінансово-господарської діяльності підприємства з боку держави служить звітність (бухгалтерський баланс і численні інші звітні форми), що повинна щокварталу надаватися в податкову інспекцію по місцю реєстрації підприємства. Крім того, існують планові і позапланові податкові перевірки, при проведенні яких можуть знадобитися всі бухгалтерські документи, включаючи первинні. Впровадження бухгалтерських пакетів і аналітичних програм дозволяє автоматизувати не тільки бухгалтерський облік, а й навести порядок у складському обліку, в постачанні та реалізації продукції, товарів, відстежувати договори, швидше розраховувати заробітну плату, своєчасно здавати звітність. Призначення бухгалтерської програми - максимально полегшити працю бухгалтера, позбавивши його від одноманітної роботи і звести ймовірність помилок до мінімуму. Найбільш відомі бухгалтерські програми: «ІС Підприємство», «Парус», «Акцент».

Розглянемо загальний стан автоматизації обліку в СТОВ «Дружба-Нова» (табл. 2.6).

Таблиця 2.6.

Характеристика загального стану автоматизації бухгалтерського обліку у СТОВ «Дружба-Нова»

№ п.п	Назва	Одиниця виміру	роки		
			2012	2013	2014
1.	Кількість комп'ютерів	шт.	125	136	155
2.	Кількість програм, що з них : Загальних	шт.	125	136	155
	Windows	шт.	125	136	155
	Word	шт.	125	136	155
	Excel	шт.	125	136	155

3.	Спеціалізованих: «1С: Підприємство» версія 8.2	шт.	1	1	1
----	--	-----	---	---	---

Бухгалтерська ІС, як і будь – яка інша, має свій власний життєвий цикл – сукупність стадій та етапів, які вона проходить у своєму розвитку від моменту прийняття рішення про її обробку чи вдосконалення до моменту припинення її функціонування. ІС обліку, контролю та аналізу має органічно вливатися в загальну систему управління підприємством, характеризуватися взаємоузгодженістю між комплексами задач і задачами та іншими ІС підприємства, включати в себе задачі обліку, контролю, аналізу і внутрішнього аудиту. Кожна задача характеризується функцією управління, в рамках якої вона вирішується; ресурсом, який вона відображає, та його станом; підрозділом, до якого належить ресурс; періодом часу, за який відображається рух ресурсу. Бухгалтерські ІТ повинні представляти бухгалтерську інформацію, що відображає повну картину виробничо-господарської діяльності підприємства. Зараз бухгалтерська інформація є основою для прийняття управлінських рішень як всередині підприємства, так і поза ним. Перш за все вона являє собою якісні дані, необхідні для таких функцій управління виробничою і комерційною діяльністю підприємства, як планування, контроль і аналіз. Головними користувачами цієї інформації є керівництво підприємства. На основі цієї інформації визначаються чистий прибуток підприємства за останній звітний період, наявність грошових ресурсів, співвідношення чистих активів і статутного капіталу, найбільш прибуткові напрямки діяльності, собівартість виробленої продукції.

Для бухгалтерської ІС характерні специфічні риси. Так, у ній здійснюється інтеграція різних видів обліку, тобто оперативного, бухгалтерського і статистичного. При цьому злиття цих видів обліку не відбувається, тому що кожний з них виконує свої функції і вирішує свої завдання.

Принцип зворотного зв'язку є одним з основних принципів будь-якої системи управління. Однак, тільки вирішивши завдання бухгалтерського обліку, можна здійснити зворотний зв'язок. Крім того, бухгалтерська ІС повинна забезпечувати можливість автоматизації обробки облікової інформації на всіх ділянках обліку, починаючи з процесу збору, реєстрації інформації, тобто автоматизації первинного обліку. При цьому бухгалтерські ІС повинні використовувати крім традиційних форм обліку і нову автоматизовану форму обліку, яка повністю відповідає основним вимогам застосування обчислювальної техніки і принципам бухгалтерського обліку та звітності.

Неодмінною умовою підвищення ефективності управлінської праці є оптимальна ІТ, що володіє гнучкістю і адаптивністю до зовнішніх впливів. Сучасні ІС організаційного управління призначені надавати допомогу спеціалістам, керівникам, які приймають рішення, в отриманні ними своєчасної, достовірної інформації, створення умов для організації автоматизованих офісів, проведенні із застосуванням комп'ютерів і засобів зв'язку оперативних нарад. Досягається це переходом на нову ІТ.

Обчислювальна техніка суттєво підвищує якість обробки облікової інформації. При цьому застосування комп'ютерів змінює зміст та організацію праці облікового персоналу: зменшується кількість ручних операцій з обробки первинних документів, систематизації облікових показників, заповнення реєстрів та звітних форм. Облікова праця стає більш творчою, спрямованою на організацію й удосконалення обліку. Розвиток інформаційних технологій бухгалтерського обліку за останні роки йде все більш зростаючими темпами.

Таким чином, ефективність бухгалтерського обліку вища при застосуванні сучасних інформаційних систем і технологій.

2.3. Організація первинного обліку розрахунків з постачальниками і підрядниками

Постачальники - це юридичні і фізичні особи, які здійснили для підприємства поставку виробничих запасів, малоцінних і швидкозношуваних предметів, необоротних активів чи інших цінностей. За поставку виникли зобов'язання, які підлягають оплаті. Взаємовідносини підприємства з постачальниками регулюються раніше укладеними договорами, оформленими згідно встановленої форми. Облік договорів та їх виконання ведеться відділом постачання.

Для відображення усього об'єму господарської діяльності, а саме операцій, що здійснюються на підприємстві, бухгалтерський облік використовує метод документації. Документація є важливим елементом методу бухгалтерського обліку, оскільки служить для первинного спостереження за господарськими операціями і є обов'язковою умовою для відображення їх в обліку. Саме тому, підставою для бухгалтерського обліку розрахунків з постачальниками у СТОВ «Дружба-Нова» є первинні документи, які фіксують факти здійснення цих операцій. Надходження товарів від постачальників оформляється товарно-транспортною накладною (ТТН), податковою накладною, або рахунком-фактурою, вантажною митною декларацією тощо. Приймання товарно-матеріальних цінностей, наприклад, виробничих запасів, що надійшли на склад, оформляється прибутковим ордером (ф. № М-4). Якщо, при прийманні товарно-матеріальних цінностей виявлені кількісні або якісні розбіжності з даними товаросупровідних документів постачальника, необхідно скласти акт приймання матеріалів (ф. №2 М-7).

Постачальник на відвантажену продукцію виписує товарні та платіжні документи, передає їх банку і направляє покупцю, тобто підприємству.

Погашення кредиторської заборгованості перед постачальниками може здійснюватися шляхом безготівкових або готівкових розрахунків.

Найчастіше у СТОВ «Дружба-Нова» застосовують саме безготівкову форму розрахунків з кредиторами. Безготівкові розрахунки здійснюються за платіжним дорученням, платіжною вимогою-дорученням, акредитивом, інкасо, векселем, або представлені іншими формами розрахунків, наприклад, із використанням чеків, як на документарних носіях так і в електронному вигляді.

Правила, форми і стандарти безготівкових розрахунків в Україні, що здійснюються за участю банків, встановлені в Інструкції про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті, затвердженій Постановою Правління НБУ від 21.01.2004 № 22, які у СТОВ «Дружба-Нова» використовують.

Первинні документи з обліку розрахунків з постачальниками наявно представлено у таблиці 2.7.

Таблиця 2.7

Первинні документи з обліку розрахунків з постачальниками

Розрахунки з вітчизняними постачальниками	Розрахунки з іноземними постачальниками
<i>Виникнення заборгованості</i>	
Прибуткова накладна	Акцептований рахунок
Податкова накладна	Залізнична накладна
Товаро-транспортна накладна	Прибуткова накладна
	Податкова накладна
<i>Погашення заборгованості</i>	
Видатковий касовий ордер	Виписка банку
Виписка банку	

Безготівкові розрахунки передбачають перерахування певної суми коштів з рахунків СТОВ «Дружба-Нова» на рахунки постачальників. Документи, що надаються постачальникам після отримання ТМЦ представлені у таблиці 2.8.

Зобов'язання визнається, якщо його оцінка може бути достовірно визначена та існує ймовірність зменшення економічних вигод у майбутньому внаслідок його погашення. Якщо на дату балансу раніше визнане зобов'язання не підлягає погашенню, то його сума включається до складу доходу звітного періоду. Відображаються поточні зобов'язання в балансі за сумою погашення.

Таблиця 2.8

Документи, що подаються постачальникам після отримання ТМЦ

№з/п	Назва документа	Відділ - виконавець	Кому подається	Термін виконання
1	Доручення на отримання товарно-матеріальних цінностей	Відділ бухгалтерського обліку та звітності	Постачальникам	Після оплати рахунку
2	Накладна, прийомний акт на отримання матеріальних цінностей	Відділ бухгалтерського обліку та звітності	Постачальникам	Наступний робочий день після отримання матеріальних цінностей

Враховуючи, що СТОВ «Дружба-Нова» є частиною публічної компанії, акції, якої котуються на Варшавській фондовій біржі і має багато іноземних акціонерів, з метою заощадження на витратах та придбання най передового обладнання та гербіцидів, господарство часто співпрацює з іноземними постачальниками, формуються операції з експорту і імпорту товарів, робіт, послуг. Оприбуткування імпортованих товарів на склад проводиться на підставі зовнішньоекономічного договору купівлі-продажу, вантажної митної декларації, приймального акту та акту експертизи торговельно-промислової палати, комерційних документів: рахунків-фактур (invoice (інвойс), що підтверджують митну вартість товару); транспортних накладних (CMR,

залізничної накладної, авіа накладної, коносаменту, товарно-транспортної накладної, пакувальних листів). При здійсненні розрахунків у іноземній валюті складається довідка бухгалтерії про наявність курсових різниць при перерахуванні заборгованості. Основними документами для відображення в бухгалтерському обліку придбання імпортованих товарів і розрахунків за них з іноземними постачальниками є акцептований рахунок іноземного постачальника з прикладеними до нього товаросупровідними документами, передбаченими умовами контракту, що перераховані вище.

Отже, первинний облік розрахунків з постачальниками і підрядниками ведеться в цілому згідно з вимогами нормативно-законодавчих актів.

2.4. Організація синтетичного і аналітичного обліку розрахунків з постачальниками і підрядниками

Бухгалтерський облік розрахунків з постачальниками та підрядниками ведеться у СТОВ «Дружба-Нова» на рахунку 63 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками». Рахунок пасивний. По кредиту - заборгованість за одержані від постачальників та підрядників товарно-матеріальні цінності, роботи, послуги. По дебету – погашення або списання заборгованості.

На зазначеному рахунку відображаються розрахунки з підприємствами, організаціями та особами за отримані товарно-матеріальні цінності, прийняті (виконані) роботи та надані послуги, включаючи надання електроенергії, газу, пари, води тощо, а також послуги з доставки або переробки матеріальних цінностей, розрахункові документи на які не надійшли, тобто виникли невідфактуровані поставки.

Аналітичний облік розрахунків з постачальниками ведеться за кожною юридичною чи фізичною особою, що є постачальником. Аналітичні рахунки об'єднуються в субрахунки:

631 «Розрахунки з вітчизняними постачальниками»;

632 «Розрахунки з іноземними постачальниками».

На субрахунку 631 "Розрахунки з вітчизняними постачальниками" ведеться облік розрахунків за одержані товарно-матеріальні цінності, виконані роботи, надані послуги з вітчизняними постачальниками та підрядниками.

На субрахунку 632 "Розрахунки з іноземними постачальниками" ведеться облік розрахунків з іноземними постачальниками та підрядниками за одержані товарно-матеріальні цінності, виконані роботи, надані послуги.

Аналітичний облік ведеться окремо за кожним постачальником та підрядником в розрізі кожного документа (рахунку) на сплату.

Зобов'язання визнається, якщо його оцінка може бути достовірно визначена та існує ймовірність зменшення економічних вигод у майбутньому внаслідок його погашення. Якщо на дату балансу раніше визнане зобов'язання не підлягає погашенню, то його сума включається до складу доходу звітного періоду. Відображаються поточні зобов'язання в балансі за сумою погашення.

Зобов'язання є однією із складових Балансу і розглядаються як джерела формування фінансових ресурсів для фінансування операційної, інвестиційної та фінансової діяльності підприємств.

Кредиторська заборгованість - це найвагоміша частина зобов'язань підприємства, до яких включаються довгострокові і поточні зобов'язання.

Кредиторська заборгованість - тимчасово залучені суб'єктом у власне користування грошові кошти, які підлягають поверненню юридичній або фізичній особі.

Кредиторська заборгованість виражає вартісну оцінку фінансових зобов'язань підприємства перед різними суб'єктами економічних відносин.

Якщо розглядати поняття «Зобов'язання» з точки зору юриспруденції, то як юридична категорія господарське зобов'язання - це господарські відносини, що регулюються правом. В силу цих відносин одна сторона уповноважена вимагати від іншої здійснення господарських операцій:

передачі майна, виконання робіт, надання послуг тощо, а інша при цьому зобов'язана виконувати вимоги щодо предмету зобов'язання і має при цьому право вимагати відповідну винагороду - сплату грошей, зустрічні послуги тощо.

У процесі зовнішньоекономічної діяльності морського торговельного порту іноді зустрічаються невідфактуровані поставки, і для відображення їх в обліку використовують ціни контракту. На вартість придбаних імпорتنих товарів у бухгалтерському обліку робиться запис за кредитом рахунку 632 та дебетом рахунку 281 "Товари на складі".

Товари, що імпортуються, обліковуються підприємством як імпортні товари з моменту надходження відповідних розрахункових і комерційних документів.

Якщо товари придбані за плату, то їх первісна вартість є собівартістю, яка складається з наступних фактичних витрат:

- сум, що сплачуються згідно з договором (контрактом), укладеним з постачальником;
- сум ввізного мита;
- сум непрямих податків у зв'язку з придбанням запасів, які не відшкодовуються підприємству;
- транспортно-заготівельних витрат;
- інших витрат, які безпосередньо пов'язані з придбанням товарно-матеріальних цінностей та доведенням їх до стану, в якому вони придатні для використання згідно цільового призначення.

Всі операції відображаються на рахунку 63 незалежно від того коли здійснювався акцепт виставленого рахунку-фактури. У разі коли була виявлена невідповідність договірних умов або арифметичні помилки виставляється претензія постачальнику. При цьому в бухгалтерському обліку роблять запис: ДТ 374 КТ 63.

Поставка матеріальних цінностей від постачальника до пред'явлення розрахункових документів на підставі яких здійснюється оплата називається

невідфактурованою поставкою. За такої поставки, матеріальні цінності оприбутковують за купівельними або обліковими цінами: ДТ 20,22 КТ 63.

Матеріальні цінності, що оплачені, але до кінця місяця не надійшли (або знаходяться на відповідальному зберіганні у постачальника) відносять до матеріальних цінностей в дорозі. Такі матеріальні цінності бухгалтерія оприбутковує умовно з метою відображення їх в балансі підприємства у складі виробничих запасів ДТ 20,22 КТ 63. У наступному місяці матеріальні цінності відновлюються на рахунок 63 сторнуючим записом з такою ж кореспонденцією. В міру надходження виробничих запасів, які вважаються в дорозі їх оприбутковують в кількості, що фактично надійшла. При погашенні заборгованості постачальників складається проводка: ДТ 63 КТ 31,30. В разі закінчення строків позовної давності, кредиторська заборгованість буде віднесена на доходи шляхом змінення зобов'язань.

Побудова аналітичного обліку розрахунків з постачальниками має забезпечити можливість отримання необхідних даних по: акцептованих та інших розрахувальних документів, термін оплати яких не настав; неоплачений в строк розрахункових документах, постачальниках за невідфактурованими поставками; виданих векселях, термін оплати яких не настав; прострочених векселях ;отриманих комерційних кредитах.

Аналітичний облік ведеться у СТОВ «Дружба-Нова» за кожним постачальником та підрядником в розрізі кожного документа на сплату. Аналітичний облік розрахунків по імпортним операціям у розрізі країн, а в середині їх у розрізі постачальників, або номерів контрактів.

В процесі господарської діяльності СТОВ «Дружба-Нова» постійно веде розрахунки з контрагентами, у тому числі і з постачальниками за придбання у них сировину, матеріали і інші товарно-матеріальні цінності і послуги, які підтверджуються договорами. Основна нормативно-правова база, що регламентує порядок організації обліку розрахунків з кредиторами у господарстві - це Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» та Національні положення (стандарти) бухгалтерського

обліку. Наше дослідження практики у господарстві довело, що СТОВ «Дружба-Нова» ретельно дотримується вимог законодавства у веденні синтетичного і аналітичного обліку розрахунків з постачальниками і підрядниками.

2.5. Розробка облікової політики з питань обліку розрахунків з постачальниками і підрядниками

Важливою умовою ефективного функціонування господарського суб'єкта в Україні є якісно сформована система бухгалтерського обліку. Однією з тенденцій розвитку системи обліку в період становлення ринкових відносин у нашій країні був перехід від жорсткої його регламентації до вільного вибору методів і способів обліку на основі професійного судження. Тому кожне підприємство, виходячи зі специфіки своєї діяльності, має право обирати ті варіанти обліку, які забезпечать найбільш повну реалізацію функцій управління. У цьому випадку облікова політика виступає специфічним елементом нормативно-правового регулювання обліку на рівні підприємства, що поєднує в собі альтернативу державного регулювання та самостійності підприємств.

Кожний суб'єкт, що здійснює певну господарську діяльність, сьогодні виглядає як автономна мікроекономічна господарська одиниця зі специфічними, тільки їй властивими економічними характеристиками та юридичними формами. Однією з таких форм є модель організації бухгалтерського обліку, яка формується на підприємстві і затверджується власником або уповноваженою особою.

Специфіка економічних відносин у нашій країні, нестабільність зовнішнього середовища, інфляція, що зростає, зумовлюють необхідність особливих управлінських дій для ефективного управління підприємством. У таких умовах забезпечення управлінських функцій залежить від рівня інформаційного забезпечення, що надається обліковою системою.

Головне призначення облікової політики - встановлення найбільш доцільних для конкретних підприємств методів обліку подання якісної інформації у вигляді звітності.

Бухгалтерський облік на кожному підприємстві ґрунтується на відповідному нормативно-правовому забезпеченні: законах і підзаконних актах (положеннях, інструкціях, вказівках, рекомендаціях, наказах тощо), які безпосередньо регулюють організацію бухгалтерського обліку і звітності, а також вимоги фінансового й господарського права. Тому ступінь свободи конкретного підприємства у формуванні облікової політики, як зазначають науковці, законодавчо обмежений державною регламентацією бухгалтерського обліку у вигляді переліку методик й облікових процедур. Однак передбачаються припустимі альтернативні варіанти, і підприємство має можливість вибору конкретних способів оцінки, калькулювання, складу бухгалтерських рахунків тощо.

Таблиця 2.9.

Юридичне регулювання облікової політики

Вид правового акту	Питання, які розкриває акт
Закон України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні"	Правові основи визначення та організації облікової політики на підприємствах - визначення терміну «міжнародні стандарти фінансової звітності» - визначення порядку застосування міжнародних стандартів
Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 "Загальні вимоги до фінансової звітності"	Розкриття інформації про облікову політику в примітках до фінансової звітності підприємства
Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 6 "Виправлення помилок і зміни у фінансових звітах"	Внесення змін до облікової політики підприємства
Лист Міністерства фінансів України "Про облікову політику"	Відображення в розпорядчому документі (наказі) обраних методів, принципів і процедур); внесення змін до облікової політики; розкриття інформації про облікову політику в примітках до фінансової звітності

Спеціалісти з бухгалтерського обліку вважають, що основними недоліками П(С)БО є такі: прийняті національні стандарти містять багато невизначених термінів і понять; неузгодженість П(С)БО й податкового законодавства; регламентація управлінського обліку в частині обліку витрат і калькулювання собівартості продукції [69].

До елементів облікової політики підприємства щодо зобов'язань варто віднести методи оцінки зобов'язань в операціях пов'язаних сторін. Пов'язаними сторонами вважаються: підприємства, які перебувають під контролем або суттєвим впливом інших осіб, та особи, які прямо або

опосередковано здійснюють контроль над підприємством або суттєво впливають на його діяльність [69]. Перелік пов'язаних сторін визначається підприємством, враховуючи сутність відносин, а не лише юридичну форму відповідно до принципу превалювання економічної суті над юридичною формою.

Відповідно до П(С)БО 23 «Розкриття інформації щодо пов'язаних сторін» [58] оцінка зобов'язань в операціях пов'язаних сторін може здійснюватися з використанням таких методів: порівнюваної неконтрольованої ціни; ціни перепродажу; «витрати плюс»; балансової вартості.

За методом порівнюваної неконтрольованої ціни застосовується ціна, яка визначається за ціною на аналогічну готову продукцію (товари, роботи, послуги), що реалізується не пов'язаному з продавцем покупцеві за звичайних умов діяльності.

За методом ціни перепродажу застосовується ціна за вирахуванням відповідної націнки.

За методом «витрати плюс» використовується ціна, що складається з собівартості товарів, яку визначає продавець, і відповідної націнки.

За методом балансової вартості оцінка активів здійснюється за балансовою вартістю, що визначається згідно з відповідними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку.

Елементом облікової політики щодо зобов'язань є організація та періодичність обліку відстрочених податкових зобов'язань та активів.

Перелік та склад відстрочених податкових зобов'язань визначається на кожному підприємстві індивідуально залежно від складу його доходів та витрат. Відстрочене податкове зобов'язання - це сума податку на прибуток, який сплачуватиметься у наступних періодах з тимчасових різниць, що підлягають оподаткуванню.

Відстрочений податковий актив - це сума податку на прибуток, що підлягає відшкодуванню у наступних періодах унаслідок: тимчасової різниці,

що підлягає вирахуванню; перенесення податкового збитку, не включеного до розрахунку зменшення податку на прибуток у звітному періоді; перенесення на майбутні періоди податкових пільг, якими скористатися у звітному періоді неможливо.

Виникнення відстрочених податкових зобов'язань та активів пов'язане з виникненням тимчасових та постійних різниць між сумою облікового та податкового прибутків. Тимчасова різниця - різниця між оцінкою активу або зобов'язання за даними фінансової звітності та податковою базою цього активу або зобов'язання відповідно. При цьому розрізняють тимчасові різниці, що підлягають вирахуванню (призводять до зменшення податкового прибутку або збільшення податкового збитку у майбутніх періодах) та тимчасові різниці, що підлягають оподаткуванню (включаються до податкового прибутку або збитку у майбутніх періодах).

Постійна різниця - різниця між податковим прибутком (збитком) і обліковим прибутком (збитком) за певний період, що виникає в поточному звітному періоді та не анулюється у наступних звітних періодах.

Відповідно до П(С)БО 17 «Податок на прибуток» [57] відстрочене податкове зобов'язання визнається у разі наявності тимчасових різниць, що підлягають оподаткуванню, а відстрочений податковий актив - у разі наявності тимчасових різниць, що підлягають вирахуванню.

Відстрочений податковий актив та відстрочене податкове зобов'язання визначаються за ставками оподаткування, що діятимуть протягом періоду, в якому будуть здійснюватися реалізація або використання активу та погашення зобов'язання. Сума відстроченого податкового активу на дату балансу зменшується за умови недостатності податкового прибутку для списання цього активу. У разі очікування податкового прибутку, достатнього для списання відстроченого податкового активу, сума його попереднього зменшення, але не більше суми очікуваного податкового прибутку, відображається способом сторно.

Відстрочені податкові активи та відстрочені податкові зобов'язання відображаються у балансі окремими статтями необоротних активів і довгострокових зобов'язань. Відповідно до п.15 П(С)БО 17 «Податок на прибуток» [57] у проміжній фінансовій звітності відстрочені податкові активи та відстрочені податкові зобов'язання можуть наводитися у балансі в сумі зазначених активів і зобов'язань, що визначені на 31 грудня попереднього року без їх обчислення на дату проміжної фінансової звітності, а на дату річного балансу в бухгалтерському обліку і фінансовій звітності здійснюється відповідне коригування (збільшення або зменшення) суми витрат з податку на прибуток, виходячи з облікового прибутку (збитку) за звітний рік.

Тому в яких регістрах здійснювати облік відстрочених податкових активів та відстрочених податкових зобов'язань та періодичність обліку (частота здійснення записів у них) встановлюється на кожному підприємстві індивідуально. Так, записи можна здійснювати в момент їх визнання, тобто у разі наявності тимчасових різниць, що підлягають вирахуванню або оподаткуванню. Таким чином, можна визначення проводити щоквартально з визначенням проміжних облікових та податкових прибутків з коригуванням за даними року, а можна один раз на рік - на дату балансу, коли визначаються та порівнюються річний обліковий та податковий прибутки.

Від організації та методики обліку за цими ділянками буде залежати достовірність основних показників фінансової звітності. Важливість формування облікової політики та раціональної організації обліку зобов'язань зумовлено тим, що дана ділянка бухгалтерського обліку формує інформаційну базу як для надання фінансової звітності зовнішнім користувачам, так і для прийняття управлінських рішень.

Підсумовуючи вищевикладене, можна зробити висновки про те, що нормативно-правові акти, які визначають правові засади формування облікової політики в Україні, вимагають взаємоузгодження й урегулювання, а також мають відповідати міжнародним стандартам обліку.

У сучасних умовах господарювання основними шляхами покращення нормативно-правового забезпечення формування облікової політики є:

- 1) удосконалення національних П(С)БО в частині формування й оприлюднення облікової політики;
- 2) затвердження П(С)БО "Облікова політика підприємства", яке повинно акумулювати всі чинні норми з різних нормативно-правових актів;
- 3) розробка методичних рекомендацій щодо формування облікової політики суб'єктів господарювання, які враховують особливості й специфіку діяльності конкретної галузі.

Таким чином, упровадження викладених рекомендацій дозволить поліпшити нормативно-правові засади фінансового обліку, зокрема облікової політики, і підвищити ефективність управління не тільки підприємством, але й економікою країни в цілому на основі генерування необхідної інформації для менеджерів.

2.6. Шляхи вдосконалення обліку розрахунків з постачальниками і підрядниками

Питання надходження товарів та розрахунків з постачальниками за отримані товари, виконані роботи, надані послуги підприємств будь-яких форм власності, були і залишаються донині одними з найбільш актуальних, незалежно від суспільно-політичного ладу, що функціонує в окремо узятій країні і всьому світовому співтоваристві в цілому. Розрахунки між суб'єктами господарювання є важливою ланкою розширеного відтворення, від якого залежить не тільки кінцеві результати підприємств, їх фінансовий стан, а й економічне зростання країни в цілому.

Розбіжність у часі проведення платежу і відвантаження продукції або виконання робіт є звичним явищем сучасних економічних взаємовідносин. Проте, розміри заборгованостей між контрагентами не завжди продиктовані економічною доцільністю. Це пов'язано, насамперед, зі створенням

необхідного запасу ресурсів для ритмічного та безперебійного процесу діяльності. Визначальним фактором у вітчизняних економічних взаємовідносинах, що впливає на забезпечення виробництва предметами праці, є не стільки їх якісні характеристики чи наявність фінансових можливостей, скільки не прогнозованість у часі поставок та цін на ринку сировини.

Система бухгалтерського обліку є чи не єдиним джерелом інформації про фактичний стан розрахунків між підприємствами. А тому, вирішення проблем із значними сумами поточної заборгованості перед постачальниками і підрядниками лежить у площині обліково-аналітичних процедур.

Серед керівників різних підприємств побутує думка, що ситуація, коли кредиторська заборгованість перед постачальниками перевищує дебіторську - є нормальною і до цього потрібно прагнути. Проте, погашення заборгованості по кредитах перед фінансовими установами для підприємств є першочерговим завданням керівників суб'єктів господарювання, хоча така заборгованість є теж кредиторською.

Проблема у двоякому ставленні до кредиторської заборгованості в даному випадку криється, на наш погляд, у наслідках, які тягнуть за собою недобросовісне виконання взятих на себе зобов'язань. Тому, для подальшого вивчення проблеми і окреслення напрямів її вирішення, необхідно дослідити порядок відображення інформації про кредиторів на усіх етапах облікового процесу.

Першим етапом обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками є первинний облік. Його зміст становлять первинне спостереження та сприйняття господарського факту (явища або процесу), вимірювання в натуральному та вартісному вираженні, фіксування в носіях облікової інформації - документах.

Документи з огляду на їх велику кількість та різноманітність потрібно систематизувати. Сприйняття, вимірювання та фіксування господарських фактів розрахунків з постачальниками здійснюється виконавцями в різні

періоди. Тому, організовуючи первинний облік, заздалегідь визначають рух первинних документів, формуючи графік документообrotу. Зауважимо, що саме на первинній стадії обробки інформації відбувається її «сортування» та ідентифікація для подальшого руху.

Первинні документи є основним доказовим джерелом настання певної події - виникнення або погашення заборгованості. Їх неналежне або несвоєчасне оформлення унеможлиблює відображення інформації в обліку. При цьому, договори та контракти заключені для формалізації намірів про співпрацю, будучи юридичною основою виникнення зобов'язань, досить часто порушуються і не дозволяють застосувати передбачені санкції за порушення умов договору, оскільки первинний документ не оформлений, а отже, подія не завершена. Досить часто прикладом таких порушень є не підписання замовником Акту виконаних робіт, а поясненням можуть бути різні варіанти, найчастіше - неможливо зібрати комісію для прийняття робіт у зв'язку з відрядження членів комісії, їх хворобою тощо. Це, відповідно, тягне за собою необґрунтоване прострочення заборгованості.

Другим етапом облікового процесу розрахунків з постачальниками є поточний облік, який являє собою процес реєстрації даних первинного обліку в системі рахунків - в облікових реєстрах.

Під поточним обліком розрахунків з підрядниками розуміють обробку, реєстрацію та запис даних первинного обліку, тобто носіїв інформації, в облікові реєстри, групування та їх перегрупування з метою отримання потрібної результативної інформації.

Бухгалтерський облік не лише інформує про стан і зміни економічного суб'єкта, його елементи та здійснює контроль за наявністю, рухом, використанням об'єктів господарювання, а й виконує функцію оцінювання результативності роботи. Оцінювання відбувається на підставі узагальнення даних на підсумковому етапі. Цей етап облікового процесу розрахунків із підрядниками дає змогу діставати дані про результати роботи за місяць, квартал, півріччя, рік.

Підсумковий етап облікового процесу є заключним. Його можна охарактеризувати як упорядковану сукупність операцій з формування показників, що відображають результати виробничої та господарської діяльності підприємства за певний період.

Організація підсумкового етапу обліку розрахунків з підрядниками залежить від якості організації первинного та поточного обліку.

Цей етап характеризується тим, що крім облікових даних, показників первинного і поточного обліку необхідні дані планування, нормування, оперативного і статистичного обліку, а також попередніх звітних періодів. Наявність цих даних і показників дає змогу не лише оцінити результати роботи суб'єкта господарювання, а й виявити тенденцію розвитку.

Сучасний етап розвитку вітчизняної економіки свідчить про те, що в Україні спостерігається зміна ролі бухгалтерського обліку на підприємстві. Це пов'язано з трансформацією оподаткування підприємств за правилами чинного Податкового кодексу України (далі - ПКУ) [54], який створив законодавчі умови для пріоритетності бухгалтерського обліку.

В бухгалтерському обліку підприємства відображається і дебіторська, і кредиторська заборгованість, що свідчить про його економічну активність. Під час здійснення господарської діяльності зазначена заборгованість може набувати статусу безнадійної.

Стосовно складу доходів від списання безнадійної кредиторської заборгованості у бухгалтерському обліку, варто зауважити таке - на відміну від П(С)БО 16 "Витрати", який встановлює детальну структуру витрат [43], у П(С)БО 15 "Дохід" не деталізована структура доходів [42]. Для цього та з метою ідентифікації безнадійної кредиторської заборгованості у складі інших операційних доходів підприємства планом рахунків передбачено субрахунок 717 "Дохід від списання кредиторської заборгованості".

Аналізуючи стан безнадійної кредиторської заборгованості у "податковому" обліку, передусім необхідно зазначити, що чинне податкове законодавство згадує про неї двічі. Так, згідно ст. 14 ПКУ сума

заборгованості одного платника податків перед іншим платником податків, не стягнута після закінчення строку позовної давності, є безповоротною фінансовою допомогою. А в ст. 135 встановлено, що до складу інших доходів включають і суму такої безповоротної фінансової допомоги, і суму безнадійної кредиторської заборгованості.

Окремі автори надають безнадійній кредиторській заборгованості у “податковому” обліку статус безповоротної фінансової допомоги [18], а інші - розглядають у складі інших доходів безпосередньо безнадійну кредиторську заборгованість [11].

Втім, так чи інакше, безнадійна кредиторська заборгованість буде віднесена до складу доходів і підлягатиме оподаткуванню. Оскільки для податкового обліку базовою є бухгалтерська концепція, то, на нашу думку, до безнадійної кредиторської заборгованості не доцільно застосовувати термін “безповоротна фінансова допомога”.

Необхідно зазначити, що у період дії Закону України “Про оподаткування прибутку підприємств” безнадійна кредиторська заборгованість також прирівнювалася до безповоротної фінансової допомоги. Поряд з цим, окремі підзаконні акти зобов’язували підприємства під час визнання кредиторської заборгованості безнадійною зменшувати валові витрати підприємства, пов’язані із придбанням товарів, які залишилися неоплачені.

На сьогодні одночасне коригування витрат (їх збільшення) є нелогічним, оскільки поряд із віднесенням безнадійної кредиторської заборгованості до складу інших податкових витрат не відбувається реалізація товарів, а, отже, і собівартість реалізованих товарів відсутня.

Як зазначалося раніше, найбільш поширеним випадком визнання кредиторської заборгованості безнадійною є закінчення строку позовної давності. Так, за визначенням Цивільного кодексу України, позовна давність - це строк, у межах якого особа може звернутися до суду з вимогою про захист свого цивільного права або інтересу [81]. Загальна позовна давність

встановлюється тривалістю у три роки. За цієї та інших юридичних підстав, встановлених цивільним законодавством, підприємство зобов'язане віднести безнадійну кредиторську заборгованість до складу інших операційних доходів у бухгалтерському обліку та до складу інших податкових доходів у податковому обліку.

Проте, як свідчить практика, зазначена інформація про кредитора чи кредиторів підприємства може надходити до відповідальних працівників обліку із запізненням, а саме - після закінчення звітного періоду. У зв'язку з цим в обліку підприємства виникають викривлення; проблема може подвоїтися ще й у зв'язку із документальною перевіркою органами державної податкової служби звітного періоду, на який припадають подібні ситуації. У цьому випадку за результатами перевірки підприємства суми безнадійної кредиторської заборгованості, які не віднесені підприємством самостійно до складу доходів будуть оподатковані, здійснені донарахування з податку на прибуток і нараховані штрафні санкції.

Поряд з цим, на практиці зустрічаються випадки, коли після сплати підприємством донарахованої суми податку на прибуток і штрафних санкцій за результатами перевірки статус кредиторської заборгованості може змінитися з безнадійної на поточну. Наприклад, підприємство, яке мало заборгованість здійснить оплату кредитору частини суми заборгованості. Варто зауважити, що такі господарські операції можливі, якщо підприємство дотримається цивільного законодавства щодо переривання строку позовної давності. Так, згідно ЦКУ перебіг позовної давності переривається вчиненням підприємством дії, що свідчить про визнання ним свого боргу, таким визнанням у даному випадку є перерахування коштів постачальнику. Тому для дотримання усіх юридичних вимог пропонуємо оформляти Акт звірки розрахунків між підприємством і кредитором.

У зв'язку з описаними вище діями, пропонуємо наступне відображення зазначених господарських операцій в бухгалтерському та «податковому» обліку (табл. 2.10).

Наведена нами схема враховує взаємозв'язок бухгалтерської моделі обліку безнадійної кредиторської заборгованості з відображенням цих операцій у “податковій площині”. Поряд з цим, вона враховує практичні потреби суб'єктів бізнесу.

У літературі процес кругообігу капіталу відомий як такий, що проходить три стадії (за К. Марксом). У наших дослідженнях загальна структура, опис, основні характеристики, функції, принципи і механізм дії моделі кругообігу капіталу деталізований наступним чином (рис. 2.4):

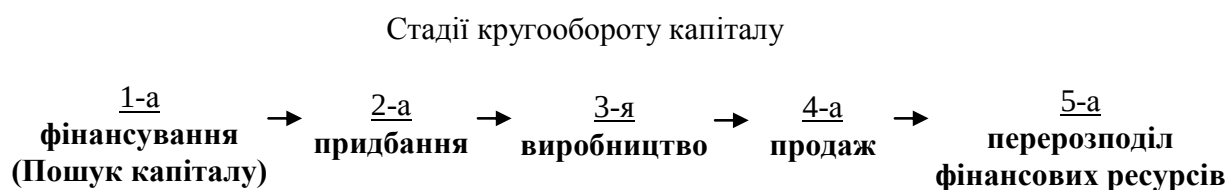

Рис. 2.4.Кругооборот капіталу за його статтями

Пошук капіталу, як перша стадія кругообігу капіталу, є об'єктом управління, обліку і контролю. П'ята стадія кругообігу капіталу тісно пов'язана з першою, оскільки ті доходи, що спрямовують на накопичення і на розширення виробництва, є одним з джерел фінансування придбання майна підприємством. Друга стадія – процес придбання, що є об'єктом дослідження. Без придбання засобів виробництва наступні три стадії неможливі.

Укладання договорів з продавцями повинно здійснюватися з максимальним одержанням вигоди. Договір відіграє важливу роль при оформленні первинних документів, виступаючи таким чином основою для здійснення записів у бухгалтерському обліку. Надходження майна на підприємство відбувається лише на основі укладених договорів.

Більшість договорів у сфері підприємницької діяльності носять майновий характер (купівля-продаж, оренда, підряд, позика тощо). Майновий договір – це договір, який регулює відносини сторін одна із яких при певних умовах набуває права володіння придбаним майном в натурі.

Під договірним процесом слід розуміти комплекс дій відповідних структурних підрозділів підприємства, що пов'язані з веденням переговорів, підготовкою проекту договору та його укладанням, виконанням, відображенням в бухгалтерському обліку, здійсненням контролю за його виконанням.

Організація договірної політики – це політика власника підприємства, яка передбачає забезпечення оптимізації договірної діяльності, впливу її на систему бухгалтерського обліку та оподаткування. Реалізація договірної політики є складовою роботи бухгалтерської служби. Більшість малих та середніх підприємств не мають у своєму штаті юриста. Тому договірний процес у них покладається на бухгалтерську службу. Звідси поєднання бухгалтерських та правових знань є обов'язковим в реалізації договірної політики.

Наше дослідження дозволило визначити поняття договірної політики як можливість альтернативного вибору суб'єктом господарювання виду договору, партнера за операціями, умовами господарських договорів для отримання, економічних або будь-яких інших вигод в цілях як бухгалтерського обліку, так і оподаткування.

Поняття “політика” вживається для позначення облікової, податкової та договірної політики підприємства, коли йдеться про ситуацію, при якій у підприємства існує певний вибір методів бухгалтерського обліку тих або інших господарських операцій, можливість вибору при укладенні господарських договорів, вибір способів їх податкової кваліфікації.

Розробка договірної політики ґрунтується на концепції основних напрямків, цілей і головних завдань, властивих для елементів облікової політики; створенні відповідного фінансового механізму; правовому управлінні економічною діяльністю підприємства.

Облікове забезпечення податкових розрахунків з прийняттям Податкового кодексу України значно наблизилось до бухгалтерського

обліку. Таким чином, можна говорити про взаємозв'язок між такими політиками підприємства як договірна, облікова і податкова (рис. 2.5).

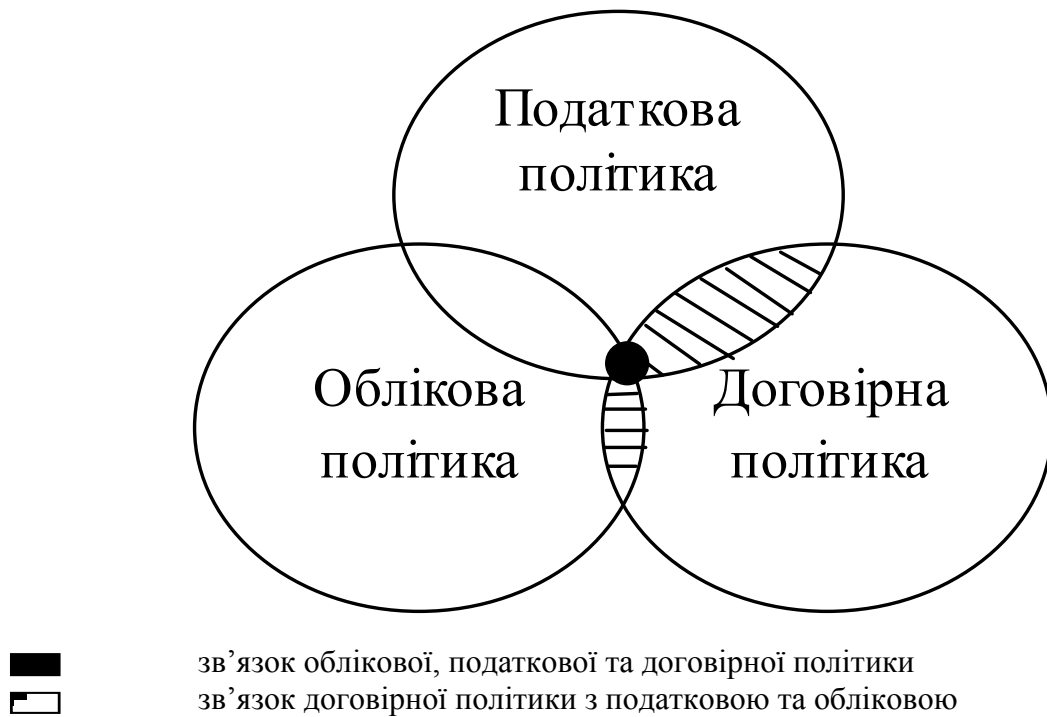

Рис. 2.5. Взаємозв'язок облікової, податкової та договірної політики підприємства

Поєднання правил виділених політик забезпечує підприємству раціональне витрачання ресурсів для господарської діяльності.

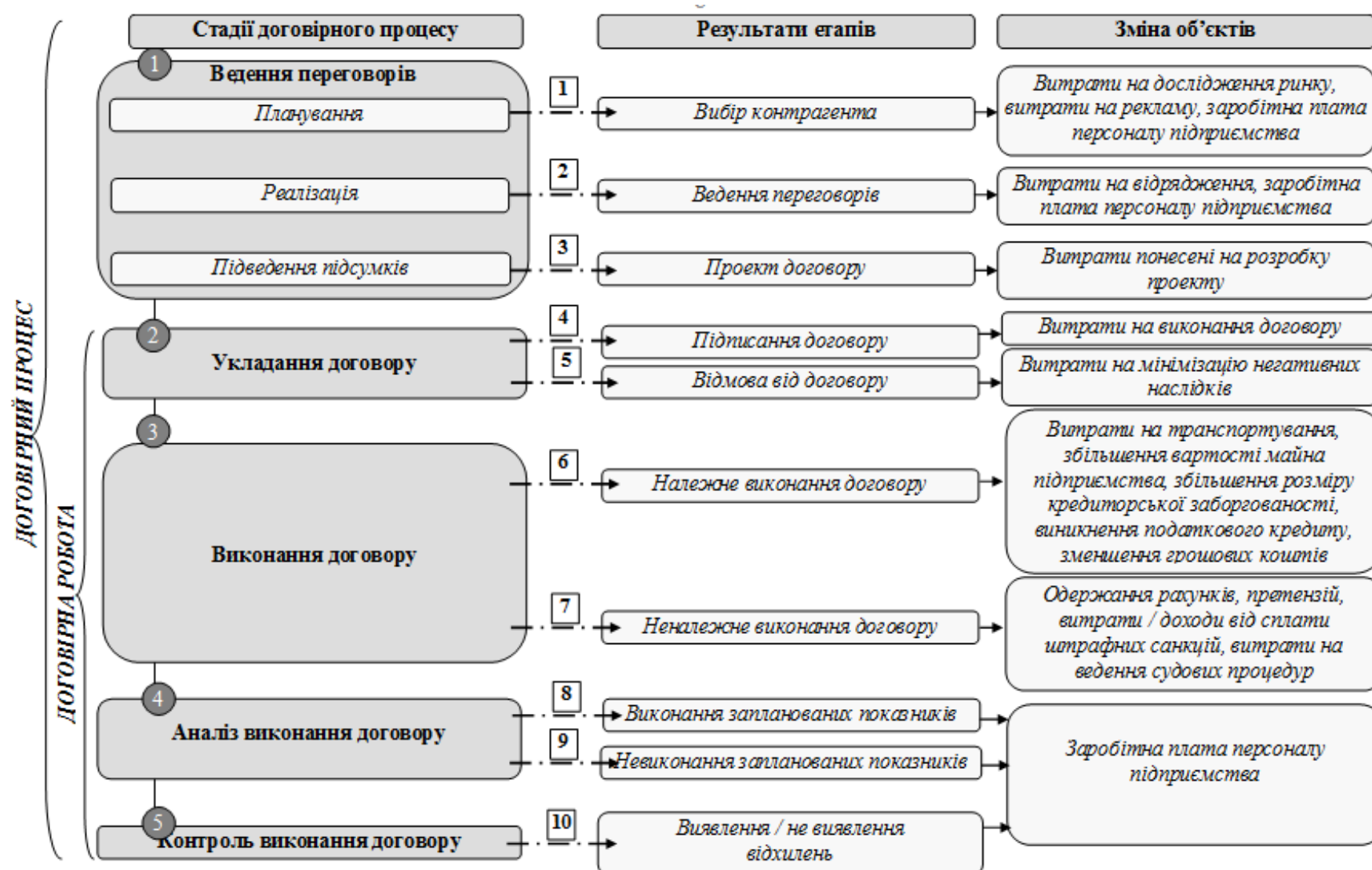

Рис. 2.6. Формування об'єктів бухгалтерського обліку в процесі виконання договорі придбання майна.

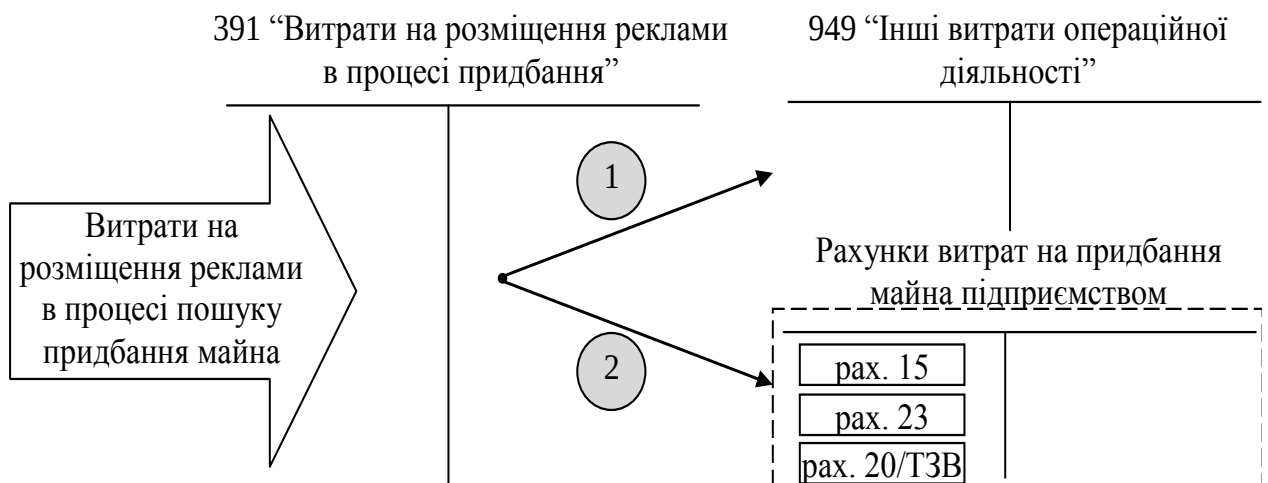
Поняття “процес придбання” тісно пов’язаний з витратами як результатом руху майна між продавцем та покупцем. Тут з’являються логістичні витрати з придбання основних та оборотних засобів. У їх складі виділяють три основні групи: 1) витрати “в прямому сенсі” (на оплату праці та використання виробничих факторів і фінансові витрати); 2) форс-мажорні витрати; 3) втрачена потенційна вигода (користь). Логістичні витрати, що стосуються поточної діяльності, можна поділити на: разові (на зберігання запасів; на транспортування); повторювані (на просування запасів; на утримання інфраструктури).

Процес придбання майна часто пов’язаний з наданням інформації про готовність підприємства придбати майно. Виникають витрати. Нині відсутня відповідь на питання щодо порядку відображення в обліку витрат на інформаційне забезпечення придбання майна. Такі витрати у переліку статей, що формують первісну вартість активів у положеннях (стандартах) бухгалтерського обліку, не передбачені. Однак подача оголошення та отримання засобів виробництва не відбуваються в один період часу. Витрати в обліку відображаються з одночасним збільшенням вартості відповідних активів та збільшенням кредиторської заборгованості (Д-т 20 (15) К-т 685). Цей запис, порушує принцип бухгалтерського обліку – обачності. Тому операції такого виду слід відображати з використанням рахунку 949 “Інші витрати операційної діяльності”, оскільки такі витрати відносяться до основного виду діяльності. Названий рахунок можна використовувати, якщо витрати понесені на інформаційне забезпечення, непродуктивні. В іншому випадку для уникнення впливу такої операції на фінансовий результат в момент її здійснення, доцільно використовувати рахунок 39 “Витрати майбутніх періодів” як тимчасовий, до моменту отримання майна в результаті розміщення оголошення.

Після другої події – придбання майна – в системі бухгалтерського обліку списуються витрати майбутніх періодів. Для цього запропоновано такий порядок: якщо підприємство розмістило оголошення на придбання

необоротних активів, то витрати відносяться на рах. 15 “Капітальні інвестиції”, і, таким чином, збільшується балансова вартість придбаних засобів; якщо придбані запаси, кредитується рахунок 39 з одночасним дебетуванням рах. 20 /ТЗВ.

Для інформативності рахунку 39 необхідно до нього вести аналітичний облік за видами витрат. Для цього слід передбачити аналітичний рахунок 391 “Витрати на інформаційне забезпечення процесу придбання”, на якому аналітика ведеться розрізі майна, що передбачається придбати за оприлюдненим оголошенням, наприклад, 3911 “Необоротні активи”, а в межах його за об’єктами – 3911.1. “GPS системи” і т.д. Отже, рекомендовано наступне відображення витрат на розміщення оголошення в процесі придбання майна (рис. 2.7).

Примітка:

- ⇒ - формування розміру витрат на розміщення реклами в процесі придбання
- - запропоновані рахунки при розміщенні реклами
- ① - варіант відображення в обліку витрат на розміщення реклами, в результаті якої не відбулося придбання майна підприємством
- ② - варіант відображення в обліку витрат на розміщення реклами, в результаті якої відбулося придбання майна підприємством

Рис. 2.7. Відображення в обліку витрат на розміщення оголошення в процесі придбання майна

Пропонуємо процес надходження майна за грошові кошти називати процесом придбання, а не постачання, а звідси, внести зміни щодо назви рахунку 63 “Розрахунки з постачальниками та підрядниками”. Його слід

назвати – 63 “Розрахунки з продавцями та підрядниками”. Відповідно наведені зміни відносно субрахунків. Пропонується поділити рахунок за суб’єктами відповідно до об’єктів, що відображаються на рахунках, а подальший аналітичний розріз здійснювати за напрямками: окремих договорів, контрагентів, видів майна, форм розрахунків і т.д.

Ще однією із важливих економічних категорій, що характеризує процес придбання засобів виробництва, зокрема оборотних, є транспортно-заготівельні витрати (ТЗВ). Якщо постачальник надає послуги з транспортування цінностей, то вартість таких послуг він може включити в ціну або виставити покупцю окремий рахунок. Проте при інших умовах договору постачання можуть залучатися треті особи – перевізники. В цьому випадку ТЗВ мають певну особливість щодо віднесення їх на вартість цінностей. Вартість придбаних активів складається з їх купівельної вартості та ТЗВ. Процес придбання майна в дисертації представлений відповідною схемою.

Основною формою компенсації завданої підприємству шкоди є відшкодування збитків, тоді, як сплата неустойки застосовується у випадках, передбачених договором або законом. Коли внесення звичайних змін у договір є недостатнім або просто неможливим, то в такому разі повністю змінюється договір, анулювавши дію попереднього. Зміна договору фактично означає зміну зобов’язань. Коли змінюється зобов’язання, учасники договірних відносин можуть скористатися такою правовою формою як новація (ст. 604 ЦКУ). Таким чином, новація є підставою для припинення існуючих зобов’язань та виникнення нових. Це потребує відповідних коригувань в обліку.

В результаті порушення договорів підприємство може сплачувати: неустойку, штраф, пеню. Згідно з Господарським кодексом розрізняють наступні види господарських санкцій: відшкодування збитків; штрафні санкції; оперативно-господарські санкції. Відображення в бухгалтерському обліку штрафних санкцій, які визнані боржником або щодо яких отримано рішення суду, за порушення господарських договорів,

регламентується П(С)БО 10 “Дебіторська заборгованість”. Відповідно до цього і будується їх бухгалтерський облік.

Одним з етапів роботи з ненадійними контрагентами, які порушують умови договорів, є претензійна робота, яка не знаходить постійного відображення в бухгалтерському обліку, оскільки збільшення податкових зобов'язань (податкового кредиту) з ПДВ відбувається лише в момент виникнення заборгованості за “правилом першої події”. В бухгалтерському ж обліку настання строку погашення заборгованості теж не є підставою для визнання доходів (витрат).

Сьогодні діяльність будь-якого підприємства незалежно від форми власності не можлива без взаємодії зі сторонніми організаціями, які забезпечують підприємство необхідними для діяльності ресурсами, а також виконують роботи та надають послуги. Через різницю у часі між моментами постачання та сплати за рахунками у підприємства виникає поточна кредиторська заборгованість за товари, роботи та послуги. Розмір даного виду зобов'язань потрібно ретельно контролювати, адже з однієї сторони вони представляють собою тимчасово вільні обігові кошти, а з іншої - чинять вплив на фінансову стійкість та платоспроможність суб'єкта господарювання. Недосконалість розрахунків з постачальниками та підрядниками часто стає причиною виникнення значної кредиторської заборгованості, що призводить до порушення фінансової й розрахункової дисциплін. Причиною порушення розрахункової й фінансової дисциплін може бути як недосконалість ведення бухгалтерського обліку за розрахунковими операціями, недбалість працівників, так і шахрайство, зловживання службовими повноваженнями. Тому набуває великого значення правильне, ефективне та своєчасне ведення розрахунків з постачальниками та підрядниками та достовірне їх відображення у фінансовій звітності підприємства.

Аналізуючи Звіт про фінансовий стан, можна прослідкувати вплив частки зобов'язань за товари, роботи, послуги у пасивах підприємства на

ліквідність суб'єкта господарювання шляхом розрахунку таких фінансових коефіцієнтів, як: коефіцієнт загальної ліквідності (загальний коефіцієнт покриття); коефіцієнта швидкої ліквідності; коефіцієнта абсолютної ліквідності.

Загальний коефіцієнт покриття характеризує співвідношення оборотних активів і поточних зобов'язань підприємства та показує достатність ресурсів підприємства, які можуть бути використані для погашення його поточних зобов'язань. Він показує скільки грошових одиниць оборотних засобів припадає на кожну грошову одиницю короткострокових зобов'язань. Коефіцієнт швидкої ліквідності аналогічний коефіцієнту покриття, але обчислюється за вужчим колом поточних активів - з розрахунку виключають найменш ліквідну їх частину - виробничі запаси. Запаси є найменш ліквідними через те, що кошти, які можна отримати у разі їх вимушеної реалізації, можуть бути суттєво меншими за витрати на їх придбання. Тому коефіцієнт швидкої ліквідності розраховується як відношення найбільш ліквідних оборотних засобів (грошових засобів та їх еквівалентів, поточних фінансових інвестицій та дебіторської заборгованості) до поточних зобов'язань підприємства [2, с. 317]. Він відображає платіжні можливості підприємства щодо сплати поточних зобов'язань за умови своєчасного проведення розрахунків з дебіторами. Коефіцієнт абсолютної ліквідності є найбільш жорстким критерієм ліквідності підприємства і показує, яку частину поточних зобов'язань можна за необхідності погасити негайно. Він обчислюється як відношення грошових засобів та їхніх еквівалентів і поточних фінансових інвестицій до поточних зобов'язань [2, с. 333].

Таким чином, на нашу думку, розмір заборгованості підприємства перед постачальниками та підрядниками прямо впливає на показники ліквідності. Між ліквідністю та даним видом заборгованості існує обернена залежність: чим вищий рівень поточної кредиторської заборгованості, тим нижче рівень ліквідності.

Документальним підтвердженням відносин між постачальниками, підрядниками та підприємством є договір. Укладення договору сприяє виникненню юридичного зобов'язання, яке ніяк не відображається на рахунках бухгалтерського обліку та в балансі. Це зобов'язання з'явиться в обліку лише після того, як суб'єкти господарювання перейдуть до виконання взятих на себе обов'язків і відповідно до Положення (стандарту) бухгалтерського обліку «Зобов'язання» його оцінка буде достовірно визначена та існуватиме ймовірність зменшення економічних вигод у майбутньому внаслідок його погашення. Така неузгодженість правового та облікового законодавства призводить до викривлення звітної інформації про фінансовий стан підприємства. На нашу думку, цю проблему можна вирішити шляхом відображення юридичних зобов'язань на позабалансовому рахунку 042 «Непередбачені зобов'язання» та у примітках до фінансової звітності. Після ж набуття юридичними зобов'язаннями усіх критеріїв відповідності бухгалтерського обліку, їх потрібно виключити з позабалансового рахунку і відображати на балансових рахунках та у балансі підприємства. Такий порядок відображення зобов'язань підприємства забезпечить користувачів фінансової звітності достовірною та обґрунтованою інформацією про борги підприємства та його платоспроможність.

Для раціонального та своєчасного контролю та управління поточною кредиторською заборгованістю за товари, роботи та послуги доцільно вести її аналітичний облік за певними групами. Ми пропонуємо при цьому брати до уваги такі ознаки, як: термін погашення та виконання умов погашення. За терміном погашення заборгованість доцільно розділити на три групи: до трьох місяців; від трьох до шести місяців; від шести до дванадцяти місяців. А от щодо такої класифікаційної ознаки, як виконання умов погашення, то за нею заборгованість поділяють на наступні три групи: заборгованість, термін погашення якої ще не настав; відстрочена заборгованість; прострочена заборгованість.

Для обліку розрахунків за одержані ресурси, виконані роботи та надані послуги Планом рахунків передбачено активний рахунок 63 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками». А інструкцією про застосування Плану рахунків передбачено три субрахунки до даного рахунку: 631 «Розрахунки з вітчизняними постачальниками», 632 «Розрахунки з іноземними постачальниками», 633 «Розрахунки з учасниками ПФГ». Така деталізація є беззаперечно доречною та зручною, але, на нашу думку, вона є не достатньо детальною. Ми пропонуємо до кожного з наведених раніше субрахунків відкривати наступні аналітичні рахунки: 631/1 «Заборгованість перед вітчизняними постачальниками, термін сплати якої ще не настав», 631/2 «Відстрочена заборгованість перед вітчизняними постачальниками», 631/3 «Прострочена заборгованість перед вітчизняними постачальниками», 632/1 «Заборгованість перед іноземними постачальниками, термін сплати якої ще не настав», 632/2 «Відстрочена заборгованість перед іноземними постачальниками», 632/3 «Прострочена заборгованість перед іноземними постачальниками». А от заборгованість за надані послуги ми вважаємо, доцільно акумулювати на субрахунку 685 «Розрахунки з іншими кредиторами».

На нашу думку, особливу увагу керівництво підприємства повинне приділяти залишкам рахунків, що обліковують прострочену заборгованість, щоб своєчасно вживати необхідні жорсткі заходи. Також ми вважаємо, що є несправедливим та неправильним те, що залишки цих рахунків ніяким чином не акцентуються у фінансовій звітності. Тому ми пропонуємо до Звіту про фінансовий стан під рядком 1615 «Поточна кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги» додати рядок 1616 з назвою «у тому числі прострочена кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги». Це значною мірою посилить інформативність звітності підприємства і допоможе постачальникам краще розуміти якість майбутніх економічних відносин з даним суб'єктом господарювання.

Запропонована форма III розділу пасиву балансу (звіту про фінансовий стан)

III. Поточні зобов'язання і забезпечення			
Короткострокові кредити банків	1600		
Поточна кредиторська заборгованість за: довгостроковими зобов'язаннями	1610		
товари, роботи, послуги	1615		
у т.ч. прострочена кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги»	1616		
розрахунками з бюджетом	1620		
у тому числі з податку на прибуток	1621		
розрахунками зі страхування	1625		
розрахунками з оплати праці	1630		
Поточні забезпечення	1660		
Доходи майбутніх періодів	1665		
Інші поточні зобов'язання	1690		
Усього за розділом III	1695		

Облік розрахунків з постачальниками і підрядниками, а також кредиторської заборгованості здійснюється з метою недопущення прострочення термінів платежу та доведення заборгованості до висування штрафних санкцій до підприємства. Організована належним чином система розрахунків повинна достатньою мірою відображати та характеризувати господарську діяльність з необхідною конкретизацією. За умов автоматизації необхідно впровадити низку заходів, які забезпечуватимуть економічну стійкість та конкурентоспроможність підприємства.

РОЗДІЛ 3

АУДИТ РОЗРАХУНКІВ З ПОСТАЧАЛЬНИКАМИ І ПІДРЯДНИКАМИ

3.1. Методика проведення аудиторської перевірки

Розрахункові відносини між підприємствами призводять до виникненням зобов'язань, як поточних, так і довгострокових. Для підтвердження достовірності відображення у звітності інформації про зобов'язання проводиться незалежна аудиторська перевірка.

Проведення аудиторської перевірки в Україні регламентується Законом України «Про аудиторську діяльність» [64] та Міжнародними стандартами контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості й супутніх послуг (далі - Міжнародні стандарти аудиту (МСА)) [36], які підготовлені Міжнародною федерацією бухгалтерів.

Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг формують загальний підхід до проведення аудиту, масштаб перевірки, види звітів аудитора, питання методології й основні принципи, яких мають дотримуватись аудитори.

Окремого стандарту, яким регламентується аудит поточних зобов'язань, немає, тому аудитори при його проведенні керуються загальними вимогами щодо проведення аудиту, наведеними в Міжнародних стандартах аудиту.

У сучасних умовах господарювання та ведення аудиту за Міжнародними стандартами постійно виникають питання щодо достовірності облікової інформації. Завдання аудиту - оцінка інформації, наведеної в бухгалтерських документах, і надання аудиторського висновку.

Аудит поточних зобов'язань - один із напрямів аудиторської перевірки, який направлений на оцінку системи бухгалтерського обліку та виявлення

зловживань і помилок. Як уже зазначалося, спеціального стандарту, яким би регламентувався аудит поточних зобов'язань, немає, однак існують Міжнародні стандарти аудиту, які регламентують окремі етапи аудиторської перевірки.

Для характеристики досліджуваних об'єктів аудиту скористаємося МСА 530 «Аудиторська вибірка», МСА 505 «Зовнішні підтвердження» та МСА 230 «Аудиторська документація» [36].

Аудит поточних зобов'язань передбачає перевірку дотримання правильності відображення в обліку методологічних засад формування інформації про поточну заборгованість підприємства перед іншими підприємствами й організаціями, а також розкриття інформації про них у фінансовій звітності.

Правильна та точна оцінка поточних зобов'язань проводиться на основі опрацювання договорів і документів, у яких підтверджується її зміна. Відповідно до П(С)БО 11 «Зобов'язання», поточні зобов'язання на дату балансу оцінюються за вартістю погашення [56]. У цьому випадку аудитору потрібно повторити процедуру класифікації зобов'язань для визначення правильності бухгалтерської оцінки.

Для забезпечення повноти перевірки І. В. Орлов пропонує поточні зобов'язання перевіряти за допомогою таких процедур: визначити за статтями фінансової звітності межу суттєвості; установити, які саме суми відображені у фінансовій звітності, та розглянути первинні документи й договори, унаслідок яких вони виникли; за загальною кількістю прибуткових документів і сумою отриманих авансів сформувавши вибірку; методом запиту та підтвердження перевірити реальність існування контрагентів і суму залишку; визначити за допомогою повторного проведення процедур результат операцій та необхідність їх відображення у фінансовій звітності [38, с. 199].

Основними етапами проведення аудиту поточних зобов'язань є такі, як підготовчий, планування аудиту, отримання аудиторських доказів і формування висновку аудитора.

Розглянемо методику проведення аудиту поточних зобов'язань на основі такого виду поточних зобов'язань, як кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги, яка включає розрахунки з постачальниками та підрядниками й заборгованість за короткостроковими виданими векселями.

На підготовчому етапі аудиторської перевірки кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги обумовлюються умови щодо дослідження об'єкта аудиту та укладання договору. У договорі зазначають усі суттєві питання стосовно аудиторської перевірки.

На етапі планування складають загальний план аудиту кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги. Він складається з таких розділів: планування й перегляд; тестування системи внутрішнього контролю; розрахунки з постачальниками та підрядниками; розрахунки з постачальниками, договори з якими укладено на один рік; розрахунки з постачальниками, які мали одиничний характер; заборгованість із терміном погашення до одного року; заборгованість, термін погашення якої минув; короткострокові векселі видані; видані й погашені векселі; видані, але не погашені векселі; аудиторські процедури; підготовка аудиторського висновку (звіту); передача результатів аудиторської перевірки.

Для проведення аудиторської перевірки кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги аудитору після загального плану аудиторської перевірки потрібно скласти програму аудиту із зазначенням методів і прийомів, які будуть використовуватися для одержання аудиторських доказів.

Найважливішим об'єктом аудиторської перевірки кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги є розрахунки з постачальниками та підрядниками. Дослідження наукових праць з аудиту розрахунків із постачальниками та підрядниками дає змогу стверджувати, що багато

науковців наводять завдання й послідовність аудиторської перевірки розрахунків із постачальниками та підрядниками, узагальнюючи їх разом з іншими поточними зобов'язання в одному понятті «кредиторська заборгованість», що негативно позначається на можливості застосування поданих ними рекомендацій. Також свої особливості має аудиторська перевірка розрахунків із постачальниками, яка проводиться в складі аудиту фінансової звітності. Актуальність розробки цієї методики аудиту щодо статей фінансової звітності обумовлюється переходом вітчизняної практики аудиту на Міжнародні стандарти аудиту.

Окремі питання аудиту розрахунків із постачальниками та підрядниками розкрито Я. А. Гончаруком, Н. М. Проскуріною, В. Я. Савченком, В. С. Рудницьким, а також узагальнено в публікаціях І.В. Орлова.

Однак праці цих учених підходи до проведення аудиторської перевірки носять теоретичний, а не практичний характер і стосуються напрямів перевірки за окремими об'єктами обліку. Тому потрібно вдосконалити та узагальнити підходи до аудиту розрахунків із постачальниками й підрядниками.

Загальну організаційно-структурну модель проведення аудиту розрахунків із постачальниками й підрядниками наведено на рис. 3.1.

Мета аудиту розрахунків із постачальниками й підрядниками - перевірка правильності розрахунків із постачальниками за товари, роботи, послуги, дотримання законності проведених операцій, достовірність відображення у фінансовій звітності.

Метою аудиту розрахунків із постачальниками й підрядниками Н. М. Проскуріна визначає перевірку наявності та правильності оформлення первинних документів, що є підставою для записів із кредиторської заборгованості; оцінку синтетичного й аналітичного обліку, правильність використання рахунків Плану рахунків; перевірку правильності розрахунків із кредиторської заборгованості (оплата коштами, векселями). До об'єктів аудиту кредиторської заборгованості науковець відносить елементи облікової

політики, операції з обліку, записи в первинних документах, обліку й звітності [68, с. 370].

Рис. 3.1. Організаційно-структура модель аудиту розрахунків із постачальниками й підрядниками

Вітчизняні науковці [68, с. 370; 38, с. 204] пропонують аудитору під час перевірки розрахунків із постачальниками та підрядниками оцінювати систему внутрішнього контролю підприємства. Для цього проводять тести внутрішнього контролю за видами зобов'язань. Типові тести внутрішнього контролю кредиторської заборгованості доцільно наводити в робочому документі аудитора «Тести внутрішнього контролю щодо відображення в обліку кредиторської заборгованості», адже опитування відповідальних працівників на основі спеціально складених анкет - найпоширеніший метод отримання інформації про ефективність внутрішнього бухгалтерського контролю та є найдоступнішою процедурою отримання аудиторських доказів.

Розрахунки з постачальниками й підрядниками, як стверджує І. В. Орлов, - одна з ділянок обліку, де поряд із перевіркою правильності відображення операцій на рахунках обліку та відповідності критеріям визнання потрібно перевірити легітимність операцій і їх документальне забезпечення [38, с. 202]. Адже, саме документи підтверджують проведення операції. Відповідно до МСА 500 «Аудиторські докази» аудиторські докази, отримані в письмовій формі, які створені третіми особами, вважаються одними з найбільш надійних, проте процедура перевірки залишків на рахунках кредиторської заборгованості - найбільш складний і тривалий процес.

Під час оцінки бізнесу клієнта аудитору слід визначити загальну кількість постачальників. Якщо постачальників небагато, клієнт може бути залежним від них і відчувати на собі фінансовий тиск. Це один із факторів підвищення ризику шахрайства та помилок, який оцінюється на етапі планування аудиту. Також доцільно за допомогою аналітичних процедур із використанням методів фінансового аналізу визначити структуру заборгованості, суму простроченої заборгованості, наявність заборгованості, строк погашення якої завершується, визначити вплив зобов'язань на

фінансовий стан та платоспроможність підприємства для оцінки можливості його безперервного функціонування.

На етапі отримання аудиторських доказів опрацьовуються джерела інформації щодо об'єкта аудиту, проводяться аудиторські процедури, оформляються робочі документи аудитора.

Для забезпечення аудиторської перевірки розрахунків із постачальниками та підрядниками відповідною робочою документацією І. В. Орлов пропонує використовувати дві відомості: відомість контролю розрахунків із постачальниками та підрядниками і відомість контролю наявності в підприємства заборгованості перед постачальниками й підрядниками.

Зокрема, перша дасть змогу виявити найбільш типові для підприємства порушення щодо розрахунків із постачальниками та підрядниками, не допустити їх у майбутньому, а друга - визначити стан заборгованості підприємства перед своїми постачальниками та підрядниками із зазначенням причин їх виникнення, забезпечить виявлення найбільш поширених випадків настання такої заборгованості в підприємства й уживання заходів для недопущення їх у майбутньому [38, с. 210].

Робочий документ «Перелік утрачених основних постачальників» пропонують використовувати аудитор І. М. Дмитренко та І. М. Белоусова [15, с. 255]. Документ надасть інформацію про втрачених постачальників, очікувану й фактичну суми поставки, відхилення та причини припинення договірних відносин. Форми робочих документів аудитора, необхідні для перевірки, наведено в програмі аудиторської перевірки кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги.

Оскільки виникнення кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги характеризується великою кількістю зовнішніх контрагентів, то для її аудиторської перевірки доцільно застосувати МСА 530 «Аудиторська вибірка» та 505 «Зовнішні підтвердження».

Проведення аудиторської вибірки передбачає дослідження бухгалтерських записів шляхом відбору певної кількості необхідних даних, які дадуть змогу достовірно оцінити всю сукупність, яка не охоплена дослідженням.

Здійснюючи вибіркове дослідження, аудитор керується принципом екстраполяції. Екстраполяція розглядається як процес поширення результатів перевірки вибірки на всю генеральну сукупність об'єктів, які перевіряються.

Етапами виконання вибіркової перевірки щодо кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги є: 1) відбір статей для тестування задля одержання аудиторських доказів; 2) організація вибірки; 3) визначення обсягу вибірки; 4) відбір елементів вибірки; 5) здійснення аудиторської процедури; 6) аналіз результатів вибірки, характеру й причин будь-яких виявлених похибок та їх впливу на аудиторську перевірку; 7) оцінка результатів вибірки.

Окрім аудиторської вибірки, аудитору потрібно підтвердити заборгованість перед контрагентами. У цьому випадку варто скористатися МСА 505 «Зовнішні підтвердження», оскільки він регламентує порядок одержання аудиторських доказів від зовнішніх користувачів. Для отримання зовнішніх підтверджень аудитору потрібно надіслати запит до підприємства для підтвердження заборгованості.

Найбільш поширеними об'єктами зовнішніх підтверджень є рух на поточних рахунках, позики, надані позикодавцями, залишки на рахунках кредиторської заборгованості. На достовірність аудиторських доказів, отриманих із використанням зовнішніх підтверджень, впливають компетентність, незалежність, відповідальність, знання підтверджувальних питань й об'єктивність респондентів.

Аудитор може застосовувати запити про позитивні підтвердження, які вимагають підтвердження в будь-якому випадку, або негативні, які вимагають підтвердження лише у випадку незгоди з указаною інформацією, або їх поєднання. Позитивні запити можуть бути закритими, тобто без

зазначення сум, які потребують підтвердження, або відкритими, у цьому випадку зазначаються суми, які потрібно підтвердити.

Щодо процедури проведення зовнішнього підтвердження, то аудитор повинен контролювати процес відбору контрагентів, яким надсилатиметься запит, складання та надсилання запитів про підтвердження та перевіряти, чи отримано відповіді на всі подані запити. При отриманні підтверджень на запити особливу увагу потрібно звернути на відсутність відповідей на запит про позитивне підтвердження, достовірність отриманих відповідей, причини та частоту винятків. Процедура зовнішнього підтвердження завершується оцінюванням результатів підтвердження.

Провівши аудиторські процедури для одержання аудиторських доказів аудитор складає висновок щодо наявності кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги, належно оформлених первинних документів, достовірності відображення на рахунках бухгалтерського обліку та у фінансовій звітності, а також, за необхідності, - про розкриття інформації в примітках до фінансової звітності.

Необхідність проведення аудиту поточних зобов'язань обумовлюється потребою в достовірній інформації про заборгованість підприємства перед кредиторами за отримані товари, роботи, послуги.

Методику аудиту поточних зобов'язань розкрито в розрізі кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги на таких етапах аудиторської перевірки: підготовчому, плануванні аудиту, отриманні аудиторських доказів та формуванні висновку аудитора.

Склад і зміст аудиторських процедур для перевірки кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги наведено в розробленій організаційно-структурній моделі проведення аудиту розрахунків із постачальниками та підрядниками. Її використання забезпечить послідовність проведення аудиту й отримання необхідної інформації. Виділення об'єкта, суб'єкта, джерел інформації, аудиторських процедур та узагальнення результатів дасть змогу сконцентрувати увагу аудитора на

ключових моментах аудиторської перевірки поточних зобов'язань та є основою для розробки методики аудиту за іншими видами поточних зобов'язань.

Робочі документи для проведення аудиторської перевірки поточних зобов'язань, ураховуючи вимоги Міжнародних стандартів аудиту, дадуть змогу оперативно та своєчасно отримувати інформацію, проводити перевірку, виявляти можливі порушення.

3.2. Аудит розрахунків з постачальниками і підрядниками

Нормальне функціонування облікового процесу неможливе без належної організації обліку заборгованості перед постачальниками та підрядниками, яка виникає через розрив у часі від моменту переходу права власності на придбані товари, виконані роботи чи надані послуги та моменту оплати.

Значимість організації обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками визначається тим, що облікові показники заборгованості за розрахунками впливають на ліквідність та платоспроможність підприємства, його фінансову міцність та рівень інвестиційної привабливості.

Підґрунтям оцінки якості організації обліку та оптимальності системи розрахунків загальновизнано аудит розрахунків з постачальниками та підрядниками.

У процесі господарської діяльності підприємства постійно вступають у різні розрахункові відносини з постачальниками та підрядниками. Метою аудиту розрахунків з постачальниками і підрядниками відповідно до МСА 200 «Загальні цілі незалежного аудитора та проведення аудиту відповідно до Міжнародних стандартів аудиту», яким установлені загальні цілі незалежного аудитора та пояснюється характер і обсяг аудиту, призначеного для надання можливості незалежному аудитору досягнути цих цілей є висловлення аудитором незалежної професійної думки щодо правильності

ведення розрахунків з постачальниками та підрядниками за отримані товарно-матеріальні цінності, виконані роботи та надані послуги [36].

Основними завданнями аудиту розрахунків з постачальниками та підрядниками є: перевірка наявності та правильності оформлення первинної документації; законність виникнення і своєчасність погашення кредиторської заборгованості; правильність відображення в обліку зобов'язань; дотримання фінансово-розрахункової дисципліни та її вплив на платоспроможність підприємства; перевірка правильності відображення інформації у регістрах бухгалтерського обліку та фінансової звітності.

Для забезпечення якості проведення аудиту розрахунків з постачальниками і підрядниками аудитор має чітко визначити аудиторські процедури та методи.

Вибір методу або процедури - це результат емпіричного професійного судження безпосередньо аудитора, який опирається на мету та обставини власне замовлення на аудиторську послугу, з одного боку, і на особистий досвід і кваліфікацію - з іншого. Процедури складаються з певної послідовності застосовуваних методів. Однак це не означає, що будь-який метод контролю «закріплений» за конкретною аудиторською процедурою. Залежно від обставин замовлення до складу аудиторської процедури можуть входити різні методи. Саме в підборі оптимальної й відповідної кількості та виду того чи іншого методичного прийому залежить якість аудиторської послуги.

Перелік аудиторських процедур має плануватись відповідно до норм МСА 500 «Аудиторські докази», яким визначено з чого складаються аудиторські докази під час аудиту фінансової звітності, та відповідальність аудитора за розробку й виконання аудиторських процедур для отримання достатніх і прийнятих аудиторських доказів, що дадуть йому можливість сформулювати обґрунтовані висновки, на яких ґрунтуватиметься думка аудитора, та які необхідні для проведення аудиту розрахунків з постачальниками та підрядниками (табл. 3.1) [36].

Програма аудиту розрахунків з постачальниками та підрядниками

№	Перелік етапів аудиторської перевірки	Виконавець	Індекс робочого документу	Примітка
1	Перевірка залишку заборгованості за даними Головної книги з залишками в облікових регістрах		РДКЗ 1.1	
2	Перевірка наявності актів звірки і відповідності їх даним аналітичного і синтетичного обліків		РДКЗ 1.2	
3	Направлення запитів на підтвердження заборгованості			
4	Визначення розбіжностей між отриманими відповідями на відправлені запити по підтвердженню КЗ із наявними на підприємстві актами звірень і залишків в аналітичному обліку КЗ			
5	Перевірка наявності договорів, що передбачають авансову оплату			
6	Перевірка правильності оформлення документів на одержання ТМЦ і своєчасності надання їх у бухгалтерію			
7	Перевірка повноти і своєчасності оплати рахунків		РДКЗ 1.3	
8	Перевірка розрахунків по товарообмінним операціям			
9	Перевірка правильності відображення КЗ у балансі			
10	Перевірка на наявність у складі КЗ отриманих претензій		РДКЗ 1.4	
11	Складання реєстру визначення заборгованості з терміном позовної давності, що минув, причини її виникнення		РДКЗ 1.5	
12	Перевірка результатів проведення інвентаризації КЗ			
13	Проведення вибіркової перевірки з метою перевірки рахунків, накладних, отриманих від постачальників, з даними складського і бухгалтерського обліків		РДКЗ 1.6	
14	Перевірка суцільним методом списання нестач, втрат і псування запасів з вини постачальників		РДКЗ 1.7	
15	Проведення пошуку невідображених зобов'язань шляхом тесту відсікання		РДКЗ 1.8	

Для того, щоб підтвердити правильність відображення в обліку та своєчасність розрахунків підприємства з постачальниками та підрядниками, особливу увагу аудиторі слід звернути на своєчасність поставок, відповідність кількості та якості поставленої продукції вимогами договору,

на використання підприємством своїх прав у разі порушення умов договору, правильність та обґрунтованість цін. У разі перевірки повноти і правильності оприбуткування отриманих від постачальника запасів, дотримання діючих цін і тарифів завданням аудиторів є встановлення:

- наявності, достовірності та правильності оформлення договорів на доставку запасів;
- повноти і своєчасності оприбуткування запасів, що надійшли від постачальників;
- достовірності та законності розрахунків з постачальниками і підрядниками;
- дотримання строків позовної давності.

Відповідно до МСА 500 «Аудиторські докази», перевірка записів або документів надає аудиторські докази різних ступенів достовірності залежно від їх характеру та джерела отримання інформації, а також у разі внутрішніх записів або документів - залежно від ефективності заходів внутрішнього контролю над їх формуванням [36].

Перевірка передбачає дослідження документів та відображення інформації в облікових регістрах. Це одна з найважливіших процедур аудиту. У ході перевірки розрахунків з постачальниками та підрядниками аудитор перевіряє первинні документи: прибуткові від постачальників та видаткові, а також облікові регістри: як бухгалтерські, так і податкові. Особливої уваги потребують податкові накладні, їх вірне оформлення, тому що невірний порядок видачі та заповнення податкової накладної при відображенні податкового кредиту з ПДВ загрожує підприємству штрафами.

Аудитор при перевірці розрахунків з постачальниками та підрядниками має встановити правильність кореспонденції рахунків бухгалтерського обліку, що дає змогу виявити не тільки помилки, а й розкрити факти навмисного викривлення облікових даних з метою приховування допущених зловживань. Правильність розрахунків перевіряють зіставленням операцій з

оплати рахунків з виписками банку або іншими грошовими документами, ці дані повинні збігатися.

Аудиторська процедура спостереження актуальна на етапі інвентаризації. Аудитору потрібно здійснювати спостереження за проведенням інвентаризації кредиторської заборгованості та за процедурою відображення результатів інвентаризації в облікових регістрах підприємства.

Процедура запиту застосовується аудитором в ході аудиторської перевірки та часто доповнює виконання інших процедур. З загального переліку контрагентів відбираються з урахуванням необхідного відсотка підтвердження, відповідного рівня суттєвості та запланованих аудиторських ризиків ті контрагенти, яким направляються запити. Оцінивши отримані відповіді, аудитор формує свою думку від відібраних контрагентів та приймає рішення відносно застосування або незастосування інших аудиторських процедур.

Аналітичні процедури представляють собою оцінку фінансової інформації через аналіз правдоподібного взаємозв'язку між фінансовими та нефінансовими даними. Аналітичні процедури також включають усі необхідні дослідження ідентифікованих коливань чи взаємозв'язків, що суперечать іншій доречній інформації, або значно відрізняються від очікуваних показників [36]. Додаткові вказівки стосовно аналітичних процедур визначено в МСА 520 «Аналітичні процедури».

Основна мета застосування аналітичних процедур полягає у виявленні наявності або відсутності незвичайних або неправильно відображених фактів і результатів господарської діяльності, що визначають сфери потенційного ризику й потребують особливої уваги аудитора. Аналітичні процедури можуть виконуватися протягом усього процесу аудиту, що дає змогу підвищити його якість і скоротити витрати часу на проведення [36]. Стосовно ділянки аудиту «Розрахунки з постачальниками та підрядниками» актуальність використання аналітичних процедур полягає у тому, що необхідно проаналізувати відповідність даних облікових регістрів та даних

відповідних статей фінансової звітності. Крім того, аналітичні процедури застосовуються аудитором для аналізу впливу заборгованостей на фінансовий стан підприємства, його платоспроможність та фінансову стійкість [36].

Згідно МСА 230 «Аудиторська документація», аудитор повинен своєчасно скласти аудиторську документацію, яка є достатніми та відповідними записами основ для аудиторського звіту та доказами того, що аудит планувався та виконувався відповідно до МСА і застосованих законодавчих та нормативних вимог, тобто це запис виконаних аудиторських процедур, отриманих доречних аудиторських доказів і висновків, яких дійшов аудитор (додаток В).

Своєчасна підготовка достатньої та прийнятої аудиторської документації допомагає підвищити якість аудиту і сприяє ефективному огляду й оцінці отриманих аудиторських доказів і висновків, досягнутих до остаточного формулювання аудиторського звіту [36].

Отже, аудит операцій з постачальниками та підрядниками здійснюють у такій послідовності:

1. перевірка стану бухгалтерського обліку, фінансової звітності та внутрішнього контролю;
 2. оцінка основних показників підприємства;
 3. аналіз даних інвентаризації розрахунків;
 4. перевірка реальності кредиторської заборгованості;
 5. перевірка правильності відображення зобов'язань в обліку;
 6. перевірка правильності оприбуткування підприємством отриманих від постачальників ТМЦ;
 7. перевірка правильності відображення в обліку вартості виконаних робіт та отриманих послуг;
- перевірка дотримання цін і тарифів.

3.3. Внутрішній аудит як інструмент посилення обліково-аудиторської складової операцій розрахунків з постачальниками і підрядниками

У сучасних умовах господарювання під впливом зовнішніх і внутрішніх факторів (посилення конкурентних відносин, стрімкий розвиток і використання сучасних технологій, комп'ютерних інформаційних систем) господарюючі економічні суб'єкти перетворюються на більш складні економічні системи. Для забезпечення управління цими системами необхідні нові підходи й інструменти, які дозволять їм ефективно функціонувати не тільки в поточному періоді, а і в довгостроковій перспективі. У цих умовах посилюється потреба в запровадженні та подальшому розвитку такої форми внутрішньofірмового контролю, як внутрішній аудит.

Внутрішній аудит як суб'єкт внутрішньогосподарського контролю призначається для забезпечення інформацією про всі аспекти діяльності підприємства.

Внутрішній аудит - це діяльність організована в межах суб'єкта господарювання, яку здійснює окремий підрозділ підприємства або окрема посадова особа. Головна увага внутрішнього аудиту зосереджена на аналізі інформаційної системи, включаючи систему бухобліку і супутніх видів контролю, вивченні фінансової та операційної інформації, дослідженні ефективності роботи підприємства в цілому. Функції внутрішнього аудиту охоплюють, зокрема, перевірку, оцінку і моніторинг адекватності й ефективності функціонування систем бухгалтерського обліку та внутрішнього контролю. Внутрішній аудит є складовою внутрішньогосподарського контролю [44].

В економічній літературі дотепер немає точного визначення понять і процесів внутрішнього контролю і внутрішнього аудиту. Уявлення про сутність і предмет внутрішнього аудиту неоднозначне, як у зарубіжних, так і в українських учених і практиків.

Увага внутрішньому аудиту приділена лише в МСА 610 «Розгляд роботи внутрішнього аудиту», де висвітлено різні аспекти сприйняття внутрішнього аудиту зовнішніми аудиторами [36].

У країнах з розвиненими державним апаратом та ринковою економікою проблемам внутрішнього аудиту приділяється багато уваги. Достатньо згадати про існування Міжнародної організації вищих інститутів контролю.

В Україні в жовтні 2000 р. також був створений Інститут внутрішніх аудиторів (ВЕРБА), але відсутність єдиних стандартів діяльності змушує фахівців служб внутрішнього аудиту підприємств використовувати зарубіжний досвід його проведення.

В умовах ринку господарюючі суб'єкти вступають у договірні відносини щодо використання майна, грошових коштів, здійснення комерційних операцій та інвестицій. Рациональна організація контролю за станом розрахунків за товарними операціями сприяє зміцненню договірної та розрахункової дисципліни, виконанню зобов'язань з постачання продукції в заданому асортименті та якості, підвищенню відповідальності за дотримання платіжної дисципліни, скороченню дебіторської та кредиторської заборгованостей, прискоренню оборотності оборотних коштів отже, поліпшенню фінансового стану підприємства, а також дозволяє приймати скоординовані й ефективні управлінські рішення.

У ході дослідження ми дійшли висновку, що не можна розділяти аудит розрахунків із постачальниками, покупцями й аудит дебіторської та кредиторської заборгованостей, бо перше становить собою обороти за рахунками бухгалтерського обліку, а друге - їх сальдо.

Аудит розрахунків із постачальниками й покупцями та, як результат, аудит дебіторської й кредиторської заборгованостей дозволяє не тільки дати оцінку ступеня диверсифікованості щодо постачань ресурсів і продажу продукції, виявити борги, за якими минув термін задоволення позову, а й виявити слабкі сторони системи бухгалтерського обліку і внутрішнього контролю.

Концептуальний підхід до організації й методики проведення аудиту (аудиторської перевірки) має бути розроблений з урахуванням стратегії аудиту. Стратегія аудиторської перевірки мусить виходити зі змісту внутрішньофірмових стандартів. Узагальнена модель стратегії може бути покладена в основу формування загального плану та програми аудиту конкретної організації, а також використана для складання робочих документів аудитора.

У стратегії аудиту можна виділити три основні групи аспектів: організаційні, методичні й інформаційні.

Організаційні аспекти стратегії аудиторської перевірки пов'язані з формуванням групи виконавців, розподілом обов'язків, установленням термінів перевірки, що є важливим для її якісного проведення.

Методичні аспекти стратегії розкриваються в таких документах, як Загальний план і Програма перевірки.

На нашу думку, у структурі методичного забезпечення стратегії внутрішнього аудиту розрахунків із дебіторами й кредиторами мають бути виділені такі елементи: інформаційне забезпечення аудиту; предметні області перевірки; зміст і процедури перевірки предметних областей; зміст і форма подання звіту аудитора за результатами перевірки.

Вважаємо, що виділення в самостійний елемент стратегії інформаційного забезпечення аудиту важливо з погляду на якість перевірки. Формуючи стратегію перевірки, аудиторі необхідно визначити, які нормативні й правові акти встановлюють вимоги, що регламентують діяльність економічного суб'єкта.

В аспекті системного підходу в кожній організації відбувається постійний кругообіг інформаційних потоків. Управління будь-якою системою здійснюється на основі інформації, яка циркулює в системі: та, що надходить до неї і та, що виходить із неї (рис. 3.2). Інформація, отримана в ході внутрішнього аудиту, використовується в процесі управління на різних його рівнях і різними користувачами для прийняття рішень.

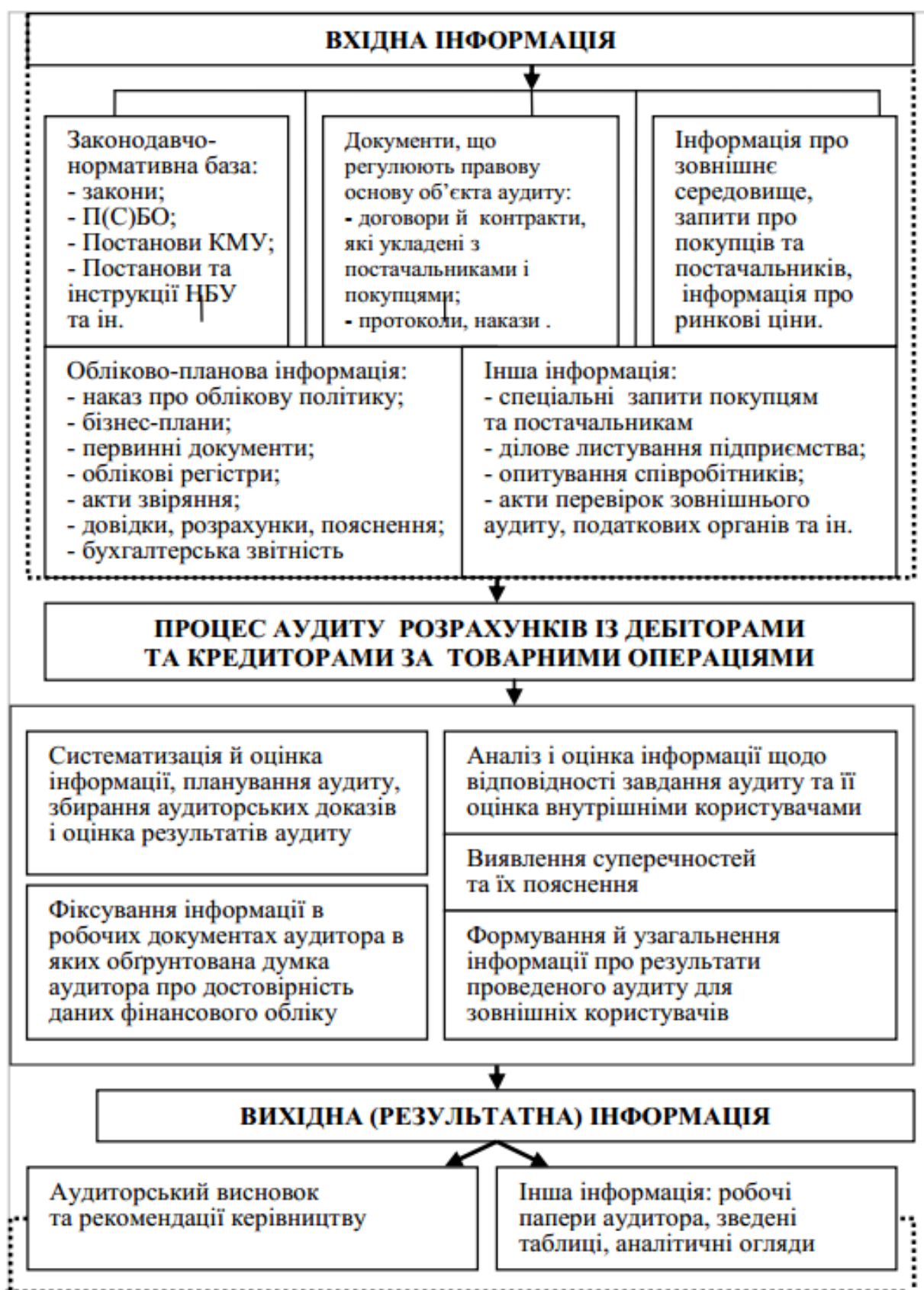

Рис. 3.2. Процес генерування інформаційних ресурсів під час аудиту розрахунків з постачальниками

Центральне місце під час розробки стратегії аудиту розрахунків за товарними операціями займає вибір предметних областей перевірки, об'єкта і методів аудиту. Термін «предметні області перевірки» не закріплено в стандартах аудиту, хоча він і використовується в спеціальній літературі з аудиту. Предметна область перевірки - це область (частина) фінансово-господарської діяльності економічного суб'єкта, що підлягає дослідженню (перевірці) відповідно до виконуваної аудиторської послуги, для якої сформульовані окремі (спеціальні) завдання перевірки, що впливають із загальної мети.

Об'єктом аудиту розрахунків виступають первинні й зведені документи бухгалтерського обліку, фінансової звітності й інші матеріали, які містять явища й дії, що мають відношення до виконання завдання.

Такий підхід дозволяє розглядати об'єкт аудиту у двох проекціях: з урахуванням його форми й на основі його економічного змісту. Форма відображає зовнішні ознаки об'єкта, а зміст - його внутрішні властивості. Дослідження об'єкта аудиту розрахунків за товарними операціями має йти від форми до змісту, що дозволяє аудитору встановити зв'язки й розходження з іншими об'єктами й дійти відповідного висновку.

Предметна і детальна частини методики аудиту розрахункових операцій реалізуються за допомогою різних аудиторських процедур, що містять у собі арифметичний контроль, прийоми документального аналізу, звіряння синтетичного й аналітичного обліку, відстеження облікових записів щодо кореспондуючих рахунків, тестування й підтвердження оборотів і сальдо за рахунками бухгалтерського обліку, аналітичні процедури.

Кожна галузь науки використовувани прийоми та способи визначає як методи, а застосування методів в окремій галузі науки з чіткою послідовністю дій - як методику. І все-таки метод варто визначити більш широко: він характеризує технологію наукового пізнання, будучи способом пізнавальної діяльності, її правилом і нормою.

Що стосується аудиту, то тут має використовуватися досить широкий арсенал різних методів, при цьому останні, будучи по суті суб'єктивними, можуть по-різному інтерпретуватися залежно від цілей і завдань, що ставляться в тій чи іншій ситуації перед аудитом.

За допомогою методів (способів, прийомів) не тільки пізнається об'єкт аудиту, але, що особливо важливо, упорядковується також процес його організації. На жаль, у наш час майже не проводяться спеціальні дослідження з питань методів аудиту, не говорячи вже про методи внутрішнього аудиту. Більш того, навіть у навчальній методичній літературі з аудиту ці питання розглядаються побіжно.

На нашу думку, найбільш ефективним є застосування методів документальної та фактичної перевірки, серед яких можна виділити прийоми дослідження окремого облікового документа, а також групи документів, що відображають одну чи кілька взаємозалежних операцій або рух однорідного майна, контрольну перевірку поточних розрахунків і зобов'язань, одержання письмових довідок фахівців, тестування осіб, що мають пряме чи непряме відношення до досліджуваного факту господарської діяльності.

За результатами аудиту варто підготувати думку аудитора з питань правильності відображення в бухгалтерському й податковому обліку розрахунків із постачальниками й підрядчиками.

Під час перевірки повноти й достовірності зобов'язань і розрахунків аудитором можуть бути виявлені порушення, які можна класифікувати за такими відхиленнями: від чинного законодавства; від нормативних актів, що визначають організацію і методологію обліку; унаслідок недотримання протягом звітного року прийнятої облікової політики відображення в бухгалтерському обліку окремих господарських операцій; через порушення принципу віднесення доходів і витрат до своїх звітних періодів; унаслідок недотримання тотожності даних аналітичного обліку оборотам і залишкам за рахунками аналітичного обліку.

Порушення достовірності бухгалтерських документів може виникнути в таких випадках: при неправильності оформлення і висновку договорів комісії, договорів постачання товарів; неправильності оформлення первинної документації (використано бланки невстановленої форми, не заповнено всі необхідні реквізити, використано зайві чи неналежні реквізити); відображення свідомо незаконних за змістом операцій; відображення господарських операцій, що в дійсності на підприємстві не виконувалися (цілком чи частково); наявність підроблених документів (матеріальна підробка) і документів, що містять свідомо помилкові дані (інтелектуальна підробка); наявність документів, що містять випадкові помилки.

Практично всі порушення, що допускаються бухгалтерами, можна класифікувати в такий спосіб: помилки у веденні обліку (відсутність системи у веденні обліку, випадкові помилки); повторювані помилки (незнання правил ведення бухгалтерського обліку, незнання податкового законодавства). Найбільш розповсюдженою помилкою, що допускається під час ведення обліку розрахунків і зобов'язань, є порушення правил складання й оформлення документів. Перевірка документів з огляду на дотримання правил оформлення первинних документів дає можливість виявити не тільки порушення, але і приховані за ними зловживання.

У разі виявлення порушень варто ретельно визначити причини й перевірити зв'язок із можливим розкраданнями чи іншими зловживаннями. Перевірка достовірності документів, реквізитів, що містяться в них, і записів сприяє виявленню підробок. Огляд документів із метою виявлення підробок має поєднуватись із перевіркою дотримання правил складання й оформлення документів.

Огляд підсумків діяльності досліджуваних організацій щодо обліку розрахунків між суб'єктами дозволив розробити класифікатор типових помилок, які виявляються аудитором під час дослідження документів, операцій і записів, можливих як на стадії висновку господарського договору, так і в ході розрахункових взаємин між учасниками угоди.

Виявлені порушення вносяться до робочих документів аудитора, а пізніше знаходять відображення у відповідних узагальнюючих документах. Із кожного питання програми перевірки складаються висновки аудитора. Фактичним матеріалом для висновків є документально відображена інформація в робочих документах. Зроблені в ході перевірки цих питань зауваження доцільно використовувати при підготовці аудиторського звіту.

Таким чином, методика аудиту розрахунків за товарними операціями має формуватися на підставі принципів, що закладені в стандартах аудиту, послідовності етапів проведення аудиту і процедур, що визначають логічну послідовність робіт і забезпечують досягнення цілей аудиту. За умов комплексного використання ця методика дозволяє підвищити ефективність проведення аудиту розрахунків не тільки за вже сформованими фактами господарської діяльності, але й у ході реалізації заходів превентивного характеру, що особливо важливо для гармонізації господарських відносин і управління.

3.4. Документальне оформлення аудиторської перевірки

На сьогоднішній день актуальним питанням постає проведення на підприємстві аудиторської перевірки, результати якої мають бути документально оформлені.

З проблемою ведення робочих документів аудитор стикається з першої аудиторської перевірки. Належна організація аудиту, забезпечення можливості контролю роботи аудитора, поліпшення її якості вимагають глибокого дослідження цієї проблеми.

Значні труднощі пов'язані з відсутністю не тільки в Україні, а й за кордоном єдиних загальноприйнятих стандартів ведення аудиторських документів, складу, форми, структури та їх змісту.

В Україні проблема здійснення аудиту ускладнюється відсутністю в аудиторів достатнього досвіду складання документів під час перевірки

підприємств з урахуванням конкретних умов їхньої діяльності, ситуації, що склалася. Зарубіжні аудиторські фірми до ведення робочих документів аудитора підходять індивідуально. Такі документи є конфіденційними. Методика ведення їх становить комерційну таємницю аудиторської фірми. Отже, досвід їхньої роботи важкодоступний.

Згідно МСА робочі документи аудитора – це записи, зроблені ним під час планування, підготовки, проведення перевірки, узагальнення її даних, а також документальна інформація, отримана в ході аудиту від третіх осіб, підприємства-клієнта, чи усні відомості, задокументовані аудитором за допомогою тестування. Склад та кількість аудиторських документів аудитор визначає в кожному конкретному випадку. Залежно від змісту, тривалості використання, охопленого проміжку часу і ряду інших параметрів робочі документи аудитора можна поділити на кілька видів [36].

Виходячи з досвіду аудиторів більшості німецьких фірм, довгострокові документи являють собою систематизоване зібрання документів, що мають значення протягом тривалого періоду і потрібні для швидкого отримання інформації про основні моменти діяльності підприємства. До довгострокових документів, наприклад, можна віднести довгостроковий договір на проведення аудиту, копії засновницьких документів підприємства-клієнта та його основних договорів щодо здійснення господарської діяльності, дані про керівництво і персонал підприємства, про системи бухгалтерського обліку і внутрішнього контролю, документи з довгострокового планування аудиту.

Спеціалісти в галузі аудиту США вважають, що поточні документи складаються з документів двох категорій: аудиторські адміністративні документи і документи аудиторської інформації. Такий поділ поточних документів є не зовсім правильним, оскільки ці самі категорії можна виділити і в складі довгострокових документів.

Виходячи з обраної ознаки класифікації (терміну ведення і використання), так звані поточні документи називають документами нетривалого використання. До них, наприклад, належать договір на

проведення аудиту на один рік, поточний план і програма перевірки, затверджений склад групи аудиторів, робочі документи з перевірки окремих статей балансу за звітний період, оцінка аудиторського ризику, копії фінансової бухгалтерської звітності за період, що перевіряється, копії первинних документів і облікових реєстрів, результати опитування, тестування, анкетування, запитів та інших виконаних аудиторських процедур.

Робочі документи аудитора тісно пов'язані з отриманням і відображенням аудиторських доказів, оскільки перші документально фіксують останні. Виходячи з цього, можна за обраною ознакою класифікувати робочі документи: отримані від третіх незаінтересованих осіб (відповіді на запит аудитора в банк); отримані від підприємства-клієнта (оригінали або копії первинних документів, облікових реєстрів, звітів); складені самим аудитором (зафіксовані документально особисті спостереження, результати тестів, аналітичного огляду) [45, с. 255-258].

Слід зазначити, що міжнародний комітет із аудиторської практики від імені Ради Міжнародної федерації бухгалтерів видав стандарти проведення аудиту, що складаються з Міжнародних стандартів проведення аудиту (ISA) і Стандартів по наданню супутніх послуг у складі Міжнародних стандартів проведення аудиту (ISA).

Внутрішні стандарти аудиту забезпечують єдиний підхід до аудиторської перевірки в даній аудиторській фірмі, який звичайно включає наступні елементи (в тих або інших варіантах):

1. Визначення цілей угоди – кожна аудиторська перевірка повинна бути ретельно спланована, щоб забезпечити впевненість в тому, що вона проведена кваліфіковано і професіонально, клієнту надана високоякісна послуга, використання аудиторів було оптимальним і отримана комерційна вигода.

2. Огляд бізнесу – перевірка починається зі знайомства з клієнтом і вивчення його діяльності. У фірмі постійно відстежуються зміни в

законодавстві і професійних стандартах, а також зміни в бізнесі, які мають відношення до клієнтів і аудиторської перевірки.

3. Оцінка можливого ризику – використовуючи знання клієнта і структурований підхід до виявлення ризику, визначають ризик шахрайства і звичайних помилок і оцінюють їх значущість.

4. Оцінка системи внутрішнього контролю для розробки стратегії аудиту.

5. Визначення стратегії аудиторської перевірки – загальнюються приватні оцінки головних ризиків і визначаються необхідні аудиторські процедури.

6. Оцінка ефективності системи контролю – дається розширена оцінка системи внутрішнього контролю для розробки плану перевірки і узагальнюючої оцінки системи контролю в кінці аудиторської перевірки. Клієнт ставиться до відома про хід перевірки.

7. План незалежних обстежень – в плані розглядають сутність, застосування і тривалість найбільш ефективних в кожному випадку незалежних обстежень.

8. Незалежні обстеження – незалежні обстеження проводяться відповідно до плану. Залежно від оцінки їх результатів в план вносяться відповідні корективи.

9. Завершення аудиторської перевірки – складається огляд фінансової звітності і робляться заключні висновки. Найбільш важливі моменти обговорюються з клієнтом.

10. Представлення висновку – висновок складається відповідно до висновків аудиторської перевірки. Окрім думки про фінансову звітність клієнту представляється звіт про результати перевірки.

Вимоги до робочих документів аудитора визначають їх обов'язкові реквізити і складові, а саме найменування документа, назва клієнта, порядковий номер документа і сторінка розміщення його в аудиторському досьє, період перевірки, зміст (виклад процедур, зазначення методів і

прийомів, отримані результати, висновок аудитора з конкретного факту перевірки), зазначення осіб, які склали і перевірили документ, підписи осіб, які склали і перевірили документ, дата складання документа та інші спеціальні реквізити.

Робочі документи аудитора повинні розміщуватися в досьє у певній послідовності – організаційні документи аудиторських процедур, адміністративні документи аудиторських процедур з окремих статей річного звіту, інші аудиторські дані, висновок та рекомендації (пропозиції).

Наведеної послідовності розміщення документів у досьє, наприклад, дотримуються аудитори фірм Німеччині. Проте зазвичай аудитор самостійно вирішує питання про склад робочих документів і форму подання їх (за винятком стандартних робочих Документів – тестів, перевірочних листків, установлених форм листів, запитів, таблиць) в кожному конкретному випадку.

Таким чином, на кожному етапі (стадії) аудиторської перевірки складаються певні робочі документи аудитора, черговість яких в основному дає можливість дотримуватися заведеної послідовності документів у досьє.

Вибір техніки складання робочих документів в основному залежить і від того, яким способом ведеться бухгалтерський облік на підприємстві-клієнті, а також від особистого досвіду і компетентності аудитора. Форма подання документів здебільшого визначається їх призначенням, способом і джерелами отримання або складання, характером інформації, яку вони містять.

ВИСНОВКИ

В умовах фінансово-господарської діяльності, кожне підприємство здійснює розрахунки з постачальниками. Криза платежів, яка є наслідком низького рівня договірної, розрахунково-платіжної, касової дисципліни ще раз переконує, що питання удосконалення системи взаємовідносин і організації обліку розрахунків між підприємствами є актуальним.

Об'єктом дослідження обрано облікове відображення розрахунків з постачальниками і підрядниками, витрат на придбання майна та поетапний контроль їх здійснення, наслідки відхилень від умов з виконання договорів у діяльності СТОВ «Дружба Нова» смт. Варва Чернігівської області.

В результаті дослідження було встановлено:

1) Організаційно-економічна характеристика СТОВ «Дружба-Нова» дає підстави стверджувати, що за період спостереження господарство:

1. має високий рівень спеціалізації і спеціалізується на виробництві зернових та зернобобових культур (67,2%). Зернові та зернобобові культури в середньому за три роки займають 67,2% у структурі товарної продукції підприємства. Далі з великим відривом йде соняшник – 15,7%;

2. Враховуючи, що СТОВ «Дружба-Нова» має вимірювальну агрохімічну лабораторію, сучасна технологію моніторингу ґрунтів, має обладнання для створення електронних агрохімічних картограм, виконує польові та вегетаційні дослідження, здійснює GPS моніторинг, а також має багато сучасної продуктивної сільськогосподарської техніки у своєму розпорядженні не дивує той факт, що послуги у рослинництві і тваринництві займають таку високу частку у структурі товарної продукції господарства (11,7%);

3. На кінець 2014 року у СТОВ «Дружба-Нова» було у розпорядженні 87471 га с.-г. угідь, із них 78731 га ріллі. Щоб порівняти площу землі, що її має в своєму розпорядженні СТОВ «Дружба-Нова»

зазначимо, що у Сумській області у 2014 році було с.-г. угідь 1698,6 тис. га, а ріллі – 1225,9 тис. га. Іншими словами СТОВ «Дружба-Нова» за розмірами складає 5,1% с.-г. угідь та 6,4% ріллі Сумської області. Необхідно також зазначити, що СТОВ «Дружба-Нова» обробляє землі у дев'яти районах Чернігівської області, а також у Сумській і Полтавській областях;

4. середньооблікова чисельність працівників СТОВ «Дружба-Нова» за період спостереження збільшилася на 474 особи до 1834 особи у 2014 році. Розподіл за галузями виробництва працівників свідчить про те, що на 171 особу збільшилася зайнятість в рослинництві до 1531 осіб у 2014 році і тваринництво, в якому у СТОВ «Дружба-Нова» у 2012 році не було зайнятих у 2014 році стало джерелом роботи і заробітної плати для 303 осіб;

5. вартість основних виробничих фондів підприємства період спостереження збільшилася на 24,2% до 1219831 тис. грн. Швидші темпи зростання вартості основних виробничих фондів порівняно із темпами зростання розмірів с.-г. угідь господарства призвели до збільшення фондобезпеченості до 1508,9 тис. грн. (106,7%). Натомість зростання кількості працівників швидшими темпами, порівняно із вартістю основних виробничих фондів призвело до того, що фондоозброєність праці працівників знизилася до 719,6 тис. грн. (92,1%);

6. Результативні показники використання основних виробничих фондів СТОВ «Дружба-Нова» за період спостереження знизилися: фондівіддача знизилася (97,3%), натомість фондомісткість зросла (102,8%);

7. СТОВ «Дружба-Нова» за період спостереження мало кілька відмінних відрізків діяльності з точки зору результативності діяльності, однак загальний висновок полягає в тому, що на сьогодні СТОВ «Дружба-Нова» працює зі збитком - тільки у 2012 році він був позитивним, у 2013 та

2014 роках господарство отримувало збитки 257 та 292 млн. грн. відповідно, що вилилося у збитковості відповідно у -17% та – 21,5%.

2) У досліджуваному господарстві застосовується програмний продукт 1С: підприємство 8.2. Облік автоматизовано.

3) У результаті дослідження процесі обліку розрахунків з постачальниками і підрядниками грубих порушень ведення обліку і відхилень від вимог нормативних і законодавчих актів не виявлено.

У магістерській дипломній роботі здійснено теоретичне узагальнення та розроблено рекомендації щодо обґрунтування теоретичних положень та розробки питань з удосконалення організації та методики бухгалтерського обліку і аудит розрахунків з постачальниками і підрядниками. За наслідками апробації методичних основ обліку і аудиту можна зробити наступні основні висновки:

1. Більшість авторів дотримуються думки, що постачальники - це підприємства (установи, організації), які здійснюють постачання товарно-матеріальних цінностей, продукції. Зазначають, що постачальник, окрім забезпечення підприємства необхідними товарно-матеріальними цінностями, також може надавати послуги та виконувати роботи. Крім того, автори вважають, що постачальник виступає виробником продукції, а деякі зазначають, що постачальник може виступати як її виробником, так і лише брати участь в обігу продукції. У науковому розумінні доцільніше використовувати таке тлумачення: «постачальник» – це суб'єкт господарювання, який вводить в обіг товар чи безпосередньо бере в цьому участь, здійснюючи постачання товарно-матеріальних цінностей (необоротних активів, сировини, матеріалів, палива, будівельних матеріалів, запасних частин тощо), надаючи послуги (подачу електроенергії, газу, води, пари тощо), і виконуючи роботи (поточний і капітальний ремонт основних засобів тощо).

2. Розкриваючи поняття «підрядник», більшість дослідників вважає, що підрядник - це підприємство (установа, організація або особа), яка

виконує будівельно-монтажні роботи для замовника за договором підряду. У науковому вжитку доцільніше використовувати таке визначення: «підрядник» - це будівельно-монтажна організація, яка виступає учасником будівництва, основною діяльністю якої є виконання і передача замовнику передбачених контрактом будівельних і монтажних робіт (спорудження будівель і споруд, здійснення їх реконструкції та капітального ремонту), виконаних на свій ризик і за обумовлену ціну в установлені строки.

3. В економічній літературі процес кругообороту капіталу описаний як такий, що проходить три стадії (за К. Марксом). У межах дослідження нами деталізовані загальна структура, опис, основні характеристики, функції, принципи та механізм дії моделі кругообороту капіталу і стверджується, що пошук капіталу є першою стадією кругообороту, а, отже, об'єктом управління, обліку і контролю, друга стадія – це процес придбання засобів виробництва без якої наступні три стадії неможливі, п'ята стадія, пов'язана з першою і є однією з джерел фінансування придбання майна.

4. Сутність процесу придбання полягає в тому, що грошові кошти підприємства, спрямовуються на збільшення ресурсів з метою здійснення господарської діяльності. Процес придбання – це послідовна зміна певних явищ, що має визначений порядок, як в просторі, так і в часі, що спрямована на досягнення передбачуваного результату. «Придбання» визначається як процес переходу права власності, в результаті якого одна сторона отримує майно. Об'єктом придбання виступають засоби виробництва й підприємство як цілісний майновий комплекс або його відокремлені структурні підрозділи.

5. Запропоновано порядок обліку договорів для контролю господарських процесів, пов'язаних з надходженням майна на підприємство. Договори є основою складання первинних документів, на підставі яких здійснюються записи в бухгалтерському обліку. Це впливає на розрахунки підприємства за податками. Звідси виник взаємозв'язок між такими політиками підприємства як договірна, облікова і податкова.

6. Процес придбання майна тісно пов'язаний з пошуком продавця та понесенням відповідних на це витрат. Подача оголошення та отримання майна не відбуваються в один період часу. У зв'язку з цим, операції за умови, якщо інформаційне забезпечення не дало жодних результатів рекомендується відображати на рахунку 949 «Інші витрати операційної діяльності». З метою уникнення впливу даної операції на фінансовий результат в момент її здійснення, доцільно використовувати рахунок 39 «Витрати майбутніх періодів» як тимчасовий, до моменту отримання майна в результаті розміщеного оголошення. Аналітичний облік запропоновано вести за видами витрат і в розрізі майна, що передбачається придбати. Процес надходження майна за грошові коштами доцільно називати процесом придбання, а рахунок назвати «Розрахунки з продавцями, постачальниками та підрядниками». Подальший аналітичний розріз здійснювати за напрямками: окремих договорів, контрагентів, видів майна, форм розрахунків і т.д.

7. Для товаровиробника традиційним залишається укладання господарських договорів товарного змісту, а операції за деривативом можна віднести до категорії другорядних. Тому вважаємо за доцільне розширити поняття «інших контрактів», що підлягають обов'язковому позабалансовому обліку, за рахунок господарських договорів за товарними операціями. Такі позабалансові зобов'язання підприємств можуть привертати увагу кредиторів, оскільки можливі претензії щодо активів фірми безпосередньо зменшують розмір коштів, які б могли бути направлені на погашення боргів кредиторам, і, навпаки - інформація про розмір позабалансових прав підприємства зменшує ризик неповернення боргів. В зв'язку з цим доцільно в сучасних умовах господарювання введення в облік таких позабалансових рахунків, як «Договірні права» та «Договірні зобов'язання»;

8. В результаті проведеного дослідження запропоновано також внести корективи щодо відображення кредиторської заборгованості перед постачальниками та підрядниками до фінансової звітності, а саме до

Балансу (Звіту про фінансовий стан): під рядком 1615 «Поточна кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги» додати рядок 1616 з назвою «у тому числі прострочена кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги».

9. Процес придбання майна часто пов'язаний з наданням інформації про готовність підприємства придбати майно. Виникають витрати. Нині відсутня відповідь на питання щодо порядку відображення в обліку витрат на інформаційне забезпечення придбання майна. Такі витрати у переліку статей, що формують первісну вартість активів у положеннях (стандартах) бухгалтерського обліку, не передбачені. Однак подача оголошення та отримання засобів виробництва не відбуваються в один період часу. Витрати в обліку відображаються з одночасним збільшенням вартості відповідних активів та збільшенням кредиторської заборгованості (Д-т 20 (15)

К-т 685). Цей запис, порушує принцип бухгалтерського обліку – обачності. Тому операції такого виду слід відображати з використанням рахунку 949 «Інші витрати операційної діяльності», оскільки такі витрати відносяться до основного виду діяльності. Названий рахунок можна використовувати, якщо витрати понесені на інформаційне забезпечення, непродуктивні. В іншому випадку для уникнення впливу такої операції на фінансовий результат в момент її здійснення, доцільно використовувати рахунок 39 «Витрати майбутніх періодів» як тимчасовий, до моменту отримання майна в результаті розміщення оголошення.

10. Документальним підтвердженням відносин між постачальниками, підрядниками та підприємством є договір. Укладення договору сприяє виникненню юридичного зобов'язання, яке ніяк не відображається на рахунках бухгалтерського обліку та в балансі. Це зобов'язання з'явиться в обліку лише після того, як суб'єкти господарювання перейдуть до виконання взятих на себе обов'язків і відповідно до Положення (стандарту) бухгалтерського обліку

«Зобов'язання» його оцінка буде достовірно визначена та існуватиме ймовірність зменшення економічних вигод у майбутньому внаслідок його погашення. Така неузгодженість правового та облікового законодавства призводить до викривлення звітної інформації про фінансовий стан підприємства. На нашу думку, цю проблему можна вирішити шляхом відображення юридичних зобов'язань на позабалансовому рахунку 042 «Непередбачені зобов'язання» та у примітках до фінансової звітності. Після ж набуття юридичними зобов'язаннями усіх критеріїв відповідності бухгалтерського обліку, їх потрібно виключити з позабалансового рахунку і відображати на балансових рахунках та у балансі підприємства. Такий порядок відображення зобов'язань підприємства забезпечить користувачів фінансової звітності достовірною та обґрунтованою інформацією про борги підприємства та його платоспроможність.

11. методика аудиту розрахунків за товарними операціями має формуватися на підставі принципів, що закладені в стандартах аудиту, послідовності етапів проведення аудиту і процедур, що визначають логічну послідовність робіт і забезпечують досягнення цілей аудиту. За умов комплексного використання ця методика дозволяє підвищити ефективність проведення аудиту розрахунків не тільки за вже сформованими фактами господарської діяльності, але й у ході реалізації заходів превентивного характеру, що особливо важливо для гармонізації господарських відносин і управління.

Вважаємо, що усі викладені вище пропозиції сприятимуть поліпшенню обліку і аудиту розрахунків з постачальниками і підрядниками.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Беликов О. Договорные отношения /О. Беликов // Экспрессанализ законодательных и нормативных актов. – 2010. – № 5-6 (735-736). – С. 74-79.
2. Білик М.Д., Павлонська О.В., Питуляк Н.М., Невмержицька Н.Ю. Фінансовий аналіз: Навчальний посібник - 2-ге видання, без змін - К: КНЕУ, 2007 - 592 с.
3. Бразілій Н. М. Внутрішній аудит розрахунків з постачальниками і підрядниками як шлях вдосконалення системи внутрішнього контролю підприємства / Н. М. Бразілій, О. О. Лисенко // Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. Сер.: Економічні науки. - 2012. - Вип. 30(1). - С. 20-26.
4. Бродська І. І. Ефективність управління дебіторською та кредиторською заборгованостями підприємства: обліково-аналітичний аспект / І. І. Бродська // Економічні науки. Сер.: Економіка та менеджмент. - 2012. - Вип. 9(2). - С. 75-81.
5. Буряк Р. І. Розвиток систем менеджменту якості діяльності аграрних підприємств на основі удосконалення методики їх аудиту / Р. І. Буряк // Проблеми економіки. - 2013. - № 1. - С. 210-215
6. Бутинець Ф.Ф. Бухгалтерський фінансовий облік: підруч. [для студентів спеціальності 7.050106 «Облік і аудит» ВНЗ] / Ф.Ф. Бутинець. – Житомир: ПП «Рута», 2003. – 726 с.
7. Бутинець Ф.Ф. Теорія бухгалтерського обліку:[підруч.] / Ф.Ф. Бутинець. – [3-є видання. доп. І перероб.]. – Житомир: ПП «Рута» 2003. – 444 с.
8. Візіренко С. В. Удосконалення аудиту розрахунків з постачальниками та підрядниками / С. В. Візіренко // Інноваційна економіка. - 2014. - № 3. - С. 249-254

9. Власова І. О. Дослідження співвідношення економічного та правового тлумачення понять «розрахунки», «зобов'язання» та «заборгованість» / І. О. Власова // Вісник Донецького університету економіки та права. - 2013. - № 1. - С. 88-94
10. Волинчук Ю. В. Логістичне управління процесом постачання на підприємствах / Ю. В. Волинчук, І. О. Куделя // Економічні науки. Серія: Регіональна економіка. - 2013. - Вип. 10. - С. 32-38.
11. Герасименко Т. О. Інструменти зменшення кредиторської заборгованості у зовнішньоекономічних операціях / Т. О. Герасименко, Л. І. Коваль // Інтеграційні фінансово-економічні напрями розвитку України: матер. 2-ї наук.-практ. інтер.-конф., 27 лют. 2013 р. / [відп. за вип.: проф. Куцик П. О.]. - Львів: ЛКА, 2013. - С. 34-37
12. Гонта А. Договір купівлі-продажу // Все про бухгалтерський облік. - 2011. - №27. - С. 21-24.
13. Гуріна Г.С. Формування ринкових відносин в Україні / Г.С. Гуріна. – 2008. – № 6. – С. 34.
14. Демченко Я. М. Шляхи вдосконалення обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками / Я. М. Демченко, В. М. Прохорова // Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. Сер.: Бухгалтерський облік, контроль і аналіз. - 2014. - Вип. 1. - С. 96-108
15. Дмитренко І. М. Аудит: діагностика безперервності діяльності підприємств: монографія / І. М. Дмитренко, І. М. Белоусова. - Донецьк: Дон. нац. ун-т економіки і торгівлі ім. М. Туган-Барановського, 2010. - 320 с.
16. Економічна енциклопедія: У трьох томах. Т.2. / Редкол.: С.В. Мочерний (відп. ред.) та ін. - К.: Вид. центр “Академік”, 2001. - 848 с.
17. Експерти: тінізація економіки України набула тотального характеру [Електронний ресурс] // УНІАН економіка: [сайт]. –Режим доступу: <http://economics.unian.net/ukr/detail/31208>. – Назва з екрану.
18. Єфімов О. Усе тече, усе змінюється / О. Єфімов // Бухгалтерія. - 2012. - № 28. - С. 58-62.

19. Жук В. М. Наукове забезпечення розрахунків ефективності досліджень з бухгалтерського обліку / В. М. Жук // Економічні науки. Серія: Облік і фінанси. - 2010. - Вип. 7(1). - С. 453-463

20. Журавльова Н. М. Облік дебіторської заборгованості в Україні та іноземних країнах. Основні відмінності / Н. М. Журавльова // Управління розвитком. - 2013. - № 17. - С. 11-13.

21. Зеленко С. В. Обліково-аналітичне забезпечення управління кредиторською заборгованістю за товари, роботи та послуги / С. В. Зеленко, О. О. Горбатюк // Економічні науки. Серія: Облік і фінанси. - 2014. - Вип. 11(1). - С. 65-71.

22. Іващенко А. С. Проблеми обліку дебіторської та кредиторської заборгованості в Україні / А. С. Іващенко, О. В. Гайдамака, Н. В. Черевик // Молодий вчений. - 2014. - № 4(07)(1). - С. 69-71.

23. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, затв. наказом Міністерства фінансів України від 30.11.1999 р. № 291 зі змінами та доповненнями [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99>.

24. Кірсанова В. В. Вплив облікової політики підприємства на формування його фінансових результатів/ В. В. Кірсанова, Д. О. Пеліпадченко // Інноваційна економіка. - 2013. - № 6. - С. 321-325.

25. Ковалев В.В. Введение в финансовый менеджмент / В.В. Ковалев. – М.: Финансы и статистика, 2003. – 768 с. – С. 320.

26. Коваль Л. І. Проблемні питання обліку безнадійної кредиторської заборгованості / Л. І. Коваль // Вісник Львівської комерційної академії. Серія: Економічна. - 2014. - Вип. 44. - С. 39-41

27. Коваль М. І. Удосконалення обліку, аналіз та аудит готівкових розрахунків підприємства / М. І. Коваль, Ю. О. Нетреба // Наукові праці МАУП. Сер. : Економічні науки. Психологічні науки. - 2013. - Вип. 2. - С. 18-23.

28. Колеснікова О. М. Особливості обліку розрахунків з підзвітними особами в контексті нормативно-правових змін / О. М. Колеснікова, Н. І. Лесик // Економічні науки. Сер. : Облік і фінанси. - 2013. - Вип. 10(3). - С. 333-338
29. Кузьмін Дм. Л. Облік грошових розрахунків у різних літературних джерелах / Дм. Л. Кузьмін // Вісник Житомирського державного технологічного університету. Сер. : Економічні науки. - 2013. - № 1. - С. 114-117.
30. Курило А. В. Відображення в обліку розрахункових операцій із використанням платіжних карток / А. В. Курило // Управління розвитком. - 2013. - № 13. - С. 10-13.
31. Кучеркова С. О. Вдосконалення аналітичного обліку кредиторської заборгованості / С. О. Кучеркова // Економічні науки. Серія : Облік і фінанси. - 2011. - Вип. 8. - С. 282-288
32. Лук'янова Т. В. Облікове забезпечення розрахункових операцій підприємства: теоретичний аспект / Т. В. Лук'янова // Управління розвитком. - 2013. - № 23. - С. 21-24.
33. Марчук У. О. Міжнародні стандарти у сферах обліку, контролю та аудиту / У. О. Марчук // Молодий вчений. - 2014. - № 10(13)(1). - С. 106-11.
34. Масленніков Є. Облікове забезпечення кредиторської заборгованості суб'єктів господарювання / Є. Масленніков, Л. Какічева // Науковий вісник [Одеського національного економічного університету]. - 2014. - № 10. - С. 103-113.
35. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 8 «Облікові політики, зміни в облікових оцінках та помилки» [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.minfin.gov.ua/document/92422/МСБО_8.pdf
36. Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг (видання 2014 року) Частина 1.

Аудиторська палата України. Київ 2015. Режим доступу:
http://apu.com.ua/attachments/article/290/Audit_2015_1_all.pdf

37. Новицька Н. В. Облікова політика як інструмент організації бухгалтерського обліку розрахункових операцій / Н. В. Новицька // Економіка та держава. - 2011. - № 12. - С. 96-99.

38. Орлов І. В. Бухгалтерський облік і контроль зобов'язань суб'єктів господарювання: теорія і методологія: монографія / І. В. Орлов; Житомир. держ. технол. ун-т. - Житомир: ЖДТУ, 2010. - 400 с.

39. Орлов І. В. Розрахунки підприємств за операціями придбання: економіко-правовий зміст / І. В. Орлов // Економіка промисловості. - 2010. - № 4. - С. 156-168.

40. Орловський Д. Л. Про один підхід до формування рекомендацій щодо удосконалення бізнес-процесів, пов'язаних з постачанням продукції / Д. Л. Орловський, А. М. Копп // Вісник Національного технічного університету «ХПІ». Серія: Системний аналіз, управління та інформаційні технології. - 2014. - № 55. - С. 32-41

41. П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість»: наказ МФУ від 08.10.1999 р. № 237 // [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0725-99>.

42. П(С)БО 15 «Дохі»: наказ МФУ від 29.11.1999 р. № 290 // [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=70860-99>.

43. П(С)БО 16 «Витрати»: наказ МФУ від 31.12.1999 р. № 318 // [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=70027-00>.

44. Пантелєєв В. П. Внутрішній аудит / В. П. Пантелєєв, М. Д. Корінько. - К.: Держ. академія статистики обліку та аудиту Державного комітету статистики України, 2006. - 247 с.

45. Петрик О.А. Аудит: методологія і організація: Монографія. – К.: КНЕУ, 2009. – 260 с.

46. Петрук О.М. Бухгалтерський облік договірних зобов'язань і прав: Навч. пос. О. М. Петрук- Житомир: ЖІТІ, 2009. - 186 с.
47. Писаренко Т. М. Прийняття управлінських рішень у процесі постачання сировинних та товарних запасів / Т. М. Писаренко // Економічні науки. Серія : Облік і фінанси. - 2009. - Вип. 6(1). - С. 215-229.
48. Писаренко Т. М. Організація управлінського обліку у процесі постачання сировинних і товарних запасів / Т. М. Писаренко // Економічні науки. Сер. : Економіка та менеджмент. - 2012. - Вип. 9(2). - С. 415-420.
49. Плаксієнко В. Я., Куклішина О.С. Особливості облікового відображення розрахунків з постачальниками на підприємстві http://www.rusnauka.com/11_NPE_2014/Economics/7_166187.doc.htm
50. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій. Затверджено наказом Міністерства фінансів України 30.11.99 р. № 291. Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 21.12.99 р. за №892/4185 (із наступними змінами і доповненнями). [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.dtki.com.ua/show/2cid06880.html>
51. Платіжні системи: навчальний посібник для студентів вищих закладів освіти / В.А. Ющенко, А.С. Савченко, С.Л. Цокол та інші - К.: Либідь, 1998. - 416 с.
52. Пліско І. М. Особливості відображення в бухгалтерському обліку розрахунків електронними грошима / І. М. Пліско // Вісник Чернігівського державного технологічного університету. Серія : Економічні науки. - 2014. - № 2. - С. 230-235.
53. Погрібна О. П. Удосконалення обліку розрахунків з постачальниками запасів на агропромислових підприємствах / О. П. Погрібна, В. В. Матвєєва-Алексєєва // Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки). - 2013. - № 1(3). - С. 186-192.

54. Податковий кодекс України: від 02.12.2010 № 2755-VI // [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2755-17>.

55. Положення (стандар) бухгалтерського обліку 13 «Фінансові інструменти» / <http://zakon.rada.gov.ua>

56. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 11 «Зобов'язання» [Електронний ресурс].- Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/>.

57. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 17 «Податок на прибуток», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 28.12.2000 р. № 353 [Електронний ресурс] / <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0047-01>.

58. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 23 «Розкриття інформації щодо пов'язаних сторін», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 18.06.2001 р. № 303 [Електронний ресурс] / <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0539-01>.

59. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 6 «Виправлення помилок і зміни у фінансових звітах»: наказ Міністерства фінансів України від 28 травня 1999 р. № 137 [Електронний ресурс]. - Режим доступу <http://zakon1.rada.gov.ua/cai-bin/laws/main.cgi?nreg=z0392-99>

60. Полторак А. С. Специфічні особливості обліку розрахунків готівковими коштами на сільськогосподарських підприємствах / А. С. Полторак // Економіка і управління. - 2011. - № 4. - С. 82-86.

61. Пономаренко Н. М. Організаційно-методичні аспекти обліку розрахункових операцій підприємства / Н. М. Пономаренко // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Економіка. - 2015. - Вип. 1(2). - С. 116-120

62. Потриваєва Н. В. Теоретичні аспекти обліку кредиторської заборгованості в Україні / Н. В. Потриваєва, О. Ю. Сус // Економічний форум. - 2013. - № 4. - С. 226-229

63. Правління НБУ Постанова від 06.06.2013 N 210 Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 2 липня 2013 р. за N 1109/23641 Про встановлення граничної суми розрахунків готівкою [Електронний ресурс].- Режим доступу: .

64. Про аудиторську діяльність: Закон України № 3125-XII від 22.04.1993р. зі змінами та доповненнями [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/main>

65. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999р. № 996–XIV (зі змінами і доповненнями від 07.07.2011р. №3614-VI). — режим доступу.: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/996-14>

66. Про застосування стандартів аудиту: Рішення Аудиторської палати України № 320/1 від 29.12.2015р. // <http://apu.com.ua/msa>

67. Про облікову політику: лист Міністерства фінансів України № 31-34000-10-5/27793 від 21.12.2005 / Міністерство фінансів України [Електронний ресурс]. — Режим доступу:http://www.minfin.gov.ua/control/uk/publish/article?artid=58984&cat_id=34931

68. Проскуріна Н. М. Процедурне забезпечення аудиту. Теорія та практика: монографія / Н. М. Прос-куріна; Нац. акад. статистики, обліку та аудиту. - К.: ДП «Інформ.-аналіт. агентство», 2011. - 739 с.

69. Пушкар М. С. Теорія і практика формування облікової політики: [монографія] / М. С. Пушкар, М. Т. Щирба. - Тернопіль : Карт-бланш, 2010. - 260 с.

70. Ревизюк І. М. Удосконалення обліку розрахунків з постачальниками / І. М. Ревизюк, Є. В. Калюга // Економічні науки. Сер. : Облік і фінанси. - 2013. - Вип. 10(4). - С. 185-190.

71. Рибіна Л.А. Роль безготівкових розрахунків в поліпшенні фінансового становища підприємств Л.А. Рибіна // Вісник Сумського

сільськогосподарського інституту. Науково-методичний журнал. Вип.1. - 2012. - С.155-157.

72. Саморядов А.Н. Хозяйственные договора и сделки. Теория, практика, споры / А.Н. Саморядов. – М.: Книжный мир, 2000. – 182 с.

73. Сафарова А. Методика аудиту поточних зобов'язань / А. Сафарова // Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. - 2015. - № 1. - С. 59-64.

74. Сметанко О. В. Удосконалення методики планування внутрішнього аудиту із застосуванням карти-ризиків за показниками вартісно-орієнтованої системи управління акціонерним товариством / О. В. Сметанко // Облік і фінанси. - 2014. - № 2. - С. 144-154.

75. Сторожук Т. М. Елементи облікової політики підприємства щодо зобов'язань [Електронний ресурс] / Т. М. Сторожук. // Збірник наукових праць Ірпінської фінансово-юридичної академії (економіка, право). - 2013. - № 2. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znprifyua_2013_2_12

76. Сурніна К. С. Отримання аудиторських доказів методом застосування аналітичних процедур / К. С. Сурніна // Проблеми і перспективи розвитку підприємництва. - 2012. - № 2. - С. 30-34.

77. Ужва А. М. Формування поточних зобов'язань перед постачальниками та підрядниками у фінансовій звітності / А. М. Ужва, О. В. Тімкова // Економічні науки. Сер. : Облік і фінанси. - 2013. - Вип. 10(4). - С. 316-322.

78. Феофанов Л. К. Методичні підходи з організації обліку та аудиту кредиторської заборгованості на підприємстві / Л. К. Феофанов, Д. В. Денисов // Інвестиції: практика та досвід. - 2013. - № 12. - С. 65-68.

79. Фінансовий менеджмент: навч. Пос.: / за ред. проф. Г.Г. Кірейцева. - Київ: ЦУЛ, 2010. - 496 с.

80. Цегельник Н. І. Розрахунки сільськогосподарських підприємств з покупцями і населенням: оптимальні форми, облікові аспекти / Н. І. Цегельник // Облік і фінанси. - 2012. - № 3. - С. 76-80

81. Цивільний кодекс України : від 16.01.2003 р. № 435-ІУ // [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=435-15>
82. Чабанюк О. М. Облік дебіторської та кредиторської заборгованості й напрями його вдосконалення / О. М. Чабанюк, О. В. Багрій // Науковий вісник НЛТУ України. - 2012. - Вип. 22.2. - С. 255-259.
83. Чижевська Л. В. Ідентифікація форм міжнародних розрахунків в системі бухгалтерського обліку / Л. В. Чижевська, О. О. Зеленіна, С. В. Романенко // Вісник економічної науки України. - 2014. - № 1. - С. 135-139
84. Шамрай Ю. О. Особливості організації обліку за формами безготівкових розрахунків / Ю. О. Шамрай // Управління розвитком. - 2014. - № 15. - С. 159-161
85. Шевчук О.А. Аспекти бухгалтерського та податкового обліку безготівкових розрахунків // Фінанси України. - 2011. - №2. - С. 69-76.
86. Шемаєва Л.Г. Управління стратегічною взаємодією підприємств з постачальниками / Л.Г. Шемаєва // Регіональна економіка. – 2007. – № 2. – С. 277-278.
87. Юнацький М. О. Сучасний стан нормативно-правового забезпечення формування облікової політики [Електронний ресурс] / М. О. Юнацький. // Економічні науки. Сер. : Облік і фінанси. - 2013. - Вип. 10(1). - Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecnof_2013_10\(1\)__71](http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecnof_2013_10(1)__71)
88. Янчева Л. М. Концептуальний підхід до організації та методики проведення внутрішнього аудиту розрахунків за товарними операціями / Л. М. Янчева, Н. С. Акімова, Н. В. Бойченко, Т. А. Наумова // Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг. - 2014. - Вип. 1. - С. 7-18.
89. Янчева Л. М. Оцінка дебіторської та кредиторської заборгованостей як інструмент підвищення достовірності облікових даних / Л. М. Янчева, Н. С. Акімова, Т. А. Наумова // Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг. - 2011. - Вип. 2. - С. 3-11

ДОДАТКИ

Фінансова
звітність СТОВ
«Дружба-Нова»

Статистична
звітність СТОВ
«Дружба-Нова»

Додаток В

Таблиця 1

**Робочий документ аудитора з перевірки залишку заборгованості перед
постачальниками та підрядниками РДКЗ 1.1**

Рахунок у Головній книзі	Залишок по Головній книзі	Залишок по журналу	Відхилення (гр.2-гр.3)	Причини
1	2	3	4	5
Разом:				

Таблиця 2

**Робочий документ аудитора за результатами зустрічної перевірки заборгованості перед
постачальниками та підрядниками РДКЗ 1.2**

Кредитор (повна назва підприємств а)	Код Рядка в Журналі	Сума кредиторської заборгованості	Дата виникнення заборгованості	Підстава виникнення заборгованості	Згідно з актом звірки від кредитора		Примітка (відхилення, причини)
					сума	дата	
1	2	3	4	5	6	7	8
Разом:							

Таблиця 3

*Робочий документ аудитора за результатами зустрічної перевірки оплати рахунків постачальників
РДКЗ 1.3*

Кредитор (повна назва підпри ємства, без скороче ння)	Код рядку у журна лі	Сума по накладній (рахунку, договору)	Кінцева дата проведення оплати постачальнику згідно документам	Дата фактично проведеної оплати (згідно з випискою банка)	Сума штрафу чи пені за несвоєчасну оплату, передбачена договором		Підстава Встано влен них відхилен ень
					За договором	Фактично стягнуто	
1	2	3	4	5	6	7	8

Таблиця 4

**Робочий документ аудитора з перевірки отриманих претензій від кредиторів
РДКЗ 1.4**

Кредитор (повна назва підприємства, без скорочення)	Код ряд ку у жур налі	Сума заборгов аності	Дата виник нення заборгован ості	Підстава виникнення заборговано сті	Пред'явлена претензія кредитора		З них сума визначена від підприємством
					Сума	да та	
1	2	3	4	5	6	7	8
Разом:							

Таблиця 5

Робочий документ аудитора з перевірки кредиторської заборгованості зі строком позовної давності, що минув РДКЗ 1.5

Кредитор (повна назва підприємства)	Сума кредиторської заборгованості	Дата виникнення заборгованості	Записи у бух обліку на списання	Підстава для списання	Примітка
1	2	3	4	5	6

Таблиця 6

Робочий документ аудитора з перевірки накладних, отриманих від постачальників РДКЗ 1.6

Кредитор	Номер і дата накладної	Назва товару по накладній	Сума по накладній	Номер карточки складського обліку та дата розноски	Сума, що вказана у карточці	Розбіжності між накладною та картою	Причини розбіжностей	Примітка
1	2	3	4	5	6	7	8	9

Таблиця 7

Робочий документ аудитора з перевірки нестач, втрат та псування запасів з вини постачальника РДКЗ 1.7

Кредитор	Номер та дата накладної	Номер та дата накладної, найменування зібраного товару за накладною	Сума по накладній постачальника	Кількість та сума нестач запасів	Кількість та сума втрат запасів	Кількість та сума псування запасів	Відображення цих операцій у бухгалтерії	Примітка
1	2	3	4	5	6	7	8	9

Таблиця 8

Робочий документ аудитора з перевірки тесту на відсікання по сумах доходу та зобов'язань на межі періодів РДКЗ 1.8

Кредитор	Документ			Відображення в облікових регістрах			Вплив на валюту балансу	
	Дата	№	Сума	Дата	Рядок регістру	Сума	Рядок балансу	Сума збільшення + зменшення -
1	2	3	4	5	6	7	8	9